

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

Мастер рад

**Упоредна анализа става југословенске штампе према
велесилама у време Корејског и Вијетнамског рата**

Ментор:
проф. др Алексеј Тимофејев

Студент:
Виктор Виличић ИС 19/39

Београд, 2020.

Садржај

Предговор	2
Увод.....	9
Кореја у Хладном рату	10
Вијетнам у Хладном рату.....	13
Нестална позиција Југославије	17
Корејски рат у југословенској штампи	24
Почетак ратних дејстава.....	25
Настанак југословенског става	28
Први преокрет рата.....	30
Други преокрет.....	34
1951. — стабилизација фронта	37
Преговори	40
Крај рата.....	45
Дискурс или уместо закључка	48
Вијетнамски рат у југословенској штампи.....	51
Рат пре отворене интервенције САД	53
Инцидент у Тонкиншком заливу и почетак директне интервенције	56
„Ескалација“, Тет офанзива, почетак преговора.....	61
Никсонова ера: вијетнамизација, Ми Лај и Пентагонски папири.....	67
Последња фаза рата	72
Дискурс или уместо закључка	75
Закључак	78
Извори.....	83
Литература.....	83

Предговор

У овом раду биће анализирано деловање једног пропагандног апарата у два различита периода. Поред временске разлике, разлика постоји и у ставовима који се заступају, и то наизглед дијаметрална. Та разлика очигледно јесте последица промена у спољној политици државе у којој апарат делује и чији је представник. Управо утицај те везе ће у знатној мери бити испитан.

Два су периода о којима говоримо: период Корејског и период Вијетнамског рата. Када је у питању Корејски рат, по питању његових хронолошких граница постоји консензус (ако изоставимо чињеницу да у правном смислу рат још увек траје, јер је окончан само примирјем, не и мировним споразумом) и по том консензусу ради се о периоду од 25. јуна 1950. до 27. јула 1953. године. Другом периоду није тако једноставно одредити границе. У овом раду, Вијетнамски рат ће се односити на период од 20. децембра 1960. до 1. маја 1975. године, од оснивања Фронта народног ослобођења (ФНО) до уласка његових бораца у Сајгон. За овакву дефиницију смо се одлучили зато што је формирање ФНО било последица отпочињања нове фазе сукоба у Вијетнаму, у којој су се комунистичке и остале устаничке снаге бориле у јужној половини земље против режима који је добијао знатну помоћ од Сједињених Држава, прво економску, а потом и војну. Читав овај период из тог разлога можемо називати америчким периодом Вијетнамског рата, иако су се снаге САД званично укључиле у борбе тек 1965. године.

Упоредна анализа пропагандног подухвата у два случаја је оправдана чињеницом да је између власти и пропаганде у Југославији постојала веза,¹ као и чињеницом да је спољна политика Југославије у два случаја била коренито различита.

Овај рад залази у микро аспекте пропаганде током једног периода и у једном друштву, али неки основни принципи који су у том контексту примењивани — примењивани су и другде, а примењују се и данас. У том смислу, овај рад јесте мали и незнатни допринос изучавању пропаганде уопште. Пропаганди би, као области људског деловања и, с обзиром на то да под правим околностима и уз примену правих техника и приступа може да буде моћнија од било ког хладног, ватреног или нуклеарног оружја, морала да буде посвећена већа пажња у научним истраживањима. Нарочито у данашњем свету, са тренутним тенденцијама анти-интелектуализма и

---

¹ Захваљујући томе се анализом стиче и боље познавање и разумевање званичне југословенске политике.

распрострањене индоктринације интелектуалаца (што их заправо и дисквалификује од те титуле), као и сада већ уобичајеног стања недостатка самосталне, слободне мисли код народних маса, изучавање пропаганде је од изузетне важности за очување досадашњих достигнућа хуманистичких наука, као и за омогућавање њиховог даљег напретка.² Истини на вољу, вид пропаганде који се изучава у овом раду представља један једноставнији облик те појаве — оно што бих назвао примарном пропагандом, у чијем случају виновници пропагандног подухвата врше свестан, добровољан напор ка ширењу појединих ставова на друге јединке. Оно што се у овом случају мање сусреће, а што бих назвао секундарном пропагандом, јесу продукти аутора који несвесно шире пропагандне поставке, претходно их недобровољно, услед недостатка слободне мисли, усвојивши и прихвативши као истините, без свести о субјективности и једностраности ставова које пропагирају.³ Примера секундарне пропаганде је у датом случају мало, првенствено због високог степена централизованости пропагандног апарата, као и његове величине. Због тога, нити је било потребе за секундарном пропагандом, нити је за њу било места, јер би полунезависни доприноси подухвату могли да доведу до непријатних контрадикција или нежељених порука.

Југословенски апарат је, стога се да закључити, био на једном нижем ступњу развоја, али то не значи да је његов учинак био мањи. Главне мане примарног приступа јесу већа материјална и људска потребовања апарата, као и мања суптилност у пропагирању ставова, што код дела популације доводи до отпора усвајању тих ставова. И данас, у земљи у којој је писан овај рад, можемо видети сукоб између две фракције, од којих се једна ослања на примарну пропаганду, а друга на секундарну (чије је семе посејано примарном током последње деценије 20. и прве деценије 21. века). Упркос наведеним недостацима, тренутно је надмоћнија фракција која користи претежно примарни приступ, што сведочи о моћи тог старијег, примитивнијег вида пропаганде.

Овај рад заснован је на штампи, што претпоставља нарочите начине посматрања извора. Уз количину релевантних извора, а нарочито штампе, који је настајао током 20. века, обесмишљено је инсистирање класичног историцизма да је могуће и потребно исцрпсти све изворе, јер историчар није у стању да сваки документ, односно примерак новина, подвргне анализи, услед огромне количине докумената. Циљ историјског истраживања и не треба да буде сазнавање свега што се налази у изворима, већ

---

² Из наведеног произилази и значај тог проучавања за друштво и човечанство уопште.

³ У случају примарних пропагандиста та свест свакако постоји, али се њене негативне импликације потискују и правдају идеологијом, односно наводном правичношћу сопствених убеђења и убеђења која се пропагирају.

постављање релевантних питања и налажење релевантних одговора на та питања у изворима.⁴ Захваљујући томе, али и хронолошкој ширини теме, анализирани су репрезентативни узорци, односно писање штампе у време кључних догађаја у оквиру сукоба о којима је реч.

Историјски процеси су (углавном) завршени, тако да су извори само остаци и изрази тих процеса.⁵ Штампа, односно пропаганда, јесте оно што је остало од пропагандног подухвата. Тај пропагандни подухват није могуће реконструисати у целини, јер нити су опстали сви извори, нити је количина извора коначна. Оно што је могуће идентификовати јесте који су намењени циљеви процеса, његов интензитет, хронолошке границе, а донекле и успешност процеса. Оно што је реконструисано, реконструише се на основу извора и, колико год ти извори били исцрпни, не може представљати целовиту слику.

Српско-руски и југословенско-руски односи се могу и треба их посматрати из сва три могућа угла, односно југословенског (српског), руског и спољног, уколико је тежња открити све релевантне аспекте и ставове у оквиру тих односа.⁶ У том смислу, овај рад представља прилог за југословенско-руске односе посматране из југословенског угла. Политичка и дипломатска историја нису алфа и омега југословенско-руских односа, али представљају скелет на коме се потом могу заснивати даља истраживања. Путем анализе пропаганде, која је под директним утицајем високе политике, а која за циљ потом има друштвени ангажман, односно обликовање јавног мњења, може се направити спона између политичке и друштвене историје. Односи Југославије са Сједињеним Државама такође су на исти начин покривени у овом раду, анализиран је један од три релевантна угла.

Рад се заснива на упоредној анализи писања штампе за време Корејског и Вијетнамског рата. Циљ поређења јесте уочавање разлика и сличности у југословенској политици између два случаја, као и идентификовање начина на који је то утицало на писање штампе, односно на уређивачку политику. Путем упоредног приступа, истражен је став југословенских власти према велесилама у две хронолошки не тако удаљене, али политички изузетно удаљене ситуације. Захваљујући измештању два

---

⁴ Јовановић М., Радић Р., *Криза историје: Српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века*, Београд 2009, 32, 111.

⁵ *Исто*, 78.

⁶ Јовановић М., *Срби и Руси: 12-21. век (историја односа)*, Београд 2012, 21-22, 25, 31.

случаја из тока историјских догађаја и тиме искључивања периода трансформације спољне политике, уочљивије су разлике о којима говоримо.⁷

Приликом анализе, неки аспекти су нарочито детаљно преиспитани. Језик и дискурс су од изузетног значаја када је у питању штампа, јер се ради о виду пропаганде, а њоме се тежи да се пренесе врло прецизно тумачење ствари о којима се говори. Приликом анализе дискурса, на многе елементе треба обратити пажњу. Значење речи и конотације које оне са собом носе у време настанка извора, употреба речи за стварање дуалистичког посматрања света (ми и они, добро и зло), метафоре и њихова употреба, само су неки елементи дискурса на које ће бити обрађена пажња. У ужем смислу, у писању штампе је потребно идентификовати какво је њено учешће у самом обликовању дискурса. Још неки битни елементи за анализу су став аутора, односно у ком лицу пише и да ли се директно обраћа читаоцу, какво је његово емотивно тумачење догађаја, да ли их слика као трагичне, комичне или их посматра и коментарише сатирично, да ли и какав осврт даје на сопствену нарацију и компетенције.⁸

Штампа је из неколико разлога вредан и релевантан извор. Путем новина може да се стекне утисак о томе како је друштво поимало себе и свет око себе. Оне такође откривају којих догађаја су савременици били свесни, показују како су уредници и репортери видели сопствено друштво и свет око себе. Поред тога што извештавају о друштву, оне га и обликују. Новинари и уредници одређују шта је вредно да се појави у новинама, а шта није. За разлику од мемоара или романа, у случају новина, па чак и појединачних чланака, никада није за коначан производ одговорна само једна особа. То значи да је оно што се у новинама пласира резултат једне машинерије. У зависности од тога где леже моћ и новац у једном друштву, зависиће и писање новина, јер се у писању новина увек огледају виђења оних који имају моћ над најбитнијим листовима. Новине и остали медији су једна од веза између власти и народа, што их такође чини релевантним за истраживање.⁹

Код новина постоје три релевантна аспекта за анализу. Први јесте институционални, који се тиче унутрашње организације, власништва листа и осталих фактора који утичу на оријентацију листа и његово писање. И на основу врсте реклама

---

⁷ Kocka J., „Comparison and Beyond“, у: *History and Theory*, 42 (2003), 40-41.

⁸ *Reading Primary Sources. The interpretation of texts from nineteenth- and twentieth-century history*, ур. Dobson M., Ziemann, B., New York 2009, 6-13.

⁹ Vella S., „Newspapers“, у: *Reading Primary Sources. The interpretation of texts from nineteenth- and twentieth-century history*, ур. Dobson M., Ziemann B., New York 2009, 192-197.

у новинама се може закључивати о томе којем друштвеном слоју се новине пласирају. Други аспект је аспект форматирања. Релевантна питања у том смислу су: „Како је визуелно лист уређен и колико је читљив?“, „Да ли некаквим форматирањем привлачи пажњу на одређени чланак или део чланка и зашто?“,¹⁰ „Да ли је чланак на видном месту или је тешко уочљив?“, „Да ли има фотографија, карата и сличног?“, „Да ли има реклама које су у вези са вестима?“... Најбитнији аспект анализе свакако је сам садржај текста. Из тог разлога број релевантних питања која се могу поставити је у овом случају још већи. Нека од њих су: „Који тон заузима аутор чланка, да ли тежи да звучи објективно, или можда лично и присно?“, „Да ли се обраћа директно читаоцу?“, „Коликој публици је чланак намењен?“, „Да ли је присутна подела на нас и њих?“, „Који су извори за писање чланка?“, „Шта је речено експлицитно, а шта је само имплицирано и зашто је само имплицирано?“, „Чега аутор претпоставља да је читалац већ свестан и да ли се то знање користи да се подупре нека тврдња или став?“, „Какве емоције чланак тежи да изазове?“, „Да ли се чланак супротставља неком ставу и зашто (да ли само из реторичких разлога, или се заправо води полемика)?“, „Да ли су испуштени неки битни подаци?“, „Да ли је у чланку присутан идеолошки оквир? Ако јесте, који је?“, „Да ли је чланак налик ономе што је уобичајено када се говори о истим и сличним темама?“, „Колико се трајно посвећује пажња одређеном проблему?“...¹¹

Као и увек, у истраживање се полази са одређеним претпоставкама, односно са одређених теоријских полазних позиција. У овом случају те позиције су засноване на политичкој и дипломатској историји, односно на науци већ познатим резултатима истраживања и, приликом контакта са изворима, вероватно је да ће бити донекле измењене.¹²

Штампа у социјалистичкој Југославији је била под контролом агитпропа и листови који нису пратили званичну линију су кажњавани.¹³ Ово је главна одлика свих листова који су у овом раду анализирани. Ти листови су *Политика*, *Борба* и *Народна армија*. Прва два су били дневни листови, док је *Народна армија* једно време излазила два пута седмично, а касније једном недељно. *Политику* су основали браћа Рибникар 1904. године, као један од првих нестраначких листова, чији је циљ био да обавештава грађане о текућим догађајима, а не да пропагира своју странку, због чега је цењена. У

---

¹⁰ У случају овог рада могуће је уочити развој форматирања, јер се посматрају два периода релативно удаљена.

¹¹ Vella S., *нав. дело*, 199.

¹² Кока Ј., *О историјској науци: огледи*, Београд 1994, 130.

¹³ Булатовић Б., Кисић М., *Српска штампа: 1768-1995: историјско-библиографски преглед*, Београд 1996, 41.

међуратном периоду, *Политика* је остала непристрасна, за разлику од већине грађанских листова, који су постали прорежимски. После Другог светског рата, ситуација се изменила. Иако је лист и даље био под управом породице Рибникар, у потпуности је пратио званичну линију и објављивао чланке исте суштине као и листови ближи комунистичкој партији и новим властима. Ипак, лист је временом почео да тежи да што је више могуће преноси само информације, без коментара. Средином 1950-их година, *Политика* је имала тираж од око 300.000, који је наставио да расте.¹⁴ Лист *Борба* први пут је почео да излази као лист КПЈ 1922. године, упркос Обзнани, а престао је да излази за време шестојануарске диктатуре. Лист је васкрснут током Другог светског рата и излазио је на простору Ужичке републике. Наставио је да излази у периоду након рата и брзо је достигао висок тираж (за време сукоба са ИБ 664.000). Ипак, након средине 1950-их, тираж је почео да опада, јер је нападан идеолошки тон почео да одбија читаоце, а појављивали су се и постајали распрострањени други медији, као што су телевизија и радио.¹⁵ Народна армија је била лист Југословенске армије, основан 1945. године.¹⁶ Лист се углавном бавио домаћим темама, али је имао и рубрике за дешавања из света, као и за војну опрему страних армија. Као и прва два листа, и *Народна армија* је имала чланке пропагандног карактера, укључујући оне који су се тицали страних дешавања.

Литература употребљена за овај рад може се поделити на неколико категорија. За објашњавање положаја Југославије и њених званичних односа са силама су од нарочитог значаја била издања Lampe J. R., *Yugoslavia as History: Twice there was a country*, Cambridge University Press 2000, затим други и трећи том Историје Југославије проф. Петрановића, као и публикација Rubinstein A. Z., *Yugoslavia and the Nonaligned World*, New Jersey 1970. Дела проф. Јовановића су такође употребљена за ову сврху. Када је у питању део рада који се односи на сукоб у Кореји, литература је испуњавала задатак провере истинитости података који се појављују у југословенској штампи, као и контекстуализације тих навода. Књига А. Торкунов-а, која се бави поверљивим консултацијама између СССР, Кине и Северне Кореје у време Корејског рата је била од великог значаја, јер је омогућила да се докаже чињеница да је о улози СССР у рату у то време само нагађано, и то углавном погрешно. Поглавље о овом рату се у знатној мери ослања и на дело MacDonald C. A., *Korea, The War before Vietnam*, Houndmills 1986, али

---

¹⁴ Исто, 32-33, 36, 42.

¹⁵ Исто, 39-42.

¹⁶ Исто, 356.

још значајнија су дела која су потекла са друге стране, која тиме омогућују и сучељавање различитих тврдњи и у оквиру литературе, као и постојање консензуса по другим питањима (Золотарев В. А., *Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века*, Москва, Кучково Поле 2000. и Огороков А., *Секретные войны Советского Союза*, Москва 2008.). За поглавље које се бави Вијетнамским ратом коришћено је неколико публикација, које су употребљене на исти начин као и публикације у првом поглављу. У томе су нарочито значајне биле књиге Bradley, M. P., *Vietnam at War*, Oxford University Press 2009; Donaldson G. A., *America at War Since 1945: Politics and Diplomacy in Korea, Vietnam, and the Gulf War*, Westport, Connecticut 1996. и Lawrence M. A., *The Vietnam War, A Concise International History*, Oxford University Press 2008.

Увод

Овај рад обухвата врло значајне тренутке Хладног рата, као и значајан део његовог трајања. Хладни рат је термин који дефинише и временски распон, односно историјски период, али и нарочит систем међународних односа који је у том периоду постојао. И по питању времена почетка и по питању времена завршетка овог „рата“ постоје неслагања, али се одступања углавном свде на по две до три године. Џорџ Орвел конципирао је термин Хладни рат и први пут га употребио 1945. године; сматрао је да следи период у коме ни једна од великих сила неће бити у стању да покори ону другу, што ће довести до поделе света између њих. Историчари су почели овај термин да користе крајем 1940-их година.¹⁷ За почетак „рата“ се узимају различити датуми, од краја Другог светског рата, преко Черчиловог чувеног говора у Фултону, Труманове доктрине, Маршаловог плана, до блокаде западног Берлина 1948. године. Са друге стране, што се тиче завршетка, датуми варирају од пада Берлинског зида до распада Совјетског Савеза. Без обзира на ова неслагања, велика већина историчара би се сложила да се ради о периоду који је обухватио већи део друге половине 20. века.

Што се тиче јединствености међународних односа у овом периоду, треба напоменути да је ова епоха доста тога наследила од епохе империјализма, мада јесу унете извесне измене у оно што је преузето. Једно дефинитивно јесте остало потпуно исто, а то је да су велике, економски и војно јакe државе наставиле међусобну борбу за ресурсе, територију и утицај у свету. Број такозваних велесила је, међутим, смањен на две, тако да су неке од бивших великих сила постале само део једног од насталих блокова. Идеја „блокова“ је једна од творевина овог периода и, за разлику од онога што би се претпоставило на основу значења саме речи, није подразумевала монолитност сукобљених страна. Током Хладног рата, било је доста примера одступања државачланица блокова од званичне политике блока коме припадају, и те примере можемо наћи на обе стране. Најзначајнији су вероватно Де Голова Француска¹⁸ и кинеско-совјетски сукоб, али једно од значајнијих одступања, а у време почетка Хладног рата свакако једно од најбитнијих, јесте позиција социјалистичке Југославије.

---

¹⁷ Westad O. A., „The Cold War and the international history of the twentieth century“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I, Origins*, ур: Leffler M. P., Westad O. A., Cambridge University Press 2010, 3.

¹⁸ Laqueur W., *Europe in our time, a history 1945-1992*, New York 1992, 323-327.

Током ранијих груписања сила у међусобној борби, идеологије, са изузетком национализма, нису играле битну улогу. У овом периоду, међутим, њима је званично приписивана највећа важност и на њих је гледано као на главне узрочнике међународних збивања. На западу, говорило се о „комунистичкој опасности“ и борби за „слободан свет“, док се на истоку говорило о борби против империјализма¹⁹ и неоколонијализма, као последицама капитализма.²⁰ Ипак, с обзиром на већ изнете сличности са периодом империјализма, поставља се питање колико су ове званичне тврдње биле истините, а колико се само радило о оправдању за народне масе када оне упитају „Зашто се све ово у свету данас догађа?“. Односно, поставља се питање да ли је идеологија заправо била битна током Хладног рата или се он ни у том погледу не разликује од епохе империјализма. Без обзира који је тачан одговор (уколико и постоји), остаје чињеница да је та идеолошка сукобљеност за последицу имала настанак и деловање врло активних, маштовитих и агресивних пропагандних машина широм света, од којих је једна предмет овог истраживања.

Кореја у Хладном рату

Завршетком Другог светског рата, нестао је заједнички непријатељ истока и запада, услед чега су односи два краја света могли да се врате у традиционалне, а то су односи сучељености. Савезништво током рата је било аберација.²¹ Падом сила осовине, настао је вакуум, који су „савезници“ анти-хитлеровске коалиције брзо попунили. У време привођења ратних операција крају, у Европи и Азији је почело успостављање претходно уговорених зона утицаја. То је укључивало и поделе претходно суверених држава и раздвајања етничких целина, чиме је створен потенцијал за грађанске ратове у оквиру Трећег светског рата, уколико би до њега дошло. У Европи је дошло до територијалне поделе Немачке и Аустрије, док је у Азији извршена подела Кореје.

Кореја је у то време била предмет бриге за околне силе, али и оне удаљеније, као што су САД. Корејско полуострво је имало битну геостратешку позицију, нарочито за СССР, јер би пружало упориште у ширењу утицаја широм Далеког истока, а од

---

¹⁹ О империјализму као интегралном делу идеологије Сједињених Држава данас је могуће чути и од западних интелектуалаца: Engerman D. C., „Ideology and the origins of the Cold War, 1917-1962“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 21.

²⁰ McEnaney L., „Cold War mobilization and domestic politics: the United States“, Priestland D., „Cold War mobilization and domestic politics: the Soviet Union“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 420, 442.

²¹ Потврда тога је учешће западних сила у грађанском рату у Русији, као и (само)изолација Совјетског Савеза током међуратног периода.

изузетног значаја су и његове топле луке. Са друге стране, САД су путем Јапана стекле јако упориште на Далеком истоку, и није им одговарало ширење совјетског утицаја у истом региону. Циљ САД је постало спречавање тог ширења.²²

Иако су крајем Другог светског рата Сједињене Државе биле надмоћне, одлучено је да се тражи совјетска помоћ у борби против Јапана, јер страховано је да би инвазија на Јапанска острва и јапанске поседе на азијском континенту резултирала стотинама хиљада америчких жртава. Путем британског премијера Черчила, у октобру 1944. године је договорена могућност да Црвена армија, у оквиру будућег ангажовања против Јапана у Манџурији, ради маневарског простора заузме и делове Кореје, а потом је совјетско право на окупацију дела Кореје потврђено на конференцији у Јалти.²³ Након победе савезника у Европи, Совјетски Савез је ступио у рат против Јапана (8. августа 1945. године). Јапан је 14. августа капитулирао, али борбе у Манџурији су настављене до 21. августа.²⁴ У САД се страховало да би Совјетски Савез могао да заузме читаву Кореју, због чега је послат предлог за успостављање демаркационе линије на 38. паралели.²⁵ СССР није био у повољној ситуацији у Кореји у војном смислу (2 дивизије, наспрам 6 јапанских), због чега није покушано заузимање целе Кореје и прихваћен је предлог САД. Уосталом, и уз такву поделу, СССР је добио део земље у коме је већи део индустрије, а није остао ускраћен ни за топле луке.²⁶ На тај начин, Кореја је подељена на два приближно једнака дела. Демаркациона линија је повучена без узимања у обзир рељефа и постојећих територијално-административних јединица, по чему се њен случај разликује од случаја Немачке, а с обзиром на историјску употребу такве праксе у колонијалном периоду, не може се побећи од мисли да се ради не само о још једној сличности са тим периодом, него и другачијем третману који су државе европске цивилизације и даље примењивале на источне народе.

На северу, пошто је Црвена армија успоставила контролу над окупационом зоном већ у августу, успостављен је и комунистички режим, на чије чело је у октобру 1945. дошао Ким Ил Сунг. Америчка војска је започела окупацију јужног дела Кореје у септембру и формирана је америчка војна управа. На конференцији у Москви децембра 1945. године, договорено је да Кореја буде „поверена” Совјетском Савезу, Сједињеним

---

²² Stueck W., „The United States, the Soviet Union, and the Division of Korea: A Comparative Approach“, у: *The Journal of American-East Asian Relations*, Vol. 4, No. 1, Brill 1995, 1-4.

²³ Lee, J., *The Partition of Korea After World War II: A Global History*, New York 2006, 30-32.

²⁴ Weinberg, G. L., *A World at Arms: A Global History of World War II*, Cambridge University Press 1995, 892.

²⁵ Pratt, K. L., *Everlasting Flower: A History of Korea*, London 2006, 241.

²⁶ Stueck W., *нав. дело*, 5.

Државама, Кини и Великој Британији наредних четири до пет година. Са обе стране демаркационе линије, почело је формирање засебних корејских армија, као и државних установа.²⁷ Од априла до јула 1947. године су између СССР-а и САД-а вођени преговори ради окончања окупације и ради поновног уједињења Кореје, али резултата није било. Преговори су настављени у септембру у оквиру Уједињених Нација, али ни тада није постигнут договор, из чега се види невољност иједне стране да напусти своју стратешки битну позицију у Кореји. Потом су у оба дела Кореје успостављене владе, чиме је окупација окончана, а подела опстала.²⁸

Корејски рат није био почетак далекоисточног сукоба на линији Москва-Вашингтон — спорови на Далеком истоку су почели већ у време завршетка Другог светског рата. САД су тражиле право за постављање својих база на Курилским острвима, за која је на конференцији у Јалти договорено да ће добити СССР, а трудиле су се и да онемогуће било какав совјетски утицај у Јапану. Са друге стране, истовремено су инсистирале на учешћу прозападних елемената у властима Бугарске и Румуније, упркос договорима постигнутим током рата.²⁹ Ипак, у то време и Совјетски Савез је допринео заоштравању односа. Одлагање повлачења из Ирана и покушај успостављања совјетске контроле над Босфором и Дарданелима су најбитнији случајеви који се могу ставити на терет СССР-у у овом периоду.³⁰

Убрзо су формирани блокови. Маршалов план је формирао „запад“, стварајући јаку везу између западне Европе и Сједињених Држава. У спољнополитичке основе Сједињених Држава је 1947. године уведена Труманова доктрина, која је одмах примењена у Грчкој и Турској. НАТО је формиран 1949. године као војни савез западних држава. И у Трумановом говору одржаном поводом доктрине и у Маршаловом говору поводом плана, као циљ је постављено одржавање или настанак „слободних“ земаља и институција. Хладни рат је већ био почео, што се може видети и из тога што је Молотов одбио совјетско учешће у обнови западне Европе; то је била последица неповерења, али сигурно и тешког стања у ратом разореном Совјетском Савезу.³¹ Већ пре краја Другог светског рата, а нарочито у првим годинама новог

---

²⁷ Seth M. J., *A Concise History of Modern Korea, From the Late Nineteenth Century to the Present*, New York 2010, 90-95.

²⁸ Исто, 99.

²⁹ Pechatnov V. O., „The Soviet Union and the world, 1944-1953“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 96-97, 100-101.

³⁰ Laqueur W., *нав. дело*, 106.

³¹ Hitchcock W. I., „The Marshall Plan and the creation of the West“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 154-157, 169.

сукоба, извршена је совјетизација источне Европе. Комунистичке владе су успостављене у државама источне Европе уз различите степене подршке Совјетског Савеза, и не без противљења значајног дела политичких фактора тих земаља. Ради успостављања јединства и централизације источног блока, формиран је 1947. године Коминформ, а 1949. године и Комекон.³²

Главне црте Хладног рата су брзо постале јасне. Мада су државе учеснице тог сукоба, нарочито оне водеће, већ имале искуства са вођењем велике, светске политике, и мада су имале као поучно искуство Други светски рат у смислу тога које могу бити последице неодговорног и сувише агресивног општења са другим силама, у овој раној фази нису показивале довољну одговорност и опрез ради избегавања новог светског сукоба. Можда је то управо било због тога што је део последица Другог светског рата био изузетно повољан по њих и по раст њихове моћи. Али одређена доза опрезности јесте постојала, што значи да силе јесу узимале у обзир и последице претходног рата по нацистичку Немачку, и да јесу узеле у обзир као могућност новог сукоба да оне претрпе такве последице.

Заоштравање Хладног рата, ипак, није једини узрок сукоба у Кореји. У случају Кореје треба узети у обзир специфичну локалну и регионалну ситуацију, које су знатно допринеле избијању рата. Победа комуниста у грађанском рату у Кини 1949. године је знатно ојачала утицај и моћ Совјетског Савеза у региону, што је учинило Стаљина отворенијим за могућност уједињења Кореје силом. Питање уједињења је такође директно допринело сукобу — са обе стране 38. паралеле постојала је жеља за уједињењем, јер разједињеност је била последица спољних фактора, односно поделе зона утицаја између Москве и Вашингтона. У годинама након завршетка Другог светског рата, Ким Ил Сунг је више пута Стаљину излагао идеју отпочињања сукоба на Корејском полуострву.³³

Вијетнам у Хладном рату

Вијетнамски рат се по својој природи разликовао од Корејског, нарочито ако посматрамо видове ратовања, трајање рата, тешкоће у постављању јасних хронолошких граница итд. Али ипак, између Корејског и Вијетнамског рата нема

---

³² Naimark N., „The Sovietization of Eastern Europe“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 191; Laqueur W., *нав. дело*, 106-107.

³³ Torkunov A., *The War in Korea, 1950-1953: Its Origin, Bloodshed and Conclusion*, Tokyo 2000, VIII-IX; Окороков А., *Секретные войны Советского Союза*, Москва 2008, 472.

разлике када је у питању интересовање великих сила за територију на којој се борбе воде. Неспорна је чињеница да се Вијетнамски рат, у оним оквирима у којима је посматран у овом раду, одвијао после Корејског рата, али његови корени, и када говоримо о самим дешавањима у Вијетнаму, али и када говоримо о интересовању и мешању спољних, великих сила, знатно су старији од корена Корејског, па чак и напуштају оквире Хладног рата. Совјетски Савез је путем Коминтерне већ у трећој деценији 20. века тежио да утиче на догађаје у Вијетнаму, и имао је значајан утицај на рад тамошње комунистичке партије. Крајем Другог светског рата, оперативци Сједињених Држава су сарађивали са Вијет Мином у борби против јапанских окупационих снага у области Тонкина и пружали су организацији наоружање. Током француског периода Вијетнамског рата, и САД и СССР су пружале помоћ зараћеним странама.³⁴

По завршетку Другог светског рата, Француска је тежила да у Индокини обнови своју колонијалну управу, због чега је дошло до сукоба између француских колонијалних трупа и Вијет Мина, који је трајао од 1946. до 1954. године. Хладни рат је до тада већ био почео, и нове велесиле су својим ангажовањем овај сукоб учиниле његовим делом. Запад је био вођен Трумановом доктрином, а исток светском револуцијом. У јануару 1950. године, СССР, као и остале комунистичке земље, признали су Вијетнам као независну државу. Следећег месеца, САД су признале Вијетнам као део Француске уније, а потом су почеле да сnose знатан део трошкова француског рата (1954. године су Сједињене Државе финансирале рат са 80% учешћа). Истовремено, Кина је пружала значајну помоћ Вијет Мину.³⁵

Убрзо након Стаљинове смрти, уследио је крај Корејског рата, а потом су оба блока била жељна периода стабилизације, због чега су обе стране изразиле жељу за преговорима по питању Индокине. Непосредно пред почетак преговора, француска војска је поражена у бици за Дијен Бијен Фу, што је имало мањи утицај на војне ствари него на психу, јер ова битка је утицала на утисак у јавном мњењу, али и на јачину преговарачких позиција. Преговори су вођени у Женеви од маја 1954. године и резултирали су Женевским споразумом, који је био само делимично повољан по Вијет Мин. Мада су Французи напустили Индокину, Вијетнам је остао подељен дуж 17. упоредника, што поново асоцира на случај Кореје и колонијализам. Другачији третман

---

³⁴ Lawrence M. A., *The Vietnam War, A Concise International History*, Oxford University Press 2008, 20-22, 29, 36.

³⁵ Исто, 33, 38-42.

је нарочито уочљив уколико узмемо у обзир да је окупација Аустрије окончана идуће године, чиме је земља обновљена у претходним границама. Вијет Мин је остао на власти у Северном Вијетнаму, а на југу је владао бивши цар Бао Дај, иначе дугогодишњи сарадник француских колонијалних власти. Одређено је да ће се изборима 1956. године одлучивати о поновном уједињењу Вијетнама, уз надзор међународних организација.³⁶

На југу је, истискујући Бао Даја на намештеним изборима, власт 1955. године успоставио диктатор Нго Дин Дијем, уз подршку САД. Финансијска помоћ САД Јужном Вијетнаму је временом расла, па је 1960. године достигла висину од 70% јужновијетнамског буџета. Избори предвиђени Женевским споразумом нису одржани, а Нго је јачао репресију према народу, чији отпор према диктатури је растао. Његова власт ослањала се на католички и велепоседнички део становништва, који је чинио мањину, тако да су покрети отпора имали широку базу. Комунистичка партија севера је одлучила 1959. године, услед јачања Дијемовог терора, да је стигло време за оружану борбу на југу. Исте године је успостављена линија за снабдевање герилских бораца на југу, оно што ће се у Сједињеним Државама називати Хо Ши Миновом стазом, која је водила са севера на југ, преко Лаоса и Камбоџе. Следеће године је забележен раст герилских активности и броја герилаца. Двадесетог децембра 1960. године, у Јужном Вијетнаму је формиран Фронт народног ослобођења, организација која је централизовала команду над герилцима, а успостављала је и локалну власт на територијама које су заузимао њени борци. Мада је фронт у почетку имао широку политичку основу, комунисти су у њему имали водеће положаје.³⁷ Тиме је почела нова фаза рата у Вијетнаму, током које су се значајно и директно ангажовале и САД.

У периоду од краја Корејског рата до почетка америчког учешћа у Вијетнамском рату, било је неколико догађаја путем којих се Хладни рат даље развијао и који су привукли пажњу света. Наспрам тих догађаја, два рата која нас интересују делују само као међусобно невезани делови Хладног рата, два од многих случајева у којима је дошло до сукоба између великих сила у трци за ширењем утицаја. Оно што их везује јесте чињеница да су то једина два отворена рата на Далеком истоку у оквиру светског сукоба (у периоду који посматрамо). Везује их и заинтересованост СССР-а, САД-а, али и Кине.

---

³⁶ Bradley, M. P., *Vietnam at War*, Oxford University Press 2009, 65-67.

³⁷ Исто, 77, 83-87, 93-95.

Суецка криза, Берлинска криза, као и перипетије са Кубом су се одиграле током овог „међуратног“ далекоисточног периода. Нуклеарни арсенали сила су расли, а напредовала је и технологија „доставе“ нуклеарних бојевих глава до циљева. Нарочито се амерички председник Ајзенхауер залагао за драстично повећање америчког нуклеарног арсенала, јер је сматрао да је исплативије ослањати се на нуклеарно оружје, него на огромну конвенционалну војску, за коју су огромни и издаци.³⁸ Повећано ослањање на нуклеарно оружје је, наравно, представљало и повећан ризик од нуклеарног рата. Ајзенхауеров наследник у Белој Кући, Кенеди, сматрао је такву ситуацију неприхватљивом, јер је веровао да она ствара услове да се прибегне употреби нуклеарног оружја у релативно безазленим ситуацијама.³⁹ Из тог разлога, повећао је улагања у конвенционалну војску, а желео је да створи и разне друге алате којима би могао да води рат против Совјетског Савеза, као што су специјалне јединице („зелене беретке“) или емигрантска војска која је обучена у САД и употребљена за инвазију на Кубу 1961. године. Инвазија на Кубу је симптом још једне нове политике коју је Кенеди спроводио, а то је стављање акцента на борбу за утицај у такозваном Трећем свету. Једна од последица те нове политике је била и ескалација уплитања САД у борбе у Вијетнаму током Кенедијевог мандата.⁴⁰

После Стаљинове смрти и након завршетка борби у врху совјетског руководства, Хрушчов се појавио као најутицајнији совјетски државник. Он је одлучио да државу поведе у смеру раскида са прошлошћу, са Стаљиновом политиком и на унутрашњем и на спољном плану. Тежио је да смањи тензије са западом путем разоружавања и преговора, распустио је Коминформ и постигао измирење са Југославијом.⁴¹ Ови поступци су, међутим, имали и нежељене ефекте. Мао Це Тунг је и даље био на челу кинеских комуниста, и био је члан старије генерације, тако да се по многим питањима слагао са Стаљиновом политиком и методама, које је и сам примењивао у руковођењу. Кинески руководиоци су били незадовољни и економском подређеношћу Кине СССР-у, као и совјетском уздржаном шћу у дељењу технологија потребних за израду нуклеарног оружја. Сви ови примери су заправо били део тежње

---

³⁸ McMahon R. J., „US national security policy from Eisenhower to Kennedy“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 288-289, 293.

³⁹ Nash P., „Bear any burden? John F. Kennedy and Nuclear Weapons“, у: *Cold War Statesmen Confront the Bomb: Nuclear Diplomacy Since 1945*, ур: Gaddis J. L. и др., New York 1999, 121.

⁴⁰ McMahon R. J., *нав. дело*, 304-307.

⁴¹ Ипак, то не значи да је нови вођа СССР-а водио у потпуности узорну политику, нити да је у потпуности раскрестио са Стаљиновом праксом, што се најбоље види из начина на који се носио са револуцијом у Мађарској, као и из друге берлинске кризе 1961. године.

кинеских руководилаца да Кина не буде само још једна земља источног блока, подређена Совјетском Савезу. Кинески руководиоци су осећали да је њихова земља, мада економски заостала, и даље изузетно богата природним и људским ресурсима, те да има потенцијал да постане велика светска сила, којој не приличи подређеност другој сили. Самим тим, настао је један велики јаз између Кине и Совјетског Савеза, који се у наредним годинама само продубљивао и због кога је настао најбитнији раскид у источном блоку. Поред тога, *детант* на коме се спорадично радило током друге половине 1950-их година није заправо наступио. Уместо тога, Кубанском ракетном кризом 1962. године је достигнут врхунац опасности од нуклеарног рата.⁴²

Из наведеног, може се закључити да, и поред мањих и спорадичних варијација у степену затегнутости глобалне ситуације, у периоду између Корејског и Вијетнамског рата заправо није дошло до квалитативне промене у односима између велесила и њихових блокова. То нарочито можемо потврдити ако поменути период упоредимо са периодом *детанта* или новим затезањима односа 1980-их година; ови периоди су врло уочљиви и јасно временски омеђени од остатка Хладног рата. Ипак, јесте посејано семе будућих дешавања, која ће се временски поклапати са трајањем Вијетнамског рата, а од којих су најбитнији *детант*, кинеско-совјетски сукоб и успостављање дипломатских односа између САД и Кине.

Нестална позиција Југославије

Током читавог периода о коме смо до сада говорили, од краја Другог светског рата до почетка 1960-их година, Југославија је манифестовала своју специфичност као феномен у оквиру Хладног рата. Њена позиција се мењала, уз практично мењање припадности блоковима, што је случај који није поновљен током Хладног рата. Југославија је, на први поглед, вршила својеврсно одржавање сопствене равнотеже, борила се да у оквиру светског сучељавања не дође у ситуацију да изгуби свој суверенитет, односно да изгуби равнотежу и падне. У томе постоји сличност између социјалистичке и „прве“ Југославије и њеног поступања за време 30-их година 20. века. Ипак, мора се оценити да је балансирање послератне Југославије било знатно успешније, тако да у томе престају сличности. Социјалистичка Југославија се није вратила у источни блок, већ је пошла такозваним трећим путем и учествовала у

---

⁴² Mastny V., „Soviet foreign policy, 1953-1962“, Zhang S. G., „The Sino-Soviet alliance and the Cold War in Asia, 1954-1962“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 318-327, 358-359, 364.

оснивању Покрета несврстаних. Пут од члана источног блока до једне од водећих земаља Покрета несврстаних је био дуг, испуњен перипетијама и великим променама у спољној политици, што се такође одразило и на културни и друштвени живот, као и на пропаганду; ако не на њене методе, онда сигурно на њену садржину.

Комунистичка партија Југославије је, путем својих бораца, али и уз помоћ Црвене армије, 1944. и 1945. године протерала окупационе снаге са територије Југославије⁴³ и на њој успоставила своју власт. Совјетска војна помоћ ту није била безначајна, нарочито када је у питању заузимање Војводине и Београда. Међутим, у то време је од неизмерно већег значаја за КПЈ била дипломатска подршка Совјетског Савеза, захваљујући којој је са западним савезницима одређивана будућност Европе, па самим тим и Југославије. Мада се у домаћој историографији могу наћи и тврдње о негативном утицају совјетске дипломатије на послератни положај Југославије (нарочито Стаљинова спремност на компромисе са западом по питању послератне југословенске владе),⁴⁴ стоји чињеница да би без совјетске дипломатије и Црвене армије упитна била комунистичка владавина у послератној Југославији. У овим завршним фазама рата, СССР је вршио и наоружавање бораца Народно-ослободилачке војске, трансформишући је тиме из герилске у тешко наоружану, истовремено постављајући темеље за Југословенску армију.⁴⁵

Нова Југославија је са СССР-ом потписала Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и послератној сарадњи. СССР је послао многе стручњаке на рад у Југославију, а Југославија је у СССР на школовање слала своје студенте, па су у совјетским војним школама школовани југословенски официри. СССР је након рата наставио снабдевање Југословенске армије војном опремом и наоружањем. У Југославији је грађен Стаљинов култ личности. У Београду је 1946. године одржан Свесловенски конгрес. Ово зближавање Југославије са Совјетским Савезом на западу је протумачено као кршење споразума о процентима Черчила и Стаљина, због чега је уследило непријатељско држање запада. Из тога се изродила прва хладноратовска криза — Тршћанска криза маја 1945. године, која се тичала граница нове Југославије, али је посредно била и део новог сукоба између великих сила. Путем спречавања ширења

---

⁴³ Шта подразумева „територија Југославије“ је било спорно у том тренутку, с обзиром да је предратна Југославија фактички престала да постоји, а КПЈ је претендовала и на неке територије које нису припадале предратној Југославији. Нови, хладноратовски сукоб, као и неповерење које је он изазивао, се такође могу узети као разлог за неслагање по овом питању.

⁴⁴ Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, II: Narodnooslobodilački rat i revolucija 1941-1945*, Beograd 1988, 329, 331-332.

⁴⁵ Lampe J. R., *Yugoslavia as History: Twice there was a country*, Cambridge University Press 2000, 226.

Југославије, запад је гледао да спречи ширење утицаја СССР-а. Западне државе су одбиле да Југославији изруче ратне злочинце, па су чак и помагале њихово бекство. САД су ометале трговину Југославије са западним државама, а њихова авијација је често кршила југословенски ваздушни простор. Обарање америчког авиона августа 1946. године је довело до додатног заоштравања односа. Југославија је 1947. године одбила помоћ САД у оквиру Маршаловог плана, што је поново последица хладноратовске сучељености и, у оквиру тога, лоших односа Југославије и запада.⁴⁶

Пријатељски односи Југославије и Совјетског Савеза након рата нису били дугог века; већ 1948. године је дошло до раскида најозбиљније врсте, јер није искључивана чак ни могућност рата. Главни узрок овог раскида јесте била тежња Југославије да задржи своју аутономију у погледу спољне политике. Било је и других несугласица „између Тита и Стаљина“, које су биле више симптоми овог првог него засебни разлози за раскид. Међу њима се налазе југословенска подршка грчким комунистима и питање балканске федерације. СССР је одустао од подршке грчким комунистима због већ поменутог споразума Черчил-Стаљин, односно како не би изазивао сукобе са западом за које би могао да буде виђен као одговоран. Идеја о стварању наднационалних држава на Балкану тада није била нова, јер и сама Југославија је била творевина те врсте, али идеја балканске федерације је подразумевала и шире сједињавање балканских народа, првенствено укључујући Бугарску. Крајем Другог светског рата, Стаљин је ову идеју подржавао, јер тада му је то било у интересу, ради стабилизације нове власти у Бугарској и уклањања Бугарске из табора поражених држава. Неслагања су се у овој фази тицала положаја Бугарске у федерацији, односно да ли би она била један од два дела или једна од седам република. Међутим, Стаљину касније није одговарало да постоји било какав савез у оквиру источног блока, због потенцијала за непослушност према њему, односно за разбијање монолитности блока.⁴⁷

Ради успостављања и одржавања те монолитности је основан 1947. године Комунистички информативни биро, у Југославији познат као Информбиро, а на западу као Коминформ. Радило се о организацији путем које је СССР могао да усмерава делатности страних комунистичких партија, а самим тим и држава источног блока, као и борбу јачих комунистичких партија западне Европе за власт. Стављањем седишта

---

⁴⁶ Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, III: Socijalistička Jugoslavija 1945-1988*, Beograd 1988, 163, 165-167, 180, 182.

⁴⁷ İşyar L., *Containing Tito: US and Soviet policies towards Yugoslavia and the Balkans*, мастер рад, Ankara 2005, 30-36.

Информбироа у Београд, Стаљин се надао да ће моћи да има већи утицај на југословенску политику. Наставак југословенских тежњи за самостално вођеном спољном политиком је довео до такозваног сукоба са Информбироом на пролеће и лето 1948. године, заправо сукобом између Југославије и Совјетског Савеза, који је путем Информбироа показао да остатак блока прати његову политику. Југославија је 28. јуна избачена из Информбироа, након чега је уследила њена изолација од остатка источног блока.⁴⁸ Совјетски стручњаци су већ раније повучени, уследила је економска блокада и пропагандна кампања против Југославије, у којој су учествовале све државе источног блока.⁴⁹

У новој ситуацији, Југославија није имала избора, осим да се приближи западном блоку, а западни блок је Југославију видео као прилику за дестабилизацију источног, те је оцењено да би пружање подршке Југославији било корисно. Од 1949. године, западне земље су Југославији пружале економску помоћ, у виду зајмова и трговинских споразума, као и донација. Од новембра 1951. године, Југославија је од САД примала и војну помоћ, у виду опреме и наоружања. Тито је 1953. године посетио Велику Британију, а било је и више случајева посета високих западних званичника Југославији. Југославија се све више зближавала са западом и морала је нечим да узврати за помоћ коју је примала, па је 1949. године престала да пружа подршку грчким комунистима. Потом је настављено зближавање са Грчком и Турском, које је кулминирало Анкарским споразумом из 1953. године и Бледским споразумом из 1954, што је фактички означило укључивање Југославије у НАТО.⁵⁰ Ипак, то југословенско чланство у западној алијанси је било кратког века, јер већ тада су се на истоку дешавале велике промене.

Стаљинова смрт је означила прекретницу, и у целокупном Хладном рату, и у односима СССР-а и Југославије. Већ од 1954. године, ново руководство Совјетског Савеза је почело да ради на побољшању односа. Прекинута је антијугословенска пропаганда и предлагани су сусрети на високом нивоу, што је довело до Хрушчовљеве посете Београду 1955. године. Следеће године је распуштен Информбиро, а са XX конгресом КПСС је почео и процес дестаљинизације. Те године је уследила и посета

---

⁴⁸ Исто, 47-65.

⁴⁹ Rajak S., „The Cold War in the Balkans, 1945-1956“, у: *The Cambridge History of the Cold War, Volume I*, 209-212.

⁵⁰ Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, III*, 225, 240-253; Rubinstein A. Z., *Yugoslavia and the Nonaligned World*, New Jersey 1970, 28, 31.

југословенске делегације Москви, са Титом на челу.⁵¹ Поправљање односа је било последица доласка на власт нових совјетских руководиоца, који су тежили да поведу друкчију праксу од Стаљинове, сматрајући да ће тиме побољшати своју унутрашњу и спољну позицију. Један од циљева био је повратак Југославије у источни блок, наравно уз неке уступке у виду аутономије. Нормализацијом односа, за Југославију запад није постао небитан, али је изгубио животни значај. Све више, назирао се обрис Југославије која није чланица ни једног ни другог блока.

Видевши да је у Хладном рату могуће донекле одржати неутралност, у виду балансирања између табора, Југославија је кренула путем несврставања. Односи са СССР-ом, мада побољшани у односу на период сукоба са ИБ, никада нису достигли пријатељство из периода непосредно после рата. СССР је и даље тежио да Југославију уврсти у источни блок, док је Југославија и даље тежила независној политици, што је изазивало трзавице.⁵² Челници СКЈ су задржали ако не непријатељски, онда хладан и неповерљив став према совјетским комунистима.⁵³ И са друге стране, критикована је Југославија, нарочито због пружања уточишта Имреу Нађу за време мађарске револуције 1956. године, али и након тога, и то отворено због наслеђења вођства СССР-а. У оквиру тога, покретане су антијугословенске пропагандне кампање. Једна таква кампања је покренута 1960. године, управо у време почетка нове фазе Вијетнамског рата. Кроз њу је тврђено да је СКЈ идеолошки застранио. Идуће године, сукоб између Кине и СССР-а, који је до тада тињао, постао је отворен, а Југославија се у њему нашла на страни Совјетског Савеза, након новог случаја лечења међусобних односа.⁵⁴

Југославија је желела да води самосталну политику, али чинити то сам у условима када два огромна и супротстављена блока теже да у себе инкорпорирају све државе света практично је немогуће. Југославији је био потребан ослонац на неком трећем месту, па је одлучено да се тај трећи ослонац створи, уз помоћ других заинтересованих држава. На тај начин, Југославија је могла да осигура свој новостечени положај. Развијена је широка дипломатска активност и тежило се добрим односима са државама на свим меридијанима, они су одржани и са Грчком и Турском,

---

⁵¹ Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, III*, 256-261

⁵² Исто, 361-362.

⁵³ Влаховић В., „Белешке о совјетско-југословенским сусретима на највишем нивоу: Београд 1955; Москва 1957“, Мићуновић В., „Московске године 1956/1958: Југословенско-совјетски сусрети на највишем нивоу 1956-1957“, у: *Срби о Русији и Русима, Од Елизавете Петровне до Владимира Путина (1750-2010)*, ур. М. Јовановић, Београд 2011, 536-550, 550-570.

⁵⁴ Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, III*, 363-367.

као и са другим западним земљама. Ипак, и на тој страни је било трзавица, на пример у виду прекида односа са Западном Немачком због југословенског признања Источне Немачке 1957. године или кварење односа са Француском због колонијалног рата у Алжиру и Суецке кризе. Али с обзиром да се ради о државама које су чланице западног блока, оне и не би могле да буду гарант самосталне југословенске политике. Зарад стицања новог ослоња, Југославија је активно радила на успостављању добрих односа са Индијом, Индонезијом, Египтом, Камбоџом, Етиопијом итд, које су такође желеле да остану ван блокова. Велики корак ка стварању тог ослоња је била Бандуншка конференција 1955. године, на којој су се делегати земаља сложили око ставова вођења ванблоковске и антиколонијалне политике. Идуће године је на Брионима предузет следећи корак у оснивању Покрета несврстаних, састанком и декларацијом Тита, Нехруа и Насера. Покрет несврстаних је утемељен 1961. године, Београдском конференцијом. Мада покрет није функционисао као војни савез, па самим тим и није имао војну моћ, његов утицај у ОУН је био приметан, а постојала је и трговинска и политичка сарадња између самих чланица.⁵⁵

Део Хладног рата који смо обухватили у овом поглављу је био динамичан и испуњен променама, и на глобалном нивоу, али и гледано нешто уже, у оквирима Југословенске политике и Покрета несврстаних. У свету, вишевековна пракса сучељавања моћних држава, такозваних великих сила, доживела је преображај у односу на модел из времена пре Другог светског рата. Број водећих сила је смањен на две, а те две силе су успоставиле своје таборе, везујући за себе друге државе. Табори су често називани блоковима, источним и западним, доводећи новонасталу ситуацију у везу са традиционалним сукобом на линији исток-запад, који своје почетке бележи још у време грчко-персијских ратова, а који се потом настављао преко сукоба Рима и Грчке, Западног и Источног Римског царства, западне и источне, односно католичке и православне цркве, хришћанства и ислама итд. Географски распоред сукобљених земаља наравно није био тако једноставан.

У оквиру светског сукоба, а услед немогућности вођења директног рата, велике силе су водиле посредне ратове, заузимајући стране у сукобима који су већ постојали али их се до тада нису тицали, или стварањем сукоба тамо где су желеле да прошире свој утицај и умање утицај супротне стране. Успут, у контекст Хладног рата и већег

---

⁵⁵ Rubinstein A. Z., *нав. дело*, 62-64, 75-91, 103, 106-112.

разарања и ризика од разарања стављале су народе и ситуације које су имале засебне циљеве и разлоге за борбу.

У свету који је настао 1945. године, Југославија је испрва имала улогу верног савезника и блиског пријатеља једне од велесила. Нова власт у земљи је, међутим, убрзо увидела да СССР на то пријатељство не гледа на исти начин, тако да се одлучила на опасан корак, а то је било одступање од Стаљинових жеља и вођење самосталне политике. Као што се могло и предвидети, то је довело до неслагања које је озбиљно угрозило положај владајућих кругова, толико озбиљно да се Југославија престројила у оквиру глобалног сукоба. Промене у Совјетском Савезу су омогућиле поправљање односа са Југославијом, што је југословенско руководство прихватило, као начин за смањивање ризика по његову безбедност. Али то није значило и повратак Југославије у источни блок, јер Југославија је у периоду сукоба са ИБ успела да води колико-толико самосталну политику и увидела да то јесте могуће. Њен савез са Грчком и Турском, а самим тим и са осталим земљама запада, који је током прекида односа са земљама ИБ-а био од виталног значаја, коначно је склопљен тек када је период измирења са ИБ-ом, односно СССР-ом, већ почињао, па се тај савез показао као мртво слово на папиру. Мада је Југославија примала помоћ од држава запада, она није трајно постала део западног блока. Окуражена дотадашњим искуством, као и чињеницом да у свету постоје друге државе које желе да воде самосталну политику, без обавезујућих припадности блоковима, Југославија је са тим државама пошла у стварање Покрета несврстаних.

Поменути заокрети у југословенској спољној политици су били изузетно драстични; не бисмо претерали ако бисмо рекли да се ради о заокретима од 180°. Њих је тешко објаснити осим принципом *реалполитик*. Али с обзиром на изузетно идеолошки обојено време о којем говоримо, било би беспризорно од југословенских комуниста да признају да тај принцип води њихову спољну политику. Из тог разлога, може се показати интересантним проучавање оправдања заокрета која су смишљали, а потом пласирали путем пропаганде. Корејски и Вијетнамски рат су, као акутне кризе Хладног рата, изазивали велико ангажовање пропагандних машинерија широм света, и као такви су адекватни за илустрацију последица које су поменути заокрети оставили у југословенској пропаганди, нарочито зато што се ради о два рата која хронолошки спадају у различите сегменте Хладног рата, макар гледано из угла Југославије.

Корејски рат у југословенској штампи

Корејски рат је трајао од 25. јуна 1950. до 27. јула 1953. године, али ми га нећемо у овом поглављу пратити кроз штампу у целости, већ ћемо посматрати писање југословенске штампе о кључним догађајима тог рата. Путем тих догађаја, од којих је за већину и у то време сматрано да су значајни и о којима се писало широм света, проучаваћемо ставове југословенске штампе, а самим тим и власти, о Корејском рату, али и о утицају који су на њега имале велесиле, Совјетски Савез и Сједињене Државе. Да ли је Корејски рат имао утицаја на формирање става Југославије према велесилама или је само пружио прилику за пропагандни обрачун са непријатељима и хвалоспеве пријатељима нешто је шира тема, и само делимично се на то питање може одговорити посматрањем периода који је наведен, јер је за потпуну слику потребно посматрати не само тај период, већ и периоде који су му претходили и следили.

Кључни догађаји о којима говоримо су пружали прилику југословенској пропаганди да додатно прецизира своје ставове или да их у извесној мери ревидира. Заузимањем одређеног става према одређеном догађају, додатно постаје јасна слика која је стварана у умовима творца пропаганде, као и принципи којима су се они водили приликом формирања те слике. Уколико су се појављивали пропусти у примењивању тих принципа, ми ћемо свакако на то указати, јер то указује на пропусте, односно недостатке апарата, некада можда и на ревизију става, а свакако да је и својеврсан куриозитет.

Најдраматичнији део Корејског рата била је прва година рата, уз неколико истинских преокрета на бојном и дипломатском пољу, који су омогућавали штампи да највећу пажњу посвети овом сукобу и да у највећој мери изнесе своје ставове. Због тога ће највећа пажња бити посвећена том делу рата, али неће бити занемарен ни наредни период, јер и након стабилизације фронта било је битних догађаја, мање војних, а више политичких. То се пре свега односи на преговоре о примирју који су вођени у Кесонгу и Панмунџому, али није мали значај ни политичких перипетија у САД, а понајмање Стаљинове смрти. Током читавог рата, у штампи је велика важност придавана Организацији Уједињених Нација, тада релативно младој организацији, чији је циљ био да учини оно што Друштво народа није успело. Из тог разлога, као и због

чланства Југославије у Савету безбедности,⁵⁶ у ово време је велика пажња била усмерена и на ову организацију у југословенској штампи и у њу су полагане наде, тако да је тај аспект такође анализиран.

За време Корејског рата, лист *Народна армија* је директно издавало Министарство народне одбране, чији је министар био Јосип Броз, тако да не може бити никакве сумње у контролисаност писања листа. Лист је излазио два пута недељно и, као и остали листови у то време, имао је ограничен број страна (4 стране, односно 1 лист), због мера штедње, које су биле последица тешког положаја Југославије након Другог светског рата и сукоба са Информбироом.⁵⁷ Овако ограничен простор приморавао је уредништво да буде концизно, као и да пажљиво бира шта је битније објавити. Слична је ситуација била и у дневним листовима *Политика* и *Борба*. *Борба* је била орган Комунистичке партије Југославије (од 1952. године Савеза комуниста), владајуће и једине легалне партије у Југославији, те је и она била несумњиво пристрасна. Чланци су се између *Борбе* и *Политике* доста подударали, јер су многи извештаји преузимани од новинских агенција, укључујући Танјуг, који је иначе у свом извештавању био пристрасан. Овде треба и констатовати постојање две врсте чланака у дневним листовима — чланци извештаји преузети од агенција, и чланци у ауторству новинара самог листа. Ови први су се у великој мери подударали између листова, док се други нису подударали у смислу да нису били идентични, али главни мотиви који су се кроз њих провлачили су били конзистентни.

Почетак ратних дејстава

Трупе Северне Кореје су 25. јуна 1950. године прешле 38. паралелу и ступиле у борбу са војском Јужне Кореје. Савет безбедности ОУН је већ 27. јуна усвојио амерички предлог резолуције, којим се чланице УН позивају да помогну југу у борби. Совјетски делегат није био присутан због совјетског бојкота Савета, који је према њиховим наводима био у вези са америчком опструкцијом примања Кине у ОУН. Самим тим, није могао да уложи вето на амерички предлог резолуције, захваљујући

---

⁵⁶ Životić, A., „Insistiranje na principima? Jugoslavija i počeci rata u Koreji“ у: *Annales: anali za istrske in mediteranske študije*, Копер 1994, 596.

⁵⁷ Мере штедње су ублажене 1952. године, тако да су листови почели да излазе на већем броју страна, али и даље нису били истог обима као листови пре рата или листови током 1960-их година. И за време штедње, за посебне прилике, као што су државни празници, говори државника или извештаји са конференција разних партијских организација, листови су такође излазили на повећаном броју страна. Наизглед, пропаганда је имала виши приоритет од штедње.

чему је она усвојена и којом је постављен правни темељ за америчку интервенцију у Кореји.⁵⁸ Југославија је у то време била привремена чланица Савета, и том приликом је једина остала уздржана од гласања. Истовремено је имала сопствени предлог резолуције, која би позивала на обуставу борби и повратак на 38. паралелу и позвала представника севера у УН, али која није усвојена.⁵⁹

Већ неколико дана након избијања рата у Кореји, *Народна армија* је посветила чланак том догађају. С обзиром на фокусираност листа на домаће теме и сажетост услед штедње, може се закључити да је југословенска пропаганда од самог почетка оценила да се ради о међународном догађају од изузетног значаја. У поменутом листу, ситуација у Кореји је била једино дешавање ван земље о коме је извештавано у том тренутку и тако је остало неко време. Ипак, у тим првим данима, делује да није одмах заузет јасан став по питању криваца и жртава, па је чак и у овом, иначе врло ангажованом листу, тон извештавања испрва био већином непристрасан.⁶⁰ Пренешени су извештаји и западних агенција и ТАСС-а, али је за информације које су потекле од новинске агенције Совјетског Савеза њихово порекло наглашено и додато је да су ти подаци контрадикторни осталим извештајима што, у ситуацији сукоба са ИБ, није безначајно акцентовање. Исти је случај био у *Политици* и *Борби*.⁶¹ Уздржаност је била у складу са оним што је Југославија чинила и званично на дипломатском плану, о чему је такође са пажњом извештавано, јер је својим у то време јединственим положајем у УН поводом овог питања Југославија увећавала свој међународни значај, ако ништа друго, онда макар у очима сопственог народа.

Коментари на мешање великих сила у сукоб су у време његовог избијања били прилично штур и слабо приметни. Нису писани чланци који су отворено оптуживали или хвалили, већ је понеки коментар провејавао кроз стандардно извештавање.⁶² Тако је једном приликом наглашено да севернокорејска војска користи тенкове „руске“ израде,⁶³ али то није повезивано са совјетским снабдевањем севера војном опремом. Истом приликом, поменути су извештаји о учешћу совјетских авиона ловаца у борбама против америчких бомбардера, али коментар да се вероватно ради о купљеним

---

⁵⁸ MacDonald C. A., *Korea, The War before Vietnam*, Houndmills 1986, 31.

⁵⁹ „Сукоб у Кореји“, *Политика*, 28. јун 1950, 5; Огороков А., *Секретные войны Советского Союза*, Москва 2008, 496.

⁶⁰ „Оружани сукоб између Северне и Јужне Кореје“, *Народна армија*, 27. јун 1950, 4; „Севернокорејске снаге пробиле одбранбену линију на реци Хан“, *Народна армија*, 1. јул 1950, 4.

⁶¹ „Сукоб у Кореји“, *Политика*, 10. јул 1950, 1; „Савет безбедности позива да се обуставе непријатељства“, *Борба*, 27. јун 1950, 3.

⁶² „Избио је оружани сукоб између Северне и Јужне Кореје“, *Политика*, 26. јун 1950, 2.

⁶³ „Оружани суков у Кореји“, *Народна армија*, 4. јул 1950, 4.

ловцима којима још нису промењене ознаке показује изненађујућу спремност на преиспитивање података који би били штетни по СССР уколико би се показали као тачни.

Војна помоћ Совјетског Савеза је иначе била од кључног значаја. Северна Кореја је 1949. године са СССР-ом потписала уговор о војној помоћи, захваљујући коме је само до краја те године испоручено 37 тенкова, 94 авиона, 139 топова и 15,000 пушака. У време почетка рата, север је имао 258 тенкова Т-34, совјетске израде, док југ пре 1950. године уопште није ни имао тенкове. Значајне испоруке су настављене током читавог трајања рата. Совјетски Савез је играо битну улогу и у обуци севернокорејских официра и војника, а држао је и значајан број саветника у Северној Кореји.⁶⁴ У овој фази рата совјетски авиони ловци нису директно учествовали, њихово учешће је почело у новембру 1950. године.⁶⁵ Од 1951. године, у борбама у Кореји су учествовала и два ПВО пука Црвене армије.⁶⁶ Непомињање ових информација у пропаганди је последица чињенице да се ради о информацијама које у то време нису биле опште познате. Да нису биле познате потврђује сама чињеница да нису употребљене чак ни у каснијој антисовјетској кампањи, јер се ради о материјалу који има велики потенцијал за такву примену.

О реакцији САД на избијање сукоба, односно на слање трупа у борбу на страни југа, извештавање је било непристрасно.⁶⁷ У почетној фази рата, преношени су извештаји агенција оба блока, тако да се у листовима могу наћи и тврдње севернокорејских званичника о расистичкој и империјалистичкој природи америчке интервенције у Кореји, као и о америчком бомбардовању цивилних и културних објеката.⁶⁸ Међутим, ради се о текстовима извештаја који су само преношени, тако да се став новинара листа једино може тумачити према количини простора који је тим извештајима дат, а ради се о количини која није значајна у односу на укупан простор посвећен овој теми.

---

⁶⁴ Окорочков А., *нав. дело*, 469-474.

⁶⁵ У Корејском рату је учествовао 64. ловачки авијацијски корпус, који се у новембру 1952. године састојао од 321 авиона. Играо је битну улогу у смањивању разорне моћи америчких бомбардера. (Золотарев В. А., *Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века*, Москва, Кучково Поле 2000, 71-72; Xiaoming Z., *Red Wings over the Yalu: China, the Soviet Union and the Air War in Korea*, A&M University Press 2002, 123.)

⁶⁶ Tokunov A., *The War in Korea, 1950-1953: Its Origin, Bloodshed and Conclusion*, Tokyo 2000, 142.

⁶⁷ „Сукоб у Кореји“, *Политика*, 29. јун 1950, 2.

⁶⁸ „Оружани суков у Кореји“, *Народна армија*, 4. јул 1950, 4; „Оружани сукоб у Кореји“, *Народна армија*, 15. јул 1950, 4.

Извештавање *Народне армије* је у ово време било непотпуно, нису преношени сви битни догађаји везани за рат у Кореји,⁶⁹ што указује да је сврха овог листа била да функционише само као један део информативно-пропагандног система; очекивано је да би читалац рупе у информисању попунио неким дневним листом, што нам указује на централизованост апарата. *Политика* је имала незнатно јачу тенденцију преношења тврдњи и источног блока.⁷⁰

Настанак југословенског става

Од почетка рата, север је имао иницијативу и велике војне успехе. Америчка и јужнокорејска војска су се повлачиле све док нису успоставиле такозвани Пусански мостобран у августу. У том малом делу Јужне Кореје, одржавале су своју позицију и дочекивале америчка појачања.⁷¹

У време ове критичне фазе рата за Јужну Кореју и Сједињене Државе, коначно настају обриси југословенског става.⁷² Подједнако су за сукоб кривљени и Совјетски Савез и Сједињене Државе, јер они су извршили поделу Кореје „тајним војним споразумом закљученим у Потсдаму“, а потом је онемогућено уједињење полуострва јер „је настао [сукоб] између западних сила и Совјетског Савеза“. Власти севера „састоје се углавном од личности које су дошле са совјетском армијом, из Русије“. Након успостављања те нове власти, у марту 1949. године је између Северне Кореје и СССР-а склопљен уговор о економској и културној сарадњи, „сличан уговорима које СССР има са подређеним земљама источне Европе“. Са друге стране, за јужне власти је речено да су успостављене „на подстрек и под контролом америчких власти“. У Кореји је дошло до све веће супротности „двеју експанзионистичких тенденција“, што је довело до „катастрофе“. Једном приликом објављена је и карикатура која овај став илуструје.⁷³ На њој ујка Сем и руски официр нуде један другоме маслинову гранчицу, а иза себе крију арсенале. Преношене су и тврдње исте суштине, које су давали страни политичари.⁷⁴ Из приложеног, можемо закључити да је грађена слика о зависној

---

⁶⁹ Нпр. у листу се не може наћи податак о резолуцији Савета безбедности од 27. јуна 1950. године којом се чланице УН позивају да пруже помоћ Јужној Кореји, а ради се о јако битној резолуцији, на којој се заснивала војна помоћ САД.

⁷⁰ „Мао Це Тунг и Чу Ен Лај о наредби председника Трумана да се Формоза стави под заштиту америчке пацифичке флоте“, *Политика*, 1. јул 1950, 2.

⁷¹ MacDonald C. A., *нав. дело*, 37-48.

⁷² „Кореја до избијања сукоба“, *Народна армија*, 1. август 1950, 4.

⁷³ „Миротворци“, *Народна армија*, 2. септембар 1950, 4.

⁷⁴ „Изјава Цона Рогија дописнику Тањуга“, *Борба*, 15. август 1950, 1.

Кореји, у којој се заправо води борба између великих сила, а сама Кореја би, да није било њиховог уплитања, била уједињена и срећнија земља. Дати пример кривљења обе стране, оба блока, могао би се протумачити и као некакав зачетак идеје несврстаности.⁷⁵ Ова тврдња је нарочито подупрta тиме што се велике силе представљају као искључиви кривци за сукоб.

Народна армија се бавила војном тематиком, тако да је у њој објављен и чланак којим се анализира учинак војне опреме која се користи у Кореји.⁷⁶ Нарочито је истакнуто да се углавном ради о опреми „руског и америчког порекла“. Остатак анализе је био непристрасан, јер похвале су давале америчким авионима, али и тенковима совјетске производње. Коментар је обухватио војску Северне Кореје, али војска Јужне није ни поменута. Очигледно, ради се о томе да је аутор имао утисак, или желео да изазове утисак да у сукобу главно ангажовање имају велике силе, али с обзиром да на страни севера није ратовала још увек ниједна држава осим саме Северне Кореје, није могао да избегне спомињање њене војске.

Иако је став према догађајима формиран, он није бојио сваки извештај, већ су и даље у знатној мери извештаји преношени у оном облику у којем су добијени. Захваљујући томе, преношене су и севернокорејске тврдње о високом броју цивилних жртава америчког бомбардовања.⁷⁷ Недостатак коментара на те тврдње указује на спремност да се пређе преко података који би могли да буду штетни по САД уколико би се показали као тачни. Ипак, јесте пренешена негативна оцена коју је дао индијски министар спољних послова Џавахарлал Нехру о америчком бомбардовању у Кореји.⁷⁸

Релативно брзо, став у југословенској штампи је почео да се развија. Са уопштеног кривљења сила за сукоб, постепено се прелазило на конкретне замерке. Амерички председник Труман је 27. јуна донео декларацију којом су САД „неутрализовале“ Тајван.⁷⁹ У *Народној армији*⁸⁰ је оцењено да су тиме САД повезале акцију коју је Савет безбедности УН одобрио (интервенција у Кореји) са акцијом коју није одобрио, а изражена је и сумња у искреност америчке тврдње да ће Тајван бити

⁷⁵ Rubinstein A. Z., *Yugoslavia and the Non-aligned World*, Princeton University Press 1970, 28-29.

⁷⁶ „Шта пишу стране агенције о оружју употребљеном у досадашњим борбама у Кореји“, *Народна армија*, 5. август 1950, 4.

⁷⁷ „Оружани сукоб у Кореји“, *Народна армија*, 8. август 1950, 4; „Оружани сукоб у Кореји“, *Народна армија*, 12. август 1950, 4.

⁷⁸ „Оружани сукоб у Кореји“, *Народна армија*, 26. август 1950, 4.

⁷⁹ Неутрализација Тајвана заправо је била америчко преузимање Тајвана под своју војну заштиту, постављањем америчке флоте код обала острва. Ова одлука је била у вези са америчким страхом да би Кина могла да искористи заплет у Кореји да нападне и заузме Тајван. (Pierpaoli P. G., *Truman and Korea: The Political Culture of the Early Cold War*, Columbia MO 1999, 29.)

⁸⁰ М. М, „Англо-амерички односи и питање Тајвана“, *Народна армија*, 2. септембар 1950, 4.

„неутрализован“ само за време корејског сукоба. Као циљ овог америчког поступка, наведена је тежња неких „војних и политичких кругова“ у САД да прошире корејски сукоб на Кину. Мада се ради о врло озбиљним оптужбама, аутор текста је писао професионалним тоном, без употребе идеолошки обојеног речника.

У овој фази рата, када су САД биле у повлачењу и опасности да буду истиснуте из Кореје, југословенска штампа је критиковала и СССР и САД поводом ситуације у Кореји, али можемо ипак уочити да је критика према Сједињеним Државама била оштрија. Разлог за то можемо тражити у самој чињеници да је положај САД у Кореји у том тренутку био неповољан. Њихов пораз у Кореји би показао моћ источног блока, и могао би да окуражи СССР на покрет на Југославију.⁸¹ У таквим условима, заузимање донекле негативног става према САД у Кореји могло је да делује корисно ради одбровољавања Совјетског Савеза.

Први преокрет рата

Пошто је војна сила САД и њихових савезника у Пусанском мостобрану достигла критичну масу захваљујући појачањима, у септембру је покренута офанзива, која је била истовремена са искрцавањем великих контигената америчких трупа у Инчону, луки Сеула, који је био дубоко у позадини севернокорејске војске. Америчка операција је била врло успешна, и то у тој мери да је ток рата практично преокренут. Током наредних месец и по дана, трупе САД и савезника су деловале незауостављиво и нашле су се у позицији да се приближавају северној граници Кореје.⁸²

Уз преокрет на бојном пољу, дошло је и до блажег преокрета у југословенском ставу. Већ неколико дана након икрцавања у Инчону, у *Народној армији* су пренешене тврдње једног бившег америчког функционера, Рузвелтовог потпредседника Хенрија Воласа.⁸³ Према његовим тврдњама, „Стаљин [је] отишао предалеко“, напао је Јужну Кореју чим су САД повукле своју војску одатле. Било да је тврдња истинита или не, сваливати кривицу за поступак неке државе на једног државника сасвим друге државе провокативан је и ангажован став, а нарочито би то био за Југославију у ово време, због сукоба са ИБ, познатим и као сукоб Тито-Стаљин. Персонификација држава путем њених челника, као и персонализовање сукоба држава тенденција је која има дугу

---

⁸¹ İşyar L., *Containing Tito: US and Soviet policies towards Yugoslavia and the Balkans*, мастер рад, Ankara 2005, 80-81.

⁸² MacDonald C. A., *нав. дело*, 48-60.

⁸³ „Иностранна војна хроника“, *Народна армија*, 19. септембар 1950, 3.

историју, а може бити оправдано окривљена за поједностављивање сукоба, односно за смањивање изнијансираности, па самим тим води у поделу на добро и зло, нас и њих, односно у дуалистичко поимање ситуације. Волас очигледно може бити за то окривљен, али, с обзиром да се ради о у то време релативно небитној личности, јер је само бивши функционер, преношење ове изјаве у југословенским медијима ипак не може да се подведе само под целокупно извештавање, нарочито уколико узмемо у обзир ограничен број страна на којима у овом периоду листови излазе и са тим повезаном неизбежном селекцијом вести које ће бити објављене.

Још директнији напади југословенских медија на рачун СССР-а су убрзо уследили, тако да не може бити сумње да је промена става директна последица промене услова на ратишту. Један нарочито ангажован чланак почињао је речима „Догађаји у Кореји, који су добрим делом плод хегемонистичке политике владе СССР...“⁸⁴ Као што видимо, осуда за другу велику силу је овог пута изостала, али аутор се није ту зауставио. За оно што је сматрао неузорним поступцима САД, као што је наоружавање, он је такође успео да окриви Совјетски Савез, јер СССР је тај који је дао изговор западу да се наоружава, као и да покрене „хајку на комунисте“. Запад и САД аутор није осудио колективно, већ одређене „реакционарне кругове“ и „западне империјалисте“. Ти кругови, под изговором борбе против совјетских агената, што аутор сматра да комунисти на западу јесу, оптужују све „демократске, напредне елементе“. Аутор не само да је осудио политику СССР у Кореји, него је успео да ту политику доведе у везу са негативним последицама за левичаре широм света, а притом је ослободио одговорности за то тренутно водеће људе на западу, што наводи на закључак да је један од циљева био избећи антагонизирање запада, а што је у складу са тадашњом међународном позицијом Југославије. Сумирајући свој став, аутор је навео да „опасност за мир представљају политика интересних сфера и блокова и мешање у унутрашње ствари других народа“. Поново, ради се о тврдњама које се не односе само на ситуацију у Кореји, него и на положај Југославије, што нас подсећа да циљ пропаганде и није заузимање страна у сукобу на другом крају света, већ осигуравање повољне позиције за сопствену земљу путем заузимања страна у том сукобу. У вези са тим је и закључна констатација аутора, да постоје агресивни кругови на истоку и западу, који се баве поделом на интересне сфере, чиме се имплицира да постоје и неки други, неагресивни кругови, што оставља места за побољшање односа Југославије са

---

⁸⁴ Б. Б. „Оружани сукоб у Кореји захуктао је ратну машину великих сила“, *Народна армија*, 23. септембар 1950, 4.

државама и истока и запада. Такође, оставља се места и за промене у пропагандним поставкама по потреби, уз унапред спремно појашњење да је заправо на другој страни дошло до промене (доласком на власт неагресивних кругова), а не до промена у југословенској политици.

Иако се југословенски став према силама променио са преокретом у Корејском рату, у пропаганди је било примера кривљења других да мењају свој став у односу на то како се ситуација развија. За СССР је речено да је бојкотовао УН док су борбе у Кореји текле повољно по север и да се вратио када су ствари пошле по злу.⁸⁵ Сила је оптуживана и да је „господар“ севернокорејске владе, да пропагандом успоставља контролу и над севернокорејским народом, да је „гурнула Северну Кореју у рат“ и да је хтела да искористи тежње корејског народа за „национално и социјално ослобођење“ ради остваривања својих „ескпанзионистичких“ циљева. Када се ситуација преокренула и када је корејски народ „тешко искрварио“, СССР је предложио у УН исто што је Југославија предлагала на почетку сукоба. Овим не само да се осуђује СССР, већ се и наспрам њега велича позиција Југославије и тврди се да је СССР уочи исправност те позиције, али не пре него што је нанео велику патњу и нарушио мир у свету.⁸⁶ Другом приликом, оцењено је да је СССР пустио север низ воду, пошто је „подухват пропао“. Мада је истицано да је Југославија била за окончање сукоба на 38. паралели, у ово време је подржан прелазак трупа САД преко те линије, што је још један пример промене југословенског става, а што се дешава паралелно са критиком на рачун других за недоследност. Каснији предлог САД за демилитаризацију обала реке Јалу, што подразумева стављање читаве Кореје под власт САД, оцењен је као разуман и као нешто што би могло да гарантује мир.⁸⁷

Као што је био обичај у контролисаној штампи, говорима државних функционера је пружана огромна пажња — често се дешавало да они заузимају не само целу насловну страну, већ и неколико наредних. Тако је говор југословенског министра спољних послова Едварда Кардеља у Генералној скупштини ОУН добио велики публицитет.⁸⁸ У оквиру тог говора, оптужио је „агресивне снаге“ да ремете светски мир

---

⁸⁵ Б. Д. „Господин Вишински у незгодном положају“, *Народна армија*, 7. октобар 1950, 2; Ј. Леви, „Збивање у Кореји имало је пресудну улогу у одређивању става америчке делегације“, *Борба*, 24. септембар 1950, 5.

⁸⁶ Б. Б. „Кореја — још један пример хегемонистичке игре руководства СССР судбином народа“, *Народна армија*, 31. октобар 1950, 3; З. Т. „Око 38. паралеле“, *Политика*, 1. октобар 1950, 2.

⁸⁷ З. Т. „Око 38. паралеле“, *Политика*, 1. октобар 1950, 2; Ј. Леви, „Перспективе окончања корејског сукоба“, *Борба*, 26. новембар 1950, 5.

⁸⁸ „Истински мирољубива иницијатива“, *Народна армија*, 30. септембар 1950, 1.

и навео је као најбољи пример агресивне политике политику Совјетског Савеза. У ранијем говору, отворено је оптужио СССР за вођење „агресивне, хегемонистичке и антисоцијалистичке“ политике према Југославији и Кореји, као и за инструментализацију „ослободилачких покрета“ ради остваривања својих хегемонистичких тенденција.⁸⁹

Паралелно са кривљењем Совјетског Савеза, било је и похвала Сједињеним Државама, нарочито њиховој војсци и авијацији, за које је оцењено да су одговорни за велике успехе САД и неуспехе севернокорејске војске.⁹⁰ Истовремено, и раније малобројне и уздржане критике на рачун САД су замрле. Изузетак су једино опште тврдње о великим силама, као државама које воде „експанзионистичку политику“ и користе зараћене стране у Кореји као средство те политике. Ипак, након тих општих тврдњи, по правилу су у овом периоду следиле конкретне осуде само на рачун СССР-а, једном приликом за „антисоцијалистичку, агресивну и хегемонистичку политику“.⁹¹ Другом приликом, оптуживана је „бирокарска каста“ у СССР-у, која гура народе у „самоубилачки рат за своје уске, кастинске интересе“, доноси „повампирени капитализам“ и води борбу за поделу интересних сфера.⁹² Помоћу Корејског рата, југословенска штампа је тежила да идеолошки дискредитује Совјетски Савез.

Мада је по питању мешања сила у Кореју у ово време став био скоро потпуно јасан, а страна заузета, Југославија је задржала уопштени претходни став о односу између сила и мањих држава, тако да су се и у ово време појављивали чланци у којима се осуђује политика поделе на интересне сфере, „антидемократске тенденције хегемоније јачих над слабијим“, а заговарано је право држава на постојање, независност, интегритет и самоопредељење.⁹³ Овакви чланци се могу протумачити и као коментар на положај Кореје и као коментар на положај Југославије, а врло је вероватно да је намера била да буду коментар на оба.

Агитпроп или није тежио да његова контрола буде апсолутна, или је постојао колико-толико успешан отпор његовим тежњама, или је склопљена нека врста незваничног споразума између агитпропа и најреномиранијег београдског дневника.⁹⁴

⁸⁹ „Изјава друга Едварда Кардеља о ставу ФНРЈ према рату у Кореји“, *Борба*, 6. септембар 1950, 1.

⁹⁰ А. Б, „Преглед ратне ситуације у Кореји“, *Народна армија*, 3. октобар 1950, 3.

⁹¹ „Питање Кореје пред Генералном скупштином ОУН“, *Народна армија*, 10. октобар 1950, 3.

⁹² „На тридесет и трећу годишњицу Октобарске револуције“, *Народна армија*, 7. новембар 1950, 1.

⁹³ Б. Б, „Из рада Генералне скупштине ОУН“, *Народна армија*, 3. октобар 1950, 4.

⁹⁴ Мишљење је аутора овог рада да је последња наведена могућност највероватнија. Путем таквог споразума, обе стране би добиле оно што желе. Агитпроп је добио да се у *Политици* и даље објављују пропагандни чланци, али у мањем броју и обиму, док је *Политика* успела да донекле задржи своју објективност. Објективним листовима генерално стреме слободоумнији људи, па је делимично

Политика је у датом периоду успела да донекле задржи своју непристрасност, првенствено захваљујући томе што је примарно преносила извештаје новинских агенција, без додатних коментара. Она је испуњавала своју задату дужност и преносила је са највећом пажњом Кардељеве говоре, повремено је објављивала чланке пропагандне садржине (који су били изузетно уочљиви и самим тим лаки за заобилажење), али већина њеног извештавања је била неангажована. Због две врсте чланака који се појављују у овом листу, дешавало се да се стубац до ступца могу видети хладан, објективан текст и текст отворено пристрасан. У време првог преокрета, када је *Народна армија* покренула антисовјетску пропагандну кампању, извештавање *Политике* није доживело неке приметне промене.⁹⁵

Други преокрет

Америчко напредовање у Кореји, неутрализација Тајвана и подршка коју су САД пружале Француској у Индокини навели су кинеске власти да закључе да се ради о општој америчкој офанзиви против Кине. Из тог разлога, а уз сагласност и охрабривање Стаљина, кинеске трупе су интервенисале у Кореји. Током октобра оне су прешле граничну реку Јалу, да би почетком новембра ступиле у борбу. Америчка војска је била безобзирно напредовала до тада, трудећи се да што пре оконча рат, тако да је била неспремна за кинеску контраофанзиву. Ова контраофанзива је убрзо поново пребацила ратна дејства јужно од 38. паралеле, па је чак и Сеул поново заузет.⁹⁶

Било је потребно неко време да се у југословенској штампи примети учешће кинеске војске, али када се то догодило није изражено никакво изненађење ни тиме ни изненадном употребом млазних авиона на страни севера.⁹⁷ Ипак, констатовано је да се ситуација сада развија у новом смеру.⁹⁸ Оцењено је да је кинеска политика под искључивим утицајем СССР-а и да се због тога шири сукоб, па је међународна ситуација затегнута. То је искључиво последица хегемонистичке и империјалистичке

присуство пропаганде и у једном таквом листу омогућавало да се пропаганда донекле пласира и тој циљној групи. Да је природа *Политике* из корена промењена, она би променила и своју циљну групу, која би била иста као код друга два листа анализирана у овом раду, чиме би постала редувантна.

⁹⁵ „Оружани сукоб у Кореји“, *Политика*, 20. септембар 1950, 1.

⁹⁶ MacDonald C. A., *нав. дело*, 62-78; Торгупов А., *нав. дело*, 102-107.

⁹⁷ Ови млазни авиони су директно повезани са ступањем совјетских авијатичара у бој, а потом и кинеских. (Золотарев В. А., *нав. дело*, 71-72; Торгупов А., *нав. дело*, 127.)

⁹⁸ „Преглед ратне ситуације у Кореји“, *Народна армија*, 7. новембар 1950, 4.

политике СССР-а.⁹⁹ Циљ СССР-а у Кореји јесте да се западне силе заглибе у дуготрајан рат који би „дроблио“ њихову војну силу, док би сила СССР-а остала нетакнута јер се уместо ње у Кореји боре „кинеске хорде“.¹⁰⁰ Битно је напоменути да су ове претпоставке потпуно погрешне, јер Стаљин, мада јесте охрабривао Кину да ступи у сукоб, није био тај који је донео одлуку да се то догоди, већ је то била одлука Комунистичке партије Кине, донета након доста премишљања.¹⁰¹

На јесен је почело и заседање Генералне скупштине ОУН, у оквиру које се расправљало и гласало о предлозима резолуција који су били инспирисани ратом у Кореји и растом тензија на глобалном нивоу. У оквиру тога, у југословенској штампи су коментарисани и догађаји из Генералне скупштине, уз посебан фокус на поступање делегације СССР-а. И ту су оцене биле негативне, за делегацију је тврђено да се бори да ономогући УН за борбу „против агресије“ и за то да само велике силе одлучују о битним питањима. Када је у питању иницијатива совјетске делегације за разоружање, коментари су се састојали од занемаривања важности такве резолуције, уз инсистирање да треба прећи са речи на дела, као и уз тврдње да се ради о пропагандистичким фразама.¹⁰² Совјетско противљење реизбору генералног секретара УН Тригве Лија је објашњено тиме што је Тригве Ли радио против „хегемонистичке совјетске политике у Кореји“.¹⁰³

За разлику од првог преокрета у рату, у време другог се став југословенске пропаганде није променио, напади на рачун СССР-а су чак постајали интензивнији. Поред текстова, израђиване су и карикатуре, које су недвосмислено илустровале тај став. Тако су читаоци *Народне армије*¹⁰⁴ могли да виде приказ савјетског официра како се вози у рикши, док се због његове гојазности азијата који вуче рикшу мучи. Истовремено, официр носи транспарент на коме стоји „доле амерички угњетачи наше Азије“. Другом приликом,¹⁰⁵ приказан је совјетски војник, који истовремено носи маслинову гранчицу у Варшави, а пушку у Кореји. Путем ове две карикатуре илустровани су наводно лицемерје и дволичност Совјетског Савеза, као и његове

---

⁹⁹ М. Деспот, „Наша и совјетска политика на овогодишњем заседању Генералне скупштине ОУН“, *Народна армија*, 14. новембар 1950, 1.

¹⁰⁰ П. М, „Европа или Азија“, *Политика*, 17. децембар 1950, 2.

¹⁰¹ Торкунов А., *нав. дело*, 102-107.

¹⁰² М. Деспот, „Наша и совјетска политика на овогодишњем заседању Генералне скупштине ОУН“, *Народна армија*, 14. новембар 1950, 1; Д. Р, „Озбиљна препрека агресивном рату“, *Народна армија*, 21. новембар 1950, 3; Ј. Леви, „Писмо из Њујорка“, *Борба*, 28. октобар 1950, 3.

¹⁰³ Ј. Смоле, „Зашто је совјетска делегација против поновног избора Тригве Лија за генералног секретара ОУН“, *Борба*, 15. октобар 1950, 3.

¹⁰⁴ „Да му рекнем — да ми се не каже“, *Народна армија*, 2. децембар 1950, 3.

¹⁰⁵ „Лице и наличје“, *Народна армија*, 5. децембар 1950, 3.

угњетавачке, колонијалне и експлоататорске тенденције. Ту је и оптужба за директно учешће у Корејском рату, мада је вероватно идеја била да се тај елемент фигуративно схвати. Ликовни напади су вршени и на Стаљина лично. На једној карикатури¹⁰⁶ он је представљен као наставник лингвистике, који објашњава правилну употребу фразе „мы хотим мир“ — у пропаганди реч „мир“ треба да има исто значење као у српском језику, а у пракси једно од значења које има у руском језику, односно свет. Тиме су кондензоване оптужбе на рачун СССР-а и Стаљина лично за експанзионизам, хегемонизам, империјализам, колонијализам, глобализам итд.

Напади су и након уласка Кине у рат остали фокусирани на Совјетски Савез, али није напуштен ни елемент уопштеног кривљења великих сила и њихове политике за дешавања у Кореји. Силе су оптуживане да су успоставиле марионетске режиме у Кореји и да се на тај начин боре за ширење своје сфере утицаја. Поново, са уопштеног се на конкретне критике прелазило само када је у питању СССР. Јоже Смоле¹⁰⁷ је написао:¹⁰⁸

„Корејску катастрофу је запалила влада СССР, запалила је преко свог спроводника у Кореји — данашње севернокорејске владе.“

Један други новинар је СССР оптужио и да је Кореја само део дугорочних планова те силе:¹⁰⁹

„СССР је намјерно, плански и послџе дугих војничких и дипломатских припрема изазвао рат у Кореји.“

И не само то, него је СССР наоружавао Северну Кореју и нагнао је да нападне Јужну. Поред тога, путем Корејског рата, СССР свету прети новим светским сукобом.

Нови преокрет, иако није довео до промене југословенског става, пружио је прилику да се истакне недоследност примене принципа приликом идентификовања криваца. Уз наизглед незауостављиво кинеско напредовање, став САД се променио. Док су раније заговарале уједињење Кореје под влашћу Сингмана Рија, за шта су добиле и подршку УН,¹¹⁰ сада су заговарале обуставу дејстава и повратак зараћених страна на

¹⁰⁶ Р. Вујошевић, „На часу лингвистике“, *Народна армија*, 9. децембар 1950, 3.

¹⁰⁷ Смоле, Јоже, рођен 12. 6. 1927. године, члан ЦК СКЈ, пре тога дописник Танјуга и спољнополитички уредник *Борбе*. (*Ко је ко у Југославији: југословенски савременици*, ур. Рајовић Р., Београд 1970.)

¹⁰⁸ Ј. Смоле, „Трећи пут око 38 упоредника“, *Народна армија*, 9. децембар 1950, 3.

¹⁰⁹ М. Баће, „Утисци са петог заседања Генералне скупштине ОУН“, *Народна армија*, 22. децембар 1950, 5.

¹¹⁰ MacDonald C. A., *нав. дело*, 51-55.

38. паралелу. У југословенској штампи је истакнуто да је СССР променио свој став и почео да предлаже мир када се догодило искрцавање код Инчона,¹¹¹ али није исто то истакнуто када се иста промена става догодила у САД.¹¹² Очигледно, у југословенској пропаганди су кориштени двоструки аршини. Али није се ту стало, јер пошто је совјетски делегат у УН, Вишински, истакао да се став САД променио због промене на бојном пољу, у пропаганди је речено да је то цинично запажање, које за циљ има да увуче Кину у „даље ратне авантуре“. Као што видимо, није дат никакав противаргумент тврдњи Вишинског, вероватно јер разуман противаргумент и не постоји, а давањем лоших аргумената и прављењем логичких грешака само би додатно прозирни постали циљеви пропагандног подухвата и пристрасна одлика ставова који се пропагирају.

1951. — стабилизација фронта

Почетком 1951. године, војска САД и њихових савезника је успела да заустави кинески продор, након чега је уследило још неколико кинеских офанзива, које нису поновиле успех прве офанзиве. До годишњице избијања рата, фронт се потпуно стабилизовао, и такав је остао до краја рата. Крајем 1950. и почетком 1951. године разматрано је питање преговора о примирју, али резултата није било пошто ниједна страна није била вољна да попусти.¹¹³

Почетком године по први пут су помињани мировни преговори, али их је Кина одбила под условима који су предложени. Југословенска штампа је оценила да је то последица жеље Кине и СССР-а да се искористи повољна ситуација на бојишту.¹¹⁴ Скоро од почетка рата, а у ово време то нарочито постаје очигледно,¹¹⁵ у југословенској пропаганди се подразумевало да СССР јесте умешан у дешавања у Кореји, па чак и да директно управља догађајима, односно поступцима Северне Кореје и Кине. Притом није показивана ни најмања тенденција да се то и докаже, већ је узимано као аксиома.¹¹⁶ Учинак тог наводног директног управљања је негативно оцењиван, уз примедбе да је у питању заправо „антикинеска политика“, захваљујући

¹¹¹ Б. Д, „Господин Вишински у незгодном положају“, *Народна армија*, 7. октобар 1950, 2; Љ. А, „Подстрекачи даљег заоштравања ратне ситуације на Далеком истоку“, *Народна армија*, 20. децембар 1950, 3.

¹¹² Љ. А, „На раскрсници мира и нових ратних сукоба“, *Народна армија*, 12. децембар 1950, 1.

¹¹³ MacDonald C. A., *нав. дело*, 81-83, 90.

¹¹⁴ Б. Д, „Кинески одговор — нови проблем“, *Народна армија*, 21. јануар 1951, 1.

¹¹⁵ Ђ. Ј, „Борци за слободу дезинформација“, *Политика*, 24. јануар 1951, 2.

¹¹⁶ Већ смо показали да је та аксиома заправо била нетачна.

којој је положај Кине у свету лошији него што би био, као и да је та политика довела до великих људских и материјалних жртава, које су у периоду непосредно након револуције за Кину нарочито незгодне.¹¹⁷ И даље су спорадично провејавали извештаји о томе да је оружје које користе трупе Северне Кореје и Кине совјетске израде,¹¹⁸ али и даље није било конкретних коментара на те информације.

Критике на рачун САД су и у овом периоду остале исте. Док су осуде СССР-а биле категоричне, САД су критиковане умерено, а оно што им се замера је често правдано поступцима СССР-а. Иако је СССР оптуживан за ширење своје сфере утицаја и хегемонизам, све већи утицај који САД имају у Јапану је правдан као неопходан ради пружања отпора „кинеској и совјетској агресији“ у Азији.¹¹⁹ Потпуно је игнорисана чињеница да су САД два пута мењале свој став по питању тога да ли треба рат у Кореји окончати на 38. паралели или на реци Јалу, односно да ли треба преговарати или наставити борбе, и то у зависности од тренутног стања на бојишту; чак је тврђено да је став САД константан.¹²⁰ Настављено је хваљење војних успеха САД.¹²¹ Мада је истакнуто неслагање са неким поступцима САД у УН, ти поступци нису критиковани. Такав је случај био са ставом САД да Кину треба осудити као агресора у Кореји, као и ставом да Кини треба увести санкције.¹²²

Некако баш у ово време, десило се да је Јосип Броз, који је иначе у говорима углавном износио опште, идеолошке поставке, уз штуро коментарисање конкретних случајева, држао говор у коме је био релативно језгровит поводом југословенског става о рату у Кореји. Наравно, у складу са тадашњом праксом у контролисаној штампи, овом говору је пружен велики публицитет:¹²³

„Ми смо у Уједињеним нацијама заузели став против сваке агресије. Ми не мијењамо свој став преко ноћи и наш став остаје — против сваке агресије... У корејском питању ми заузимамо став активне неутралности, то јест не

¹¹⁷ Ђ. Ј. „Кореја и Кина“, *Политика*, 26. фебруар 1951, 1; Ј. Смоле, „Нов покушај мирног решења“, *Борба*, 14. јануар 1951, 5.

¹¹⁸ „Оружани сукоб у Кореји“, *Политика*, 15. јун 1951, 1; „Оружани сукоб у Кореји“, *Политика*, 18. јун 1951, 1.

¹¹⁹ М. Стоисављевић, „Око уговора о миру са Јапаном“, *Народна армија*, 21. јануар 1951, 4.

¹²⁰ Љ. А. „Поново на домаку 38 упоредника“, *Народна армија*, 7. фебруар 1951, 1.

¹²¹ Љ. Анђелић, „О ратним дејствима Макартурових поморских снага у водама Кореје“, *Народна армија*, 14. фебруар 1951, 3.

¹²² „Из Политичког комитета“, *Политика*, 1. фебруар 1951, 1; Ј. Смоле, „Поводом скидања корејског питања са дневног реда Савета безбедности“, *Политика*, 2. фебруар 1951, 1; Ј. Смоле, „Пред значајно гласање“, *Борба*, 31. јануар 1951, 3.

¹²³ „Говор маршала Тита на изборној конференцији јединица гарде“, *Народна армија*, 18. фебруар 1951, 1.

можемо се увијек сложити са извјесним мјерама које предузима и доноси већина Уједињених нација јер... [то] може да се искористи са стране оних који данас хоће свим средствима да нас прикажу као земљу која је продала своју независност капиталистичком табору... и да на тај начин нађу повод за агресивне поступке према нама... ..рат у Кореји, [је] рат против Уједињених нација... Ми се не слажемо са њиховим¹²⁴ погрешним поступцима и њиховом погрешном вањском политиком, на чије их је трачнице гурнуо Совјетски Савез. Јер, бар без њиховог одобрења они то нису учинили.“

Броз није само резимирао југословенски став, него је и појаснио зашто је тај став заузет, можда чак са исувише искрености за једног државника. Као један од разлога за заузимање става је навео избегавање опасности од СССР-а. Неслагање са неким одлукама УН је представио као начин очувања независности. Утицај СССР-а у Кини и Кореји није представио као апсолутан (а што јесу радили неки новинари-пропагандисти), али је и он као аксиому поставио да одређени утицај постоји.

Није небитно ни то што је Корејски рат представио као рат против Уједињених нација, што у правном смислу и јесте био, али сасвим је јасно да се ради о рату који је *de facto* био сукоб умереног интензитета између источног и западног блока. Питање означавања трупа које су се бориле на страни Јужне Кореје, питање да ли је исправно те трупе називати трупама УН-а или трупама САД (што великом већином јесу биле, а све су биле под командом САД),¹²⁵ у југословенској штампи ни у једном тренутку није ни постављено, а изгледа да није ни постојао јасан став на ту тему. С обзиром на импликације које проистичу из питања означавања, као што је питање легитимитета интервенције САД и других западних сила или блоковска (не)оријентација ОУН, ово питање је значајно, тако да изненађује недостатак пажње која је њему посвећивана. Једино што се може приметити јесте постепен прелазак са означавања са „САД“ на означавање са „УН“ или „трупе Уједињене команде“.¹²⁶ Било је примера и употребе обе ознаке у истом чланку.¹²⁷ Појашњења зашто се то чини није било, па је могуће чак и да је то последица преузимања извештаја страних, западних новинских агенција, које су из разумљивих разлога извршиле ту измену, како би дале додатни легитимитет интервенцији. Ово мишљење је донекле подупрто и генералном тенденцијом *Политике*

¹²⁴ Мисли се на Кину и Северну Кореју. (прим. В. В.)

¹²⁵ MacDonald, С. А., *нав. дело*, 31-32; Окороков А., *нав. дело*, 497.

¹²⁶ „Оружани сукоб у Кореји“, *Политика*, 28. мај 1951, 1; Љ. А, „Офанзива ограничених могућности“, *Народна армија*, 29. април 1951, 4.

¹²⁷ П. Дапчевић, „Рат у Кореји“, *Народна армија*, 6. јун 1951, 5.

још од ранијих дана рата да користи ознаку „УН“, а *Политика* је већином преносила извештаје агенција.¹²⁸

Током прве половине 1951. године, када је полако дошло до стабилизације фронта, догодио се још један значајан догађај, а то је смена главнокомандујућег снагама УН у Кореји, Дагласа Макартура, која је била последица његове жеље за ескалацијом рата са Кином, што је потез против кога су биле власти у Вашингтону.¹²⁹ Југословенска пропаганда је тај чин искористила да додатно похвали САД, јер за све што су САД чиниле у Кореји, а са чиме се пропаганда није слагала, тврђено је да је било искључиво последица Макартурове самовоље. Чак и прелазак трупа САД преко 38. паралеле након искрцавања код Инчона, са чим се пропаганда иначе јесте у то време сложила, а довело је и до уплитања Кине, приписано је искључиво Макартуру.¹³⁰ Председнику Труману, који заправо јесте одобрио прелазак преко паралеле,¹³¹ и „већини народа и конгреса“ су писани хвалоспјеви поводом Макартурове смене, а на тај потез је гледано као на чин који је показао да је цивилна власт у САД јача од војне, као што треба да буде у „демократском“ друштву.¹³² За саму Макартурову политику је оцењено да би користила Совјетском Савезу, јер би довела до тоталног рата, а то је оно што челници СССР-а желе.¹³³

Преговори

У време стабилизације фронта, постало је уочљиво да ниједна страна не може да нанесе пораз оној другој. Дошло је до пат-позиције, што је обе стране учинило вољним да преговарају. Представници САД су ступили у контакт са совјетским званичницима и предложили преговоре о примирју. СССР је одговорио позитивно путем свог представника при УН, Јакова Малика, који је 23. јуна 1951. године одржао говор преко радија, у коме је предложио да зарађене стране седну за преговарачки сто. Потом је нови командант трупа УН у Кореји, генерал Рицвеј, предложио преговоре кинеским и корејским командантима, што су они прихватили. Уследили су преговори у Кесонгу,

---

¹²⁸ „Оружани сукоб у Кореји“, *Политика*, 6. октобар 1950, 1.

¹²⁹ MacDonald, C. A., *нав. дело*, 92-98.

¹³⁰ Б. Д, „Одлука о Макартуру“, *Политика*, 12. април 1951, 1; Љ. А, „Поводом смењивања Макартура“, *Народна армија*, 15. април 1951, 3.

¹³¹ MacDonald C. A., *нав. дело*, 37.

¹³² П. Милојевић, „Тегобе на путу мира“, *Политика*, 1, 2 и 3. мај 1951, 7.

¹³³ П. М, „Поука Кореје“, *Политика*, 17. јун 1951, 2; „Значај одлуке о смењивању Макартура“, *Борба*, 14. април 1951, 3.

који су текли споро и на којима се показало да стране не могу да достигну компромис.¹³⁴

Маликовом предлогу није посвећена велика пажња у штампи непосредно након што је он изречен. Коментари на предлог су објављени у оквиру чланака поводом годишњице почетка рата, уз многе критике на рачун СССР-а. Поред до сада помињаних оптужби, појавио се и нови моменат. Тврђено је да су севернокорејски „блицкриг“ са почетка рата организовали и руководили „руски генералштабци и официри“,¹³⁵ да је СССР крив за све несреће које су последица Корејског рата, укључујући америчко бомбардовање градова, због кога је погинуло око милион људи.¹³⁶ Што се тиче самог предлога, констатовано је да је конкретан, али не и значајан, иако је по суштини сличан југословенском предлогу са почетка рата, поводом кога су писани хвалоспеви. Прокоментарисано је и да овим предлогом Москва „признаје пораз своје агресије“.¹³⁷ Тек четири дана након Маликовог предлога су се појавили опширнији коментари у југословенској штампи.¹³⁸ Поново је оцењено да Москва одлучује да ли ће Кина и Северна Кореја ратовати или преговарати и да је овај предлог знак пораза. Указано је на лицемерје, да Москва жели да „игра улогу миротворца“, као и да је предлог у складу са југословенским предлогом са почетка рата. Истакнуто је да је тај предлог био пропао због „агресивне непопустљиве политике Москве“, али није ни поменуто да су против тог предлога биле и САД.¹³⁹

И када су преговори у Кесонгу почели, појавио се чланак сумативног карактера, сумативан и по питању рата, али и по питању југословенских критика на рачун СССР-а. Међутим, и овог пута се догодио нови моменат, па је аутор чланка поредио СССР са

---

¹³⁴ MacDonald C. A., *нав. дело*, 112-116.

¹³⁵ Ова тврдња је само половично истинита. Мада совјетски војни саветници јесу били присутни у Кореји, а део корејских официра јесте образован у Совјетском Савезу, саветници нису директно командовали корејском војском. (Окороков А., *нав. дело*, 469-474.)

¹³⁶ Ово је била савршена и адекватна прилика да се изрекне критика на рачун САД, али то није учињено. Током Корејског рата, авијација САД је употребила 448,366 тона бомби и 36,275,997 литара напалма. Чак 85% посто летова бомбардера је за циљ имало бомбардовање градова или села, тако да је већина великих градова севера потпуно разрушено. (Окороков А., *нав. дело*, 520-522.)

¹³⁷ Л. Давичо, „Година дана сукоба у Кореји“, *Политика*, 24. јун 1951, 5. Б. Д, „На годишњицу Корејског рата“, *Народна армија*, 2. јул 1951, 1.

¹³⁸ О узроцима овог закашњења се може спекулисати. Један дан закашњења би била уобичајена ствар, због природе самог медија, али четири дана указују на то да се нешто (не) дешава. Претпоставка је аутора овог рада да је у питању последица процеса изградње јединствене партијске линије поводом догађаја, а потом извештавање редакција листова о тој линији. Тек након што су редакције имале информације шта смеју, а шта не смеју да прокоментаришу и на који начин, оне су то и чиниле. Ова претпоставка је подупрта чињеницом да између различитих листова нема контрадикција, као и јединственим дискурсом, о чему ће бити речи у посебном сегменту.

¹³⁹ „Логично продужење политике СССР“, *Борба*, 25. јун 1951, 1; Ђ. Ј, „Око Маликовог предлога“, *Политика*, 27. јун 1951, 1.

нацистичком Немачком. Поред тога, иницијатива за мир коју је наизглед покренуо СССР је названа лицемерном, јер је „агресија СССР“ изазвала сукоб. Оправдавано је наоружавање запада, па чак и подржавано, као мера за јачање „борбе против агресије“.¹⁴⁰ Кривица за почетну тромост преговора је такође сваљена на СССР, јер кинески и севернокорејски преговарачи морају да се консултују са „својим наредбодавцима у Пекингу и Москви“.¹⁴¹ Из те тромости је закључено и да они који су предложили преговоре нису били искрени у својој жељи за мир (а притом југословенска штампа није била свесна да су преговоре заправо предложиле САД). СССР је све ређе помињан, за њега су кориштени надимци, као што је „они који су од Кореје направили средство за своју империјалистичку игру и мрачне комбинације на Далеком истоку“. Због истих тих:¹⁴²

„У разговорима у Кесонгу осећају се прсти Москве и њен дах који трује атмосферу и повећава неповерење.“

Истовремено, положај САД у преговорима је хваљен, оцењено је да ће предлози генерала Рицвеја бити прихваћени уколико Москва заиста жели мир. Мада је истицано да су Кина и Северна Кореја у преговорима под утицајем Москве, сличних тврдњи није било за САД и Јужну Кореју, иако су амерички официри водили преговоре за ту страну. Та преговарачка страна је називана „делегација УН“, иако су сви чланови сем једног, јужнокорејског, били представници САД. Ту такође треба узети у обзир да Јужна Кореја тада није ни била чланица УН.¹⁴³ Подржавано је наоружавање САД, укључујући и атомским оружјем.¹⁴⁴

Остатак 1951. године није било драматичних догађаја у Кореји. Фронт се стабилизовао, а преговори, мада без резултата, јесу вођени. Током идуће године, било је неколико случајева када је деловало да постоји простор за напредак у преговорима, тако да ћемо посветити пажњу тадашњем писању југословенске штампе.¹⁴⁵ Током првих месеци 1952. године, потегнуто је у преговорима питање размене ратних

---

¹⁴⁰ Д. Ристић, „Шта може донети примирје у Кореји“, *Народна армија*, 12. јул 1951, 4.

¹⁴¹ Мада је ово донекле истинито, из депеша се може видети да су Кинези и Севернокорејци ти који су инсистирали на совјетском учешћу у одлучивању, и то до те мере да је Стаљин неке од предлога морао да одбије. (Тогкипов А., *нав. дело*, 133-140.)

¹⁴² Љ. А, „Неизвесност у Кесонгу“, *Народна армија*, 23. јул 1951, 5.

¹⁴³ „Питање примирја у Кореји“, *Борба*, 9. јул 1951, 1.

¹⁴⁴ Л. Д, „Реч имају дипломати“, *Политика*, 4. јул 1951, 1; П. М, „Кореја и изгледи мира“, *Политика*, 15. јул 1951, 2.

¹⁴⁵ У *Борби* је 1952. године пружана изузетно мала пажња рату у Кореји, тако да ћемо се ослањати на друга два листа.

заробљеника. Ово питање је постало проблематично, јер нису сви заробљеници на југу желели да буду враћени, на шта је у знатној мери утицала примена силе и антикомунистичке пропаганде. Кина и Северна Кореја су захтевале размену свих заробљеника, док су САД инсистирале да би то било нехумано, јер многи не желе да се врате. Покушаји достизања компромиса у априлу 1952. године су били неуспешни управо због огромног броја заробљеника који нису хтели да се врате на север и у Кину, а што је била директна последица присиле.¹⁴⁶

У време јануарских и априлских предлога и одговора, у *Народној армији* пажња је била на сасвим другом питању везаном за рат. Фокус је био на војној опреми и успесима САД, па је започета и нова рубрика, „Из армија страних земаља“,¹⁴⁷ у којој је било преувеличавања, као и нелогичности.¹⁴⁸ У истој рубрици ретко је посвећивана пажња опреми из СССР-а. И када би се то десило, радило се искључиво о негативним критикама. Једном приликом, тврђено је да СССР снабдева оружјем Кину, али тек у толикој мери да Кина може да ратује у Кореји, односно недовољно да би њена војска постала моћна, јер то наводно не би одговарало СССР-у.¹⁴⁹ Москва такође Корејом везује Кину за себе. Док Кина и Северна Кореја желе мир, Москва га не жели и због тога одуговлачи преговоре.¹⁵⁰ Неколико месеци касније, заступан је став да су за одуговлачење криви и Кина и север.¹⁵¹

Такође у овом периоду, објављивани су прикази књига британског маршала Монтгомерија¹⁵² и Џорџа Маршала,¹⁵³ које су тада издате у Југославији. Само издавање ових публикација доста говори о југословенској оријентацији, јер западним државницима и војним вођама је на тај начин пружена прилика да се њихов глас чује у Југославији, док совјетске вође ту прилику нису имали. Такође у ово време, а у вези са

---

¹⁴⁶ MacDonald C. A., *нав. дело*, 134-144.

¹⁴⁷ „Амфибијски десант поморске инжињерије код Инчона“, *Народна армија*, 14. јануар 1952, 6; „Ратна техника“, *Народна армија*, 17. јануар 1952, 4; „Из армија страних земаља“, *Народна армија*, 3. април 1952, 10.

¹⁴⁸ Тако можемо у једном чланку прочитати да амерички аутомат са закривљеном цеви не само да функционише, него је и прецизнији од ранијих пушака („Из армија страних земаља“, *Народна армија*, 25. мај 1952, 8.), или похвале америчкој нуклеарној артиљерији, упркос општем југословенском ставу против нуклеарног оружја. (Исто)

¹⁴⁹ Заправо, СССР је и даље био исцрпљен након Другог светског рата, а његова војска је морала да буде у стању највише могуће опремљености због новонасталог Хладног рата, тако да је количина оружја коју је могао да пружи била ограничена. Та количина, уосталом, није уопште била мала. (Торкунов А., *нав. дело*, 118, 136-137.)

¹⁵⁰ „Из армија страних земаља“, *Народна армија*, 10. април 1952, 4; Ђ. Јулиус, „Писмо из Вашингтона“, *Политика*, 12. мај 1952, 4.

¹⁵¹ Б. Дикић, „Кореја чека“, *Политика*, 25. јун 1952, 2.

¹⁵² М. Ђ. Перишић, „Од Ел Аламејна до Балтичког мора“, *Народна армија*, 10. јануар 1952, 4.

¹⁵³ И. Божић, „Људи против ватре“, *Народна армија*, 17. јануар 1952, 2.

ставом према САД, у штампи је писано да је претња САД Кини да ће блокирати и бомбардовати њене обале уколико Кина прекрши мир који ће бити склопљен — на месту, и да доприноси бржем потписивању мира.¹⁵⁴ Категорично подржавање Сједињених Држава у вези Кореје је овог пута очигледно довело до заступања апсурдног става.

САД и њихови савезници су већи део рата ратне заробљенике држали у логорима на острву Коце. Пошто је број стражара био недовољан, заробљеници су у логорима успостављали своју аутономију, укључујући управне органе. У мају 1952. године, незадовољство заробљеника због лошег третмана је довело до узимања команданта логора, генерала Дода, за таоца. Након неколико дана, пошто су званичници САД обећали бољи третман, генерал је пуштен на слободу.¹⁵⁵ Прве критике на рачун САД још од почетка рата могу се пронаћи у писању о мајским догађајима на острву Коце. Признато је да су тамо боље били третирани заробљеници који су били против репатријације, да су на оним другима тетовиране „антипекиншке паролe“ и да је дозвољавано Чанг Кај Шековим људима да врбују заробљенике.¹⁵⁶ Ипак, ова признања нису била присутна у свим листовима, па је у *Политици* то чак и негирано.¹⁵⁷ Критике су се наставиле услед бомбардовања хидроцентрала на реци Јалу од стране „Уједињене команде“.¹⁵⁸ Оцењено је да је то противно тежњи УН да локализују сукоб, да се ради о васкрснућу „Макартуровог духа“ и подухвату који иде у корист СССР-а, јер је циљ те силе да се сукоб настави и прошири. Критика је била уперена и на подршку која се пружа „реакционарном режиму Сингмана Рија“.¹⁵⁹ Када је у августу почело и масовно бомбардовање севернокорејских градова, критика је настављена, али је остала сразмерно блага. Једино је изражена скепса по питању учинка тог бомбардовања против војске и са тим повезаног ефекта који ће оно имати на преговоре.¹⁶⁰

У овом периоду је дошло до приметне ескалације анти-совјетске пропаганде у Југославији, што мора бити последица већег самопоуздања и осећаја сигурности југословенских државника, који су резултат зближавања са западним блоком. Став

---

¹⁵⁴ „Корејски проблем“, *Политика*, 6. јануар 1952, 2.

¹⁵⁵ Benard C. и др., „Korean War Prisoner Programs“, у: *The Battle Behind the Wire: U.S. Prisoner and Detainee Operations from World War II to Iraq*, 2011, 17-28.

¹⁵⁶ Б. Димитријевић, „Шта је било на острву Коце“, *Народна армија*, 5. јун 1952, 8.

¹⁵⁷ П. М, „Ни рат ни мир“, *Политика*, 18. мај 1952, 2.

¹⁵⁸ До овог тренутка, у потпуности се прешло на означавање трупа које се боре на страни Јужне Кореје са „трупе УН“ или, чешће, „трупе Уједињене команде“.

¹⁵⁹ Т, „Макартуров дух на реци Јалу“, *Народна армија*, 10. јул 1952, 6.

¹⁶⁰ „Масовно бомбардовање Северне Кореје“, *Народна армија*, 4. септембар 1952, 5.

према СССР-у је био циничан, јер тврђено је не само да та држава има апсолутну контролу над Кином, него и да би јој у потпуности одговарао светски рат. Критике на рачун САД, мада су биле присутне у овом за разлику од претходних периода, остале су млаке и ни у једном тренутку није оспоравана оправданост или потреба за америчком интервенцијом; напротив, та потреба је истицана, упркос уопштеним тврдњама о штети коју је мешање великих сила нанело Кореји.

Крај рата

У децембру 1952. године, након привременог америчког повлачења из преговора, у УН је усвојен индијски предлог резолуције, којим је одређено да они заробљеници који не желе да се врате у своју државу буду предати неутралној комисији, која ће их сместити у неутралне државе. СССР и друге источнблоковске чланице УН су гласале против овог предлога.¹⁶¹

У штампи је изражена велика нада у индијску резолуцију. Пропагандни моменат, ипак, није изостао. Истакнуто је да совјетској влади не би одговарало решење „проблема Далеког истока“ и да би спровођење резолуције у дело био ударац совјетској хегемонистичкој политици и допринос миру у свету. Путем гласања против резолуције, оцењено је да је СССР тежио да Кину остави заузетом Корејским ратом, што ће му омогућити да је контролише.¹⁶² Нешто касније, учешће у Корејском рату је оцењено као „национални проблем“ САД, и то због 55,000 погинулих „америчких младића“.¹⁶³

Избору Ајзенхауера за председника САД је пружена релативно мала пажња у штампи. Чланци су били уздржани и наводили су као највероватније да спољна политика САД углавном остане иста.¹⁶⁴ Међутим, стварност је била другачија, јер нови председник је желео да се пат-позиција у Кореји што пре оконча, било ескалацијом, било склапањем примирја. Склапање примирја није било могуће јер су САД у октобру 1952. године унилатерално прекинуле преговоре, па је било потребно прво да се

---

¹⁶¹ MacDonald C. A., *нав. дело*, 172.

¹⁶² „Индијска резолуција о заробљеницима у Кореји изгласана“, *Народна армија*, 4. децембар 1952, 5; Б. Бабовић, „Индијска резолуција и мир у Кореји“, *Народна армија*, 11. децембар 1952, 5; М. Б. М., „Око Кореје и Туниса“, *Политика*, 7. децембар 1952, 2; „Седмо заседање Генералне скупштине ОУН“, *Борба*, 3. децембар 1952, 1.

¹⁶³ А. Габелић, „Окончање или проширење рата“, *Народна армија*, 12 фебруар 1953, 5.

¹⁶⁴ „Сматра се да кључ успеха лежи у Ајзенхауеровој популарности“, *Борба*, 6. новембар 1953, 7.

преговори обнове. Како би се то постигло, командант УН снага је фебруара 1953. године предложио размену рањених ратних заробљеника.¹⁶⁵

У пропаганди је речено да је главно питање у вези са овим предлогом да ли ће Кина водити самосталну политику, или ће остати у сенци СССР-а, односно тврђено је да би негативан кинески одговор значео контролу СССР-а над Кином.¹⁶⁶ Пошто је предлог прихваћен крајем марта, одмах је постављено питање да ли се то Кина осамостаљује од СССР-а или је то последица нових власти у Москви након Стаљинове смрти.

Стаљинова смрт у *Народној армији* није ни регистрована. У *Политици* је коментарисана са скоро нескривеном радошћу. За њега је тврђено да је био зачетник сукоба у Кореји;¹⁶⁷ то је био један од ретких коментара на Стаљинову смрт који се тицао корејског питања. У *Борби* је изражена нада да ће Кина бити отворена за мир у Кореји, чиме се инсинуирало да је кинеска политика била директно зависна од Стаљина лично.¹⁶⁸

Чак и након Стаљинове смрти, изгледа да је постојала стрепња да ли ће мир заправо бити склопљен. Након кинеско-севернокорејског прихватања предлога за размену рањених заробљеника, испрва је изражена сумња у искреност жеље за миром, али убрзо се став изменио. Истакнуто је као могућност да се ради о последици Стаљинове смрти и за тај догађај везане последице промене спољне политике СССР-а. Ипак, као друга могућност је наведено кинеско осамостаљивање од СССР-а услед Стаљинове смрти, без промене спољне политике Совјетског Савеза.¹⁶⁹ Мада се ради о шпекулацијама, из тога које могућности су узимане у обзир, а које нису, очигледна је антисовјетска тенденција новинара.

Што се тиче САД, изражено је мишљење да тамошње власти исувише попуштају десном крилу, које заговара обрачун са Кином. Мада је наведено да ово десно крило није малобројно и да има утицај, наглашено је да је оно „туђе америчкој јавности“. Самим тим, тај елемент се занемарује и назива се аберацијом, а не

---

¹⁶⁵ MacDonald C. A., *нав. дело*, 177-181.

¹⁶⁶ „У знаку Далеког истока“, *Народна армија*, 26. фебруар 1953, 7.

¹⁶⁷ Овакве тврдње су се раније односиле на СССР или његове представнике у ОУН, не и на Стаљина. Могуће је да је то било због жеље за елиминисањем остатака Стаљиновог култа личности у Југославији, јер, иако се ради о негативним поступцима, приписивање превеликог утицаја једном човеку може оставити утисак о његовој ванредној важности.

¹⁶⁸ В. Ђукић, Ђ. Јулиус, „После Стаљинове смрти“, *Политика*, 7. март 1953, 3; Ј. Смоле, „Мао Це Тунг ће тражити равноправан положај са Стаљиновим наследником“, *Борба*, 7. март 1953, 3.

¹⁶⁹ „Кореја и југоисточна Азија“, *Политика*, 30. март 1953, 2; Ј. Г. „Стишавање?“, *Политика*, 2. април 1953, 1; Б. Пешић, „Севернокорејска понуда изазвала у Лондону опрезни оптимизам“, *Борба*, 31. март 1953, 1.

константом америчке политике.¹⁷⁰ Поново се манифестовала жеља југословенске штампе да САД виде у најбољем могућем светлу, упркос променама које су се тамо дешавале. Ово „десно крило“ о коме говоримо се односи првенствено на сенатора Макартија. Против Макартија је поведена и мања пропагандна кампања. Он је окарактерисан као „гласноговорник америчке реакције“, на кога ако се не мотри будно може да постане амерички Хитлер или Стаљин, јер под изговором борбе против комунизма¹⁷¹ жели да заведе тиранију. Такође, оптуживан је да тежи да успостави доминацију јачих над слабијим државама и да заједно са Тајландом, Тајваном и Јапаном направи јединствени фронт против Кине.¹⁷² Представљено је и да Макарти, заједно са Сингманом Ријем (против кога је такође у ово време покренута кампања), ради на урушавању Уједињених нација.¹⁷³

Стрепња поводом постизања мира може бити и разлог због кога је анти-совјетска кампања ублажена у овом периоду, мада се узрок тога може тражити и у Стаљиновој смрти. Сумње у искреност жеље за миром су нестале до краја априла, вероватно услед успешног вршења размене заробљеника.¹⁷⁴ Када су преговори крајем априла обновљени, закључак пропаганде је био да је то последица тога што Кореја више Москву не интересује и што на тај начин Москва жели да умањи гнев читавог света који је усмерен против ње.¹⁷⁵

Поводом склапања примирја, у штампи се појавило неколико коментара. У једном је истакнуто да је исход рата који је постигнут последица лекција научених у Првом светском рату, захваљујући којима сукоб у Кореји није ескалирао до новог светског рата. Иако се рат завршио, новинар није хтео читаоцу да допусти да заборави пропагандне поставке које су пласиране претходне три године, па је поново истакнуто да је СССР „гурнуо Северну Кореју“ у рат, да је захваљујући интервенцији „Уједињених нација“ онемогућена појава „агресије“ на другим местима,¹⁷⁶ да се ради о тешком поразу „совјетске империјалистичке политике“.¹⁷⁷ Закључено је да након рата север остаје под утицајем и притиском совјетског блока, док југ остаје под влашћу

---

¹⁷⁰ Љ. Анђелић, „Рат и мир на Далеком истоку“, *Народна армија*, 23. април 1953, 1, 5.

¹⁷¹ Реч комунизам је стављена под знаке навода, што је последица југословенског става да се сенатор Макарти није борио против комунизма, него против утицаја Совјетског Савеза, који по тадашњем мишљењу југословенске штампе није био комунистички.

¹⁷² Као што се до сада могло видети, Кина у пропаганди није осуђивана, већ је на њу гледано као на заробљеника Совјетског Савеза. Из тог разлога, уједињени фронт против Кине је сматран лошом ствари.

¹⁷³ А. Габелић, „Макартизам у унутрашњој и спољној политици САД“, *Народна армија*, 23. јул 1953, 5.

¹⁷⁴ Д. Катић, „Међународни преглед“, *Политика*, 26. април 1953, 2.

¹⁷⁵ З. Ж, „Одговор“, *Политика*, 27. април 1953, 1; З. Ж, „Пред трогодишњицу“, *Политика*, 7. јун 1953, 2.

¹⁷⁶ Првенствено се мисли на потенцијални напад на Југославију. (прим. В. В.)

¹⁷⁷ „Победа мирољубивих снага“, *Народна армија*, 30. јул 1953, 1.

Сингмана Рија и утицајем САД, из чега произилази да ни север ни југ неће моћи да доведу до „демократског развоја“ Кореје.¹⁷⁸ У суштини, поново се ради о уопштеној тврдњи о штетности мешања великих сила, тврдњи која је од почетка рата била присутна у пропаганди.

Дискурс или уместо закључка

За тумачење и образлагање како страних тако и домаћих дешавања, југословенска штампа је примењивала нарочит збир предодређених ставова, себи и свом времену својствених тумачења значења речи и термина, себи својственог система вредности и себи својствено вредносно тумачење света. У такав контекст су смештани сви коментарисани догађаји и у таквом контексту се о њима расправљало. Захваљујући томе, за већину питања је постојало само једно „правилно“ тумачење, које је често укључивало позитивну или негативну моралну оцену. Самим тим, долазило се до поделе на две стране — лошу и не тако лошу, односно морално неутралну (што је, с обзиром на одсуство добре стране, еквивалентно доброј). Уколико ту поделу узмемо као главни критеријум, можемо уочити да је током Корејског рата у штампи постојало неколико главних актера који су добили такве етикете. Врло је јасно да на лошу страну спада Совјетски Савез, за који су изрицане најстрашније осуде, док на неутралну спадају практично сви остали актери, укључујући Сједињене Државе, Кину, Северну Кореју, корејски народ. Категорија великих сила је такође постојала, али је она наизглед била неповезана са СССР-ом и САД, јер су о њима даване засебне оцене, које се у случају САД нису поклапале са оценама понашања појединачне силе.

Ради утврђивања пропагандних порука у умовима циљних група, постојао је скуп термина и речи са посебним значењем, који је са високом фреквенцијом понављан. Истоветност тих термина и речи између листова указује не само на централизованост пропагандног апарата, већ и на постојање неке врсте пропагандног речника, из кога су по потреби преузимане фразе. Сваки актер је имао за себе везане фразе, које су у различитим комбинацијама понављане када год би се о њему говорило. Неухватљиве и полупостојеће велике силе су означаване као државе које воде политику доминације „слабијих над јачим“, „експанзионизма“, „поделе света на интересне сфере и блокове“ и „мешања у унутрашње ствари других народа“. Корејски

---

¹⁷⁸ З. Ж, „Пред трогодишњицу“, *Политика*, 7. јун 1953, 2.

народ је био народ чија држава је захваљујући мешању тих великих сила подељена и која је постала поприште Хладног рата. Они који су били против Северне Кореје на бојном пољу и који су у УН били против Совјетског Савеза су означавани као „мирољубиве снаге света“. Пропаганда је више била ангажована у куђењу него у хваљењу, тако да се чак и за САД највише може рећи о речнику који је кориштен при негативној критици. Већином смирено, непристрасно писање о поступцима САД у вези са Корејом, у контексту опште пропагандне офанзиве против СССР-а, највећа је похвала Сједињеним Државама. У случајевима куђења САД, све што се замера је приписивано тамошњим „реакционарним“ и „империјалистичким круговима“, од којих је јасно одвајана тренутна власт, као и народ. Када то није било могуће, због очигледне умешаности актуелне власти, на то је гледано као на грешку из наивности, тако да су давани топли савети како би та грешка могла да се исправи. На Кину је гледано као на таоца совјетске политике, који никада није куђен. На основу неколико чланака, могли бисмо да закључимо да је став пропаганде о кинеском укључењу у рат у Кореји био да „кинеске хорде“¹⁷⁹ крећу у акцију „вађења кестења из ватре“,¹⁸⁰ ради спасавања „агресивне авантуре“¹⁸¹ покренуте „за рачун хегемонистичке политике Москве“.

Осуде на рачун Совјетског Савеза су биле бројне. За саму државу је тврђено да је „државно капиталистичка бирократска деспотија и империјалистичка сила“, за Стаљина да је „коминформовски папа“. На терет СССР-у су стављане оптужбе за хегемонизам, експанзионизам, агресију и антисоцијалистичко понашање, понекад у истој реченици. Ту су и оптужбе за капитализам и империјализам, што су са идеолошког становишта биле врло озбиљне оптужбе, јер би то управо требало да буду појаве против којих се комунисти боре. Повремено је народ Совјетског Савеза, као и сам Совјетски Савез означаван са „Руси“, што је случај који није јединствен југословенској пропаганди и друштву. Ипак, употреба те ознаке може у датом контексту да упућује на жељу инсинуирања сличности између политике царске Русије и Совјетског Савеза, што би у то време била врло озбиљна осуда и увреда.

---

¹⁷⁹ Реч хорда није употребљена у пежоративном смислу, с обзиром на наведени став о Кини.

¹⁸⁰ У питању је израз који је кориштен и у западној штампи, па се може срести чак и у литератури која се тиче овог рата, а која је много касније писана. (MacDonald C. A., *нав. дело*, 52.)

¹⁸¹ „Агресивна авантура“, у овом случају назив за Корејски рат, заправо је комбинација два термина који су често коришћени. „Агресија“ је кориштена у смислу који је делимично до данас опстао (па се често среће када се говори о НАТО бомбардовању Југославије 1999. године) и има значење неизазваног, разорног војног напада, са јасним агресором и жртвом. „Авантура“ је термин чије негативне конотације су вероватно везане за елемент ризика који се састоји у значењу саме речи, а који указује на неодговорност. Термин је употребљаван, као и претходни, за осуду наводног совјетског покретања Корејског рата.

Пишући о Корејском рату, југословенска штампа је имала јасан циљ, а то је било да утврди у умовима читалаца ко је крив и зао. Супротношћу се није претерано бавила, куђење јој је неупоредиво лакше падало од хваљења. Тежња ка црно-белом представљању света је довела до тога да за Совјетски Савез није речено ништа позитивно, док на рачун САД нису изрицане осуде када је то било очигледно неопходно уколико новинари теже да оставе утисак објективности, као што је био случај са америчким бомбардовањем корејских градова. Ради постизања жељене пропагандне поруке, неки подаци су претерано наглашавани или преувеличавани, док су други прећуткивани. Новинарска етика није поштована и у неким случајевима је одсуство принципијелности и доследности било очигледно. Писање није примарно било под утицајем чињеница, већ под утицајем пропагандних циљева, који су били директна последица спољне политике Југославије. Два су циља била главна — да се осуди конкретна политика коју води СССР и да се осуди генерална политика коју воде велике силе. Овај други циљ је био плод тежње ка несврставању, односно вођењу независне југословенске спољне политике.

Вијетнамски рат у југословенској штампи

Писање о Вијетнамском рату ћемо посматрати кроз кључне догађаје у периоду од 1960. до 1975. године, иако се овај рат и мешање великих сила у њега може хронолошки знатно шире дефинисати. Од 1960-их година овај рат не само да је ескалирао у сваком смислу, него је и доспео у центар пажње светских медија када су у питању текући војни сукоби, што овај период чини погодним за ову врсту истраживања. Као и Корејски рат, па чак и више, Вијетнамски је обиловао догађајима за које је већ тада оцењено да су од изузетног значаја, а из данашње перспективе се види да то јесу и били. Као и Корејски рат, Вијетнамски је пружио прилику југословенским властима и пропаганди да искажу свој став према великим силама. Захваљујући томе, путем писања штампе ћемо утврдити какав је тачно био утицај међународног положаја Југославије на ставове који су пропагирани. Измирење са Совјетским Савезом и остатком источног блока, као и настанак Покрета несврстаних, под условом да спољна политика утиче на писање штампе, што се за период Корејског рата показало као истинито, свакако упућују на претпоставку да су ставови заузети у штампи у време Вијетнамског рата били драстично различити у односу на период који смо посматрали у претходном поглављу.

За разлику од Кореје, у Вијетнаму није на страни севера ангажована директно ни једна страна сила, макар не отворено.¹⁸² Из тог разлога, недостатак или присуство писања о мешању и утицају источног блока такође може да упућује на пристрасност. Због недостатка директног ангажовања источног блока, већина кључних догађаја које ћемо посматрати имају везе са или су чак и иницирани од стране САД. Због великог хронолошког распона који посматрамо и великог броја значајних догађаја, догађаји ће бити груписани по периодима. Из истог разлога, као и због неконвенционалне природе Вијетнамског рата, наратив југословенске пропаганде није био фокусиран толико на

---

¹⁸² Совјетски Савез је од почетка рата пружао обимну помоћ Северном Вијетнаму, али и ФНО, у економском, политичком и војном виду. Слате су велике количине војног материјала, као и бесповратна новчана помоћ. Испрва, помоћ Кине је била већа и укључивала је и присуство кинеске војске у Северном Вијетнаму. Совјетска помоћ је почела да се повећава након смене Хрушчова 1964. године, да би 1968. достигла врхунац. Нарочито велику улогу СССР је имао у обуци Вијетнамаца за руковање ПВО оруђима, која је такође снабдео СССР, заједно са авионима ловцима. Ради обуке Вијетнамаца, у Вијетнам је послата специјално оформљена Група совјетских војних стручњака, чија бројност је варијала кроз године. Крајем 1966. године, 766 припадника војске СССР је било у Вијетнаму. (Золотарев В. А., *Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века*, Москва, Кучково Поле 2000, 77-85; Thakur R., Thayer C. A., *Soviet Relations With India and Vietnam*, New York 1992, 116-121.)

кретање линија фронта, које најчешће нису ни постојале, колико на методе ратовања које је примењивала једна од страна.

Током периода који посматрамо, лист *Народна армија* је издавала издавачка кућа „Народна армија“, односно правно гледано је додат један посредник између листа и Министарства народне одбране. Лист је такође у потпуности прешао на употребу латинице, док је у време Корејског рата имао и ћирилично и латинично издање. Постао је униформнији тиме што су текстови били искључиво на екавици, док су у време Корејског рата кориштена и остала наречја. Фокусираност на домаће теме је нарочито испољена стављањем спољнополитичких тема скоро искључиво на последњу страну. Извештавање о страним дешавањима је поново било непотпуно, па нису пренешене вести о неким битним догађајима, као што је атентат на америчког председника Кенедија. Мада се лист није фокусирао на догађаје у иностранству, када је о њима писао обично је био врло ангажован. *Политика* је и у време Вијетнамског рата задржала две врсте чланака: извештаје новинских агенција и ауторске чланке. У извештаје новинских агенција јесу убациване извесне измене, нарочито када се ради о извештајима из западних извора. Углавном су мењани термини, па су „борци Вијетконга“ често мењани „ослободилачким јединицама“, а влада Јужног Вијетнама је мењана „сајгонским марионетама“. Аутори ових других чланака су делимично остали исти људи који су писали и у време Корејског рата (нпр. М. Радојчић и П. Милојевић). Ти чланци су и даље били ангажовани и путем њих је пласирано једно, углавном доследно гледиште. Поред тога, проценат те врсте чланака је био приметно већи него у време Корејског рата и како се овај рат одвијао постајао је још већи. Ипак, због постојања ове две врсте, *Политика* је генерално била мање ангажована од *Народне армије*. Такође, и даље је било потребно да прође неко време од догађаја до појаве ангажованих чланака на ту тему, најчешће неколико дана. *Борба* се у односу на период Корејског рата разликовала по увођењу рубрика и мини-рубрика. Фокус листа је био на домаћим темама, мада страним дешавањима јесу често давале прве две стране. И у овом листу су постојале две поменуте врсте чланака, од којих је једна била ангажована. Притом су ти ангажовани чланци у неким фазама били изузетно оштри, приметно оштрији од, на пример, писања *Политике*.

Рат пре отворене интервенције САД

На председничким изборима у САД 1960. године је победио демократски кандидат Џон Кенеди. До тог тренутка, борбе у Јужном Вијетнаму су већ биле почеле да ескалирају, а са севера је почело снабдевање герилских бораца на југу. Фронт народног ослобођења је формиран 20. децембра 1960. године. Сједињене Државе су подржавале режим на југу и биле су у току са дешавањима. На појачање герилских борби су реаговале повећањем помоћи Јужном Вијетнаму и слањем војних саветника, испрва њих 685, али до 1964. године је њихов број нарастао до 22.000.¹⁸³

Као и у случају избора Ајзенхауера за председника САД, југословенска штампа није хтела да се залеће са претпоставкама и предвиђањима политике САД након избора Џона Кенедија. Само је оцењено као вероватно да неће бити битних измена у спољној политици. Генерални став према тој политици је у ово време био негативан. Када је у питању Индокина, САД су примарно критиковане због непоштовања принципа које заговарају, односно због лицемерја.¹⁸⁴ Ипак, убрзо су почеле критике и на рачун самог Кенедија. Критикован је програм наоружавања који је покренуо, док је Фрањо Туђман за *Народну армију* написао чланак у коме је критиковао и Кенедијеву идеју о ограниченом рату, за коју је тврдио да су је смислили они који нису хтели да одустану од својих империјалистичких и експанзионистичких циљева, као метод за наставак своје експанзије у периоду када је нови светски рат постао неприхватљив. Даље је тврдио да је ограничени рат немогућ, већ да је ескалација неизбежна, као и да је и Други светски рат отпочео са „агресоровом“ намером да буде ограничени рат, у коме би тукао једну по једну „жртву“.¹⁸⁵ Али југословенска пропаганда изгледа да је примила к' срцу изреку „о мртвима све најбоље“. Слика која је грађена о Кенедију након његове смрти знатно се разликовала, па су на његов рачун изрицане и похвале. Једна од њих је у датом контексту и дискурсу нарочито висока, а то је тврдња да се Кенеди борио за мир у свету.¹⁸⁶

Формирање ФНО у децембру 1960. године није добило велику пажњу у штампи.

---

¹⁸³ Prados J., „The Road South: The Ho Chi Minh Trail“, у: *Rolling Thunder in a Gentle Land: The Vietnam War Revisited*, ур. Wiest A., Oxford 2006, 74-82.

¹⁸⁴ „Pobeda demokrata“, *Narodna armija*, 11. новембар 1960, 10; „Zaoštravanje krize u Laosu“, *Narodna armija*, 23. децембар 1960, 10.

¹⁸⁵ „Novi američki vojni budžet“, *Narodna armija*, 31. март 1961, 10; F. Tuđman, „Evolucija pogleda na ograničeni rat“, *Narodna armija*, 16. јун 1961, 10.

¹⁸⁶ „Трагедија у САД“, *Политика*, 23. новембар 1963, 2; В. Ђурица, „Glas miroljubivih snaga sveta“, *Narodna armija*, 12. март 1965, 12.

Услед повећања броја америчких саветника, у штампи су се појавиле критике на деловање САД у Вијетнаму. Тврђено је да оне виде Вијетнам као битну војно-стратегијску позицију, коју не желе да напусте. Због тога су на власт у Јужном Вијетнаму поставиле „диктатора Дијема“, који и пре тога „није крио симпатије према фашистичким методама управљања“.¹⁸⁷ Он је изградио „снажну војнополицијску администрацију“ коју финансирају САД, а која је неопходна јер народ Вијетнама њих не подржава. Дијемове оружане снаге су такође под контролом „војних стручњака“ из САД, које путем Дијема покушавају да „скрше отпор народа Јужног Вијетнама“. Међутим, нису сви напади били усмерени против Дијема и оних који га подржавају, јер исказано је и мишљење да „судбина Вијетнама зависи од интереса блокова“.¹⁸⁸ Ипак, према тумачењу југословенских новинара, САД су биле те које теже да Вијетнаму наметну блоковско опредељење.¹⁸⁹ Смоле¹⁹⁰ је тврдио и да САД желе да путем Вијетнама и Тајланда измене и ванблоковско опредељење Камбоџе, како би створиле војну заједницу југоисточне Азије.¹⁹¹

Уопштени негативан став према блоковима и великим силама је очигледно опстао, упркос иначе драстичним променама у ставу према Сједињеним Државама. Његов опстанак није изненађујућ, с обзиром на битну разлику у односу на период Корејског рата, а то је да је у овом периоду Покрет несврстаних већ постојао, чиме је Југославија достигла извесне успехе у вођењу своје спољне политике. Показало се да је ту политику могуће водити без негативних последица, те је логично да се од ње неће одустајати. Прелазак са уопштених на конкретне критике блокова, као и у време сукоба у Кореји, вршено је само у случају једне стране, са интересантним разликом да то није иста страна као и раније.

Сједињене Државе су у овој фази рата подржавале владу Јужног Вијетнама и на терену, путем војних саветника, али и контрагерилских јединица, које су и саме користиле герилске методе.¹⁹² Амерички експерименти са герилским ратовањем су у штампи запажени и, наравно, критиковани. Закључено је да се њима прибегава јер се

---

¹⁸⁷ Реч фашизам је доста изгубила на својој тежини до данас, због прекомерне употребе. У периоду који посматрамо, треба имати у виду да је њена тежина била већа и због идеолошке обојености, односно идеологије чији је изузетно битан елемент била антифашистичка борба. Изједначавањем Дијема, кога су САД поставиле на власт, са фашизмом, врши се индиректно и озбиљна осуда самих Сједињених Држава.

¹⁸⁸ G. Terzić, „Južni Vijetnam“, *Narodna armija*, 6. октобар 1961, 10; „Atentat na predsednika Južnog Vijetnama“, *Narodna armija*, 2. март 1962, 10.

¹⁸⁹ N. Oračić, „Ne samo verski obračun“, *Narodna armija*, 30. август 1963, 10.

¹⁹⁰ Смоле је током овог рата био и на челу Југословенског одбора за помоћ народу Вијетнама. („Зауставити рат“, *Политика*, 22. октобар 1967, 1.)

¹⁹¹ J. Smole, „Kambodža u odbrani nezavisnosti“, *Narodna armija*, 3. јануар 1964, 8.

¹⁹² Окороков А., *Секретные войны Советского Союза*, Москва 2008, 238.

„ослободилачки покрет“ не може другачије победити. САД нису у положају ни да користе нуклеарно застрашивање противника, ни да повећају присуство сопствене војске, па су због тога отворене за нове методе ратовања. Уједно, оне користе Вијетнам као војни полигон за испитивање зелених беретки, јединица које се баве тим методама. Била је присутна и пракса пресељавања становништва у тзв. стратегијска насеља, за коју је штампа тврдила да сигурно не оставља добар утисак код вијетнамских сељака, јер им странци спаљују куће и пресељавају их „са слободе међу жице“.¹⁹³ Наводна неефикасност америчког ратовања у Вијетнаму је била чест мотив у пропаганди. Поред тезе о контрапродуктивности стратегијских насеља, тврђено је и да САД ненамерно наоружавају ФНО, тиме што јужновијетнамски војници, наоружани америчким оружјем, дезертирају и опрему предају герилцима или им се чак придружују.¹⁹⁴

Постепено је у пропаганди брисана разлика између поступака Дијемове војске и поступака САД. Тако је било говора о „америчко-дијемовском штабу“. Паралелно са идентификацијом јужновијетнамске војске са војском САД дешавала се и извесна имплицитна идентификација ФНО са југословенским партизанима. Ово је вршено путем употребе исте терминологије за једне у прошлости и друге у садашњости. Примери би били „народно-ослободилачка борба“ или сама реч „партизан“, која је кориштена за борце ФНО. У датом контексту, то јесте похвала овој организацији.¹⁹⁵

Један од битних момената у овој фази рата било је убиство Нго Дин Дијема, јер је било резултат раста тензија и даље ескалације сукоба, а није небитна ни чињеница да је након тога смењиван режим за режимом у Јужном Вијетнаму. Као католик, Дијем је припадао мањини у већином будистичкој земљи. Организовао је прогоне будиста, што је доводило до драматичних сцена самоспаљивања монаха и повећавало је нестабилност у земљи.¹⁹⁶ Поводом Дијемове смрти, резимирани су резултати његове владавине и дата је оцена. Дијем је представљен као експонент страних интереса, који због тога није поштовао Женевски споразум.¹⁹⁷ Његов режим је био изразито непопуларан, због чега су САД до 1963. године повећале број „саветника“ на 15,000. Упркос томе, Дијемова смрт је виђена као догађај који не доноси промене, јер ће у новој влади бити стари људи. У вези са тим је пренешен и врло ангажован чланак агенције ТАСС, који је

---

¹⁹³ Z. Mičić, „Gerila — element nove strategije“, *Narodna armija*, 27. фебруар 1962, 8; S. Korda, „Trojanski konj na zelenoj beretki“, *Narodna armija*, 1. јун 1962, 8.

¹⁹⁴ Z. B, „Propala i 'konačna' Dijemova ofanziva“, *Narodna armija*, 1. фебруар 1963, 10.

¹⁹⁵ „Propast kaznene ekspedicije“, *Narodna armija*, 18. јануар 1963, 10.

¹⁹⁶ VanDeMark B., *Into the Quagmire: Lyndon Johnson and the Escalation of the Vietnam War*, Oxford University Press 1995, 8.

¹⁹⁷ Види стр. 15-16.

позивао на ликвидирање новог режима. Атентат је такође виђен као нешто што су Сједињене Државе извршиле или наредиле,¹⁹⁸ јер је Дијем престао да буде користан због антагонизовања становништва.¹⁹⁹

Мада је писање штампе по питању сукоба у Вијетнаму већ било врло ангажовано, овом делу света није пружана велика пажња. У прегледу битних међународних догађаја за 1962. годину, Вијетнам није ни поменут.²⁰⁰ Као што се из приложеног може видети, критике на рачун САД су у овом периоду биле искључиво негативне. Оне су такође биле јаког интензитета, а већином су се односиле на конкретне поступке. Критика са идеолошких полазишта је било мало и оне нису разрађиване, већ је највећа пажња посвећивана самим поступцима и политици која је вођена у Вијетнаму. Пропаганда је свакако имала много више материјала, односно поступака, за критику него што је то био случај са Совјетским Савезом у време Корејског рата, јер СССР није био директно умешан у рат на начин на који то јесу биле Сједињене Државе у Вијетнаму. У ситуацији када су „лоши“ поступци многобројни и очигледни, није било потребе за допуњавање критике критиком идеологије, како је то рађено почетком 1950-их година. Уосталом, Сједињене Државе нити су покушавале, нити тврдиле да теже имплементацији идеологије која би на било који начин била слична ономе што су заговарали југословенски комунисти, за разлику од совјетских вођа. Могуће је да је и због тога у овој фази оцењено као непотребно залазити у ту сферу критике, док је у време корејског сукоба доста пажње посвећивано том питању.

Инцидент у Тонкинском заливу и почетак директне интервенције

Након Дијемове смрти, режими на југу су били нестабилни, а ситуацију је ФНО користио да додатно прошири своју територију и моћ. Почетком 1964. године, САД су почеле да врше тајне борбене операције против Северног Вијетнама. Августа исте године, торпедни чамци севера су у Тонкинском заливу одговорили на нападе путем напада на амерички разарач *Медокс*, али нису успели да га оштете. Два дана касније, 4. августа, чамци су наводно поново напали, што је Џонсон искористио да ситуацију

---

¹⁹⁸ Према данас познатим подацима, САД су дале прећутно одобрење за свргавање Дијема. (VanDeMark В., *нав. дело*, 8.)

¹⁹⁹ В. Бабић, „Јужни Вијетнам: немоћ насиља“, *Народна армија*, 15. новембар 1963, 10; „Нови режим у Јужном Вијетнаму треба безусловно ликвидирати“, *Политика*, 18. новембар 1963, 2; М. Радојчић, „САД и државни удар у Јужном Вијетнаму“, *Политика*, 3. новембар 1963, 2; П. Милојевић, „Крај Нго Дин Дијема“, *Политика*, 3. новембар 1963, 5.

²⁰⁰ L. Radovanović, „Bilans jedne godine“, *Narodna armija*, 28. децембар 1962, 3.

представи као критичну и да издејствује у конгресу усвајање резолуције о Тонкиншком заливу, којом је добио право да војсци нареди борбу против било које земље без одобрења конгреса. То је потом и урадио, наредивши ваздушну офанзиву против Северног Вијетнама.²⁰¹

Реакција штампе на инцидент у Тонкиншком заливу је била оштра. Упркос контрадикторним извештајима о догађају, који су стизали са две супротстављене стране, југословенски пропагандисти су тврдили да имају моћ да прозру истину. Оцењено је да се ради о „авантуристичком“ и „агресивном“ потезу САД, чији је циљ „агресивни поход на север“. „Агресивни ваздушни напад на ДР Вијетнам“ који је уследио након инцидента је само увод у то. На овај „бруталан, агресиван напад“²⁰² САД су се одлучиле због немоћи да победе „снаге које се боре за независност и прогресивни развитак“. Оне користе страх „мирољубиве јавности“ од светског рата да повлаче агресивне и авантуристичке потезе у своју корист. Произвољно одређују границе својих „националних интереса“, не марећи колико су оне далеко од граница САД, притом ризикујући нуклеарни рат. Бомбардовање Северног Вијетнама је оцењено као неоправдано, а реакција СССР (осуда на рачун Вашингтона) протумачена је као адекватна.²⁰³ Поводом инцидента у Тонкиншком заливу, у *Политици* се појавила и карикатура на којој су представљени амерички бродови и авиони, који наоружани до зуба стоје наспрам два Вијетнамца у чамчићима и наређују „Не изазивајте!“. На другој карикатури, представљено је бомбардовање Северног Вијетнама, док официр објашњава новинарима да САД морају да се бране нападима док год север њих напада својом одбраном.²⁰⁴

Након што је овај случај престао да буде актуелно дешавање, престало је и писање штампе о Вијетнаму. И даље није узимано ово ратиште као једна од акутно упаљених тачака Хладног рата. Али престанак извештавања и писања о Вијетнаму није

---

²⁰¹ VanDeMark В., *нав. дело*, 16-18.

²⁰² Невероватна фреквенција употребе речи „агресија“ у различитим облицима је интересантна појава. Она сведочи о неколико битних чињеница. Прва је да се пропагандни речник није много изменио у односу на време Корејског рата, друга је да је ова реч имала изузетно негативне моралне конотације у дискурсу, а трећа је да је речитост појединих пропагандиста била на изузетно ниском нивоу.

²⁰³ М. Радојчић, „После америчког оружаног напада на ДР Вијетнам“, *Политика*, 7. август 1964, 1-2; М. К., „Догађаји у Вијетнаму — неодговорно играње са судбином човечанства“, *Народна армија*, 14. август 1964, 10; Д. Траиловић, „На опасној ивици“, 3. Жујовић, „Москва: пуну одговорност за све сноси Вашингтон“, *Политика*, 7. август 1964, 2; Ј. Смоле, „Заобилажење Уједињених нација“, *Борба*, 23. август 1964, 3.

²⁰⁴ Џумхур, „Велики и мали“, *Политика*, 9. август 1964, 1; Џумхур, „Логика од гвожђа“, *Политика*, 7. март 1965, 3.

значио и престанак критике западног блока. Нарочито је на мети пропагандних напада²⁰⁵ била организација НАТО, као и предлог стварања МЛФ-а.²⁰⁶

Са 1965. годином дошло је до знатне ескалације рата. Влада на југу је и даље била нестабилна, а ФНО је и даље напредовао. Ваздушна офанзива покренута након инцидента у Тонкиншком заливу није имала трајне последице. Џонсон је закључио да је одржавање америчке позиције у Вијетнаму могуће једино уз ескалацију америчког војног присуства. Нова ваздушна офанзива је покренута против севера фебруара 1965. године и трајала је наредне три године, а у марту је почело и званично директно мешање америчких marinaца у борбе на југу.²⁰⁷

Са ескалацијом је и писање о Вијетнаму постало чешће, али испрва већих промена у писању није било. Почетком године, у *Narodnoj armiji* се појавио чланак који је предвиђао ширење и ескалацију рата, а за те будуће догађаје аутор је криво Сједињене Државе. Притом су САД оптужене за авантуризам, вођење „политике са позиција силе“, да су на власт довеле десничарски и „реакционарни“ режим Јужног Вијетнама, да су од Јужног Вијетнама направиле „највећи полигон Пентагона“. Аутор је страховао да је у току формирање азијске варијанте МЛФ-а, као и припреме за директно учешће трупа САД у борбама. Оценио је да је таква свеукупна политика опасна.²⁰⁸

Са почетком бомбардовања Северног Вијетнама, антиамеричка кампања је добила велики замах, па је у писању више постао присутан идеолошки речник. Тако су читаоци могли да сазнају о „америчким интервенционистичким јединицама“, „неоколонијалистичким позицијама у Вијетнаму“, „акту агресије који угрожава светски мир“ и „сувереност једне мале земље најгрубље повређује“. Како би се америчка позиција представила неисправнијом, често су преношени извештаји о осудама америчке интервенције који су потицали са разних страна света, као и од појединаца унутар САД. Поново је био присутан и мотив наводне безнадежности америчке политике у Вијетнаму, па је тврђено да се управо због тога покрећу

---

²⁰⁵ A. Kolendić, „Multilateralna opasnost za svetski mir“, *Narodna armija*, 25. децембар 1964, 12.

²⁰⁶ МЛФ — MLF — Multi-lateral force, био је предлог компромиса између САД и њихових европских савезника по питању приступа савезника нуклеарном оружју. Предвиђано је формирање заједничке флоте европских земаља западног блока, која би била наоружана нуклеарним оружјем, чиме би и европске чланице НАТО-а, бивше велике силе, имале приступ нуклеарном оружју, али не и апсолутну контролу над његовом употребом. (Maddock S. J., *Nuclear Apartheid*, The University of North Carolina Press 2010, 197.)

²⁰⁷ Donaldson G. A., *America at War Since 1945: Politics and Diplomacy in Korea, Vietnam, and the Gulf War*, Westport, Connecticut 1996, 99-102.

²⁰⁸ A. Kolendić, „Vijetkong pred vratima Sajgona“, *Narodna armija*, 8. јануар 1965, 12.

радикалније акције, али и да ускоро следи расплет сукоба.²⁰⁹ Америчко објашњење за бомбардовање — да је оно одмазда за помоћ коју север пружа ФНО је оцењено као погрешно, јер ФНО нема никакве везе са севером.²¹⁰ Једном пропагандисти се десио пех, па је одмах након те тврдње написао да је америчко бомбардовање Хо Ши Минове стазе неефикасно и да само повећава број бораца ФНО у Лаосу.²¹¹ Само бомбардовање карактерисано је као терористичко и као сејање смрти, а ескалација као потез који може да доведе до светског сукоба, тако да председник Џонсон заправо ради части САД жели да баца свет у „нуклеарни амбис“.²¹²

Истовремено са почетком бомбардовања, совјетски премијер Косигин је био у посети Ханоју,²¹³ што је у штампи праћено са великом пажњом, а дало јој је и прилику да искаже своје ставове по питању Совјетског Савеза. Ту је оцењено да је СССР социјалистичка земља заинтересована за мир и споразумно решење сукоба, да своје акције ограничава на оно што је одређено да може да чини као копредседник Женевске конференције.²¹⁴ Поред тога, изнето је мишљење да ће ова сила Северном Вијетнаму испоручити знатне количине најмодерније војне опреме ради одбране независности и слободе Вијетнама, које САД угрожавају.²¹⁵ Са директним мешањем Сједињених Држава, очекивано је и уплитање СССР, али на пријатељски, а не манипулишући или диктаторски начин.

Коментари штампе нису изостали у случају званичног почетка директног учешћа америчких копнених јединица у борбама; понављали су се стари, али појавили

---

²⁰⁹ Ж. Милић, „Извршен напад на војне инсталације у Северном Вијетнаму“, *Борба*, 8. фебруар 1965, 1; В. Теслић, „Угрожавање светског мира“, *Борба*, 9. фебруар 1965, 3; А. Колендић, „Pred krahom jedne politike“, *Narodna armija*, 12. фебруар 1965, 10; Р. Петковић, „Situacija u Jugoistočnoj Aziji“, *Narodna armija*, 5. март 1965, 12; М. Радојчић, „Пентагон жели победу“, *Политика*, 1. јул 1966, 3.

²¹⁰ У питању је намерна или грешка из незнања. Северни Вијетнам је обилно пружао подршку јединицама ФНО, које је снабдевао војном и осталом робом и опремом. (Prados J., „The Road South: The Ho Chi Minh Trail“, у: *Rolling Thunder in a Gentle Land: The Vietnam War Revisited*, ур. Wiest A., Oxford 2006, 74-82-95)

²¹¹ М. Радојчић, „Између реалности и жеља“, *Политика*, 9. март 1965, 2; Ж. Милић, „Вашингтон и рат у Јужном Вијетнаму“, *Борба*, 1. март 1965, 2.

²¹² Ж. Милић, „Џонсонова порука о Вијетнамском рату“, *Борба*, 15. јул 1965, 1-2.

²¹³ Косигин је том приликом најавио велико повећање совјетске помоћи Вијетнаму, које се потом и догодило. (Thakur R., Thayer C. A., *нав. дело*, 116.)

²¹⁴ Женевска конференција 1954. године одржана је ради успостављања мира између Француске и Вијетмина, а њом су председавали Велика Британија и СССР. Две силе су биле и одговорне за спровођење договора који је на конференцији постигнут. Том приликом, одлучено је да се Вијетнам подели дуж 17. паралеле, али да се поново уједини након избора 1956. године. (Olsen M., *Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64: Changing Alliances*, New York 2006, 44; Lawrence M. A., *The Vietnam War, A Concise International History*, Oxford University Press 2008, 58.)

²¹⁵ П. Вуковић, „Први покушаји“, *Борба*, 6. фебруар 1965, 3; Н. Ставјел, „Опасна игра ватром“, *Политика*, 9. фебруар 1965, 2; „Косигин допутовао у Ханој“, *Политика*, 7. фебруар 1965, 2; „Косигин: СССР ће пружити неопходну помоћ ДР Вијетнаму“, „Посета совјетске делегације Ханоју“, *Политика*, 8. фебруар 1965, 2.

и неки нови мотиви. Инсистирано је на безнадежности и погрешности америчке политике, која је називана реакционарном, интервенционистичком, експанзионистичком, а поређена је и са политиком фашиста из периода Другог светског рата. Тврђено је да САД не би знале шта да чине када би Ханој предложио мировне преговоре, јер би им то реметило планове, који се састоје од ратовања. Став штампе је био и да Американци не могу победити у рату ни путем директне интервенције; они мењају један мит другим, где је први био да могу победити путем сајгонских трупа. Са друге стране, тврдње из САД су оцењиване као смешне и неистините.²¹⁶ Још једна новост јесте битна, а то је стил форматирања и начин употребе и насловљавања фотографија који не би изгледао страно у данашњим таблоидима. Примера ради, једна фотографија америчког војника на маршу је објављена са речју „Кошмар“ написаном великим словима преко фотографије. Друга фотографија, на којој амерички војник јеца, насловљена је са „Амерички војник у Вијетнаму: безнадежност и очајање“.²¹⁷ Путем пробраних визуелних репрезентација рата, пропаганда је тежила да код читалаца створи утисак о тешком положају војске САД у Вијетнаму. На исти начин, вршени су напори и да се интервенција САД прикаже бруталном, па је тако фотографија на којој стоје амерички војник и уцвела Вијетнамка насловљена са „Вијетнамка пред оружјем припадника морнаричке пешадије САД“, иако војник ни на који начин није ни обраћао пажњу на жену, нити упирао у њу оружје.²¹⁸

Јосип Броз је одржао говор на митингу југословенско-совјетског пријатељства 1965. године, коме је пружена извесна пажња у штампи, а који је садржао и осврт на дешавања у свету. У оквиру тога био је и коментар на ситуацију и ескалацију у Вијетнаму:²¹⁹

„...озбиљне кризе угрожавају мир и безбједност у свијету. Као што знате, ми смо већ мјесецима свједоци отворене интервенције, употребе силе и систематског мијешања у ствари других... Основне узроке повећавања међународне затегнутости ми видимо у покушајима империјалистичких и реакционарних снага да сачувају своје преживјеле колонијалистичке и друге

²¹⁶ В. Ђурица, „U senci borbi“, *Narodna armija*, 16. април 1965, 12; В. Ђурица, „Protagonisti politike sile“, *Narodna armija*, 14. мај 1965, 12; G. V., „Nastavlja se kompromitujuće angažovanje“, *Narodna armija*, 9. јул 1965, 10; М. Радојчић, „Лабави аргументи“, *Политика*, 6. март 1965, 3; А. Ненадовић, „Ко се плаши преговора“, *Политика*, 8. март 1965, 3.

²¹⁷ А. Колендић, „Кошмар америчке војне интервенције“, *Narodna armija*, 16. јул 1965, 10.

²¹⁸ *Narodna armija*, 10. децембар 1965, 10.

²¹⁹ „Митинг југословенско-совјетског пријатељства у Кремљу“, *Борба*, 1. јул 1965, 2.

позиције у појединим областима свијета... Најизразитији примјер такве политике је оружана интервенција САД у Јужном Вијетнаму, гдје се води беспощедни рат против народно-ослободилачког покрета... ..већ мјесецима се наставља бомбардовање независне земље — социјалистичке Демократске Републике Вијетнама... Ми сматрамо да је за свјетски мир, који је овим поступцима озбиљно угрожен, од одлучујућег значаја што хитније обустављање оружане интервенције и спровођење у живот женевских споразума из 1954. године...“

Са директнијим и отворенијим уплитањем Сједињених Држава у рат, интензивирана је антиамеричка пропагандна кампања у југословенским медијима. Међутим, није увећан само квантитет, него и квалитет те пропаганде, па су употребљаване већ наведене нове, а сугестивне методе. Писање о улози Совјетског Савеза је било изузетно ретко, али када би се догодило став према тој сили и њеном мешању у сукоб је био недвосмислено позитиван, па је мешање чак и прижељкивано.

„Ескалација“, Тет офанзива, почетак преговора

Џонсон није хтео да буде упамћен по Вијетнамском рату, јер себе је видео као наследника Френклина Рузвелта, који ће решити унутрашње социјалне проблеме САД. Због тога није желео да даље ескалира сукоб, али ни да буде председник због кога су САД рат изгубиле. То је довело до контрадикторних поступака у првој половини 1966. године. Испрва, обуставио је бомбардовање Северног Вијетнама у нади да ће то бити довољно за покретање мировних преговора. Пошто то није деловало, одлучио је да драстично појача ваздушну офанзиву, у нади да ће на тај начин приморати Вијетнамце на приступање преговарачком столу.²²⁰

Прекид бомбардовања није био изазвао оптимизам у југословенској штампи јер је копнени рат још увек трајао, а за чињеницу да преговори не почињу кривљен је председник Џонсон, јер није изнео своје захтеве. Поред САД, као кривац за наставак рата идентификована је и Кина, што је последица југословенског стајања на совјетску страну у сукобу Кина-СССР. За Кину и „империјалистичке кругове у САД“ је тврђено

---

²²⁰ Lawrence M. A., *нав. дело*, 98-99.

да желе тотални рат,²²¹ док Совјетски Савез наступа са конструктивним ставом. Тврдње о безнадежности позиције САД су проширене и на њихову привреду, која наводно исувише брзо расте захваљујући рату, због чега ће колабирати. Како би се то избегло, потребно је да САД смање војна улагања.²²² Као што се може видети из приложеног, без обзира на развој ситуације, мотиви у пропаганди су углавном остајали исти.

Реакција југословенске штампе на ескалацију бомбардовања није изостала. Поводом тога је чак и цитирана совјетска штампа, која је тврдила да се ради о „проширивању срамног рата против вијетнамског народа“ и да су америчке изјаве о жељи за мирољубивим решењем празне речи. Америчка авијација је оптуживана да уништава незаштићена села, болнице и школе и да убија људе и децу у школским клупама, а све то без објаве рата. Није изостала ни званична осуда издата од владе СФРЈ, која је објављена у *Политици*.²²³ Мотив неморалног бомбардовања је у време Корејског рата био одсутан у чланцима које су писали југословенски новинари и могао је да се сретне једино у извештајима новинских агенција источног блока. Тврдња о бомбардовању без објаве рата такође потезе питање морала и тежи да у том смислу изрекне осуду на рачун САД.²²⁴ Ни то питање није потезано у време Корејског рата, из чега се може приметити извесно лицемерје код југословенских пропагандиста, јер доказује да жмуре на неморалне поступке својих тренутних савезника. Са друге стране, спремност на цитирање совјетске штампе показује колико је заправо однос између Југославије и Совјетског Савеза различит у односу на период који смо посматрали у претходном поглављу. Тим цитирањем се постижу истовремено два циља: нападају се поступци САД, док се истовремено даје легитимитет совјетској штампи и држави. Стајање против Кине у питању Вијетнама такође иде у прилог давања већег легитимитета Совјетском Савезу.

---

²²¹ Кина је до 1964. године била отворенија за оружану борбу у Јужном Вијетнаму него СССР, али када се то изменило, изменило се због промене совјетског става. Совјетски Савез је убрзо након тога постао главни снабдевач Северног Вијетнама (а самим тим посредно и ФНО), тако да наведене пропагандне тврдње немају логике ни подлоге у чињеницама. (Olsen M., *нав. дело*, 127-135.)

²²² „Pregovori ili proširenje sukoba“, *Narodna armija*, 7. јануар 1966, 10; В. Кићовић, „Pobornici i protivnici rešenja vijetnamskog problema“, *Narodna armija*, 14. јануар 1966, 12; А. Lebl, „Da li rat u Vijetnamu preti američkoj privredi“, *Narodna armija*, 14. јануар 1966, 12.

²²³ „Изјава владе СФРЈ“, *Политика*, 1. јул 1966, 1; М. Кавгић, „Igra vatrom“, *Narodna armija*, 8. јул 1966, 8; „Трећи напад на Ханој“, *Борба*, 28. октобар 1967, 1, 12.

²²⁴ О учинку америчког бомбардовања Кореје је већ било речи у претходном поглављу. Бомбардовање Северног Вијетнама је имало неколико фаза, од којих је прва била операција *Rolling Thunder*, која је са краћим прекидима трајала од 1965. до 1968. године. Током ове фазе, бачено је 860,000 тона бомби и погинуло је око 52,000 цивила. (Bradley, M. P., *Vietnam at War*, Oxford University Press 2009, 128.)

Ескалација и отезање Вијетнамског рата почели су временом да изазивају последице и у друштву САД. Дуготрајан рат је довео до приметног броја америчких жртава, конскрипција сама по себи је била изазивала незадовољство, а додатно незадовољство је изазивала чињеница да је било начина за њено избегавање, па су имућнији били у могућности да избегну службу. Последица тога и околности да су црнци у САД генерално сиромашнији јесте била неједнака расна заступљеност међу регрутима, што је питање рата повезало са расним питањем, које је баш у то време потезано. У октобру 1967. године су одржани масовни протести, у оквиру којих су демонстранти и марширали на Пентагон, као репрезентацију рата у Вијетнаму.²²⁵

Разуме се, југословенски новинари су то видели као доказ да је рат у Вијетнаму лош чак и по САД, а искористили су и да сумирају своје ставове по питању овог рата. Њихово тумачење је било да се ради о „међународној акцији против империјалистичких завојевачких апетита САД на једном далеком континенту“. Протест је виђен као повик читавог америчког народа против иживљавања једне од највећих светских сила над „малом, неразвијеном земљом“ и као доказ да САД заправо воде рат против себе. Нападан је председник Џонсон, коме је на терет стављана ескалација рата; према штампи, он је са неколико хиљада Кенедијевих „саветника“ повећао ангажовање САД на пола милиона војника. Понављане су тврдње о штетности рата по саме Сједињене Државе, али свакога пута из неког новог угла. Тако су читаоци могли да сазнају и о томе како захваљујући рату нема довољно новца за социјалне програме којима би се побољшао положај црнаца. Самим тим, рату који воде САД је даван расистички тон, а Југославија се, наравно, као социјалистичка земља, борила против расизма. Инсистирало је и на јакој опозицији омладине и војника САД рату, за које је тврђено да желе да се њихова држава врати идеалима из времена њеног стварања и да су право лице Америке.²²⁶ Наводно неповољна позиција САД је објашњавана и наводном инфериорношћу њихове идеологије, уз отворено занемаривање војних фактора на терену. Истицано је да САД представљају старе друштвене снаге, док ФНО представља нове, напредне, због чега ће победити. САД не могу победити, тако да даља ескалација рата само доводи до нових жртава.²²⁷

---

²²⁵ Lawrence M. A., *нав. дело*, 113-114.

²²⁶ А. Ненадовић, „Војска брани Пентагон“, *Политика*, 21. октобар 1967, 1; Д. Д. Марковић, „Опсада Пентагона“, *Борба*, 23. октобар 1967, 12; А. Ненадовић, „Заклетве и заблуде“, *Политика*, 22. октобар 1967, 4; Д. Т, „Она друга Америка“, *Политика*, 24. октобар 1967, 2; D. Ćulić, „Nemiri na unutrašnjem frontu“, *Narodna armija*, 27. октобар 1967, 14.

²²⁷ М. Тоскић, М. Кавгић, „Vijetnamski trenutak“, *Narodna armija*, 29. новембар 1967, 16.

Данас је јасно да је једна од кључних тачака Вијетнамског рата била Тет офанзива, коју су на лунарну нову годину, почетком 1968. године, покренули ФНО и војска севера. Офанзива је стигла недуго након изјаве главнокомандујућег америчким трупама да се рат ближи крају, мислећи под тим да се ближи америчка победа. Офанзива је показала да то није истина, што је изазвало јаке антиратне реакције у САД, па су тамошње власти биле под додатним притиском јавног мњења. Током офанзиве борбе су вођене широм Јужног Вијетнама, укључујући и градове, које је до тада ФНО избегавао јер су они често били америчка упоришта. Јаке борбе вођене су код Ке Сана, близу северновијетнамске и лаошанске границе, како би се америчке трупе одвукле од градова који је требало да буду главна мета офанзиве. Нарочито јак утисак на америчко јавно мњење оставило је привремено заузимање америчке амбасаде у Сајгону од стране бораца ФНО.²²⁸

Тет офанзива дала је југословенским новинарима потврду да су били у праву када су говорили о односу снага у Вијетнаму, тако да су наставили писање у истом смеру. За Ке Сан су тврдили да је нови Дијен Бијен Фу, да је одлучујућа битка у рату, односно да ускоро следи повлачење америчке војске из Вијетнама. Речник је остао идеолошки обојен и у овом периоду, па су били чести термини интервенционизам, марионете и сателити (што се односи на владу у Сајгону), империјализам, агресија. Почетни успех офанзиве је искориштен и као доказ да су обавештајне службе САД показале своју немоћ исто колико и трупе, као и да је „сваки Вијетнамац непријатељ САД“, што је заправо један од видова честе тврдње о томе да та велика сила нема никакву подршку међу становништвом. САД су представљене као реакционарна сила која се бави контрареволуционарним радом широм света, док је ФНО симбол борбе малих народа против империјализма. Офанзива је изазвала панику у Вашингтону и њом је нанет ударац „америчкој стратегији посредног наступања, односно стратегији организовања локалних ратова, интервенција, пучева и диверзија ради спречавања слободног развитка ослобођених,²²⁹ малих држава“. Предвиђано је да ће порастити притисак на владу да рат обустави, а да ће рат за САД постати скупљи. Апеловано је на америчке власти да рат окончају, јер и овако изазива „спектакуларне, катастрофалне губитке“ за њих, а ова офанзива је „фрапантни неуспех војничке суперсиле“ и „једно од највећих искушења у историји САД“. Истакнуто је да „Југославија се радује овим

---

²²⁸ Bradley, M. P., *нав. дело*, 147-152.

²²⁹ Односи се на бивше колоније, па се самим тим ради и о оптужби за неоколонијализам на рачун САД. (прим. В. В.)

вестима, јер је имала сличан рат против фашистичке Немачке“.²³⁰ Поново, у питању је поистовећивање Југославије и њених комуниста са Вијетнамом и ФНО, чиме се Југославија недвосмислено ставља не само против САД, него и на страну Северног Вијетнама. Поистовећивањем САД са нацистичком Немачком изриче се најстрожа осуда на рачун те силе.

Иако је приликом обуставе бомбардовања почетком 1966. године пропаганда тврдила да то није довољно за преговоре, почетком Тет офанзиве је управо тражила нову обуставу бомбардовања како би САД доказале своју искрену жељу за миром.²³¹ Сумња у искреност те жеље је била присутна и практично је исте врсте као што је постојала за Совјетски Савез у време Корејског рата. Мада су у време офанзиве мотиви пропаганде остали исти, један од њих је проширен, а то су тврдње о иновативним и неморалним начинима ратовања које примењују САД у Вијетнаму. Њима је приписивана психолошка агресија, односно вођење психолошког рата, као и биолошког, путем сејања куге, која из неког разлога не погађа америчке војнике.²³²

Југословенске тврдње о спектакуларним губицима Американаца и огромним успесима офанзиве биле су неистините. Само првих неколико дана офанзива је показивала успехе, након чега су снаге САД и владе Јужног Вијетнама успеле да се организују и пруже отпор. ФНО је изгубио око 80% својих бораца током офанзиве и престао је да буде један од одлучујућих фактора у будућим борбама; ту улогу је преузела војска Северног Вијетнама. Ипак, значајна последица офанзиве и њеног утицаја на америчко јавно мњење била је новонастала отвореност америчког председника Џонсона на преговоре, који су и почели 13. маја у Паризу. Ипак, убрзо се показало да ниједна страна није вољна да попусти, тако да резултата преговора није било.²³³

Предлагање преговора од стране САД на озбиљан начин и кроз озбиљне канале поново је дало прилику југословенској пропаганди да потенцира своју тезу о безнадежности војне позиције САД у Вијетнамском рату. Према пропаганди,

---

²³⁰ А. Ненадовић, „Ноћ без сна у Вашингтону“, *Политика*, 1. фебруар 1968, 2; „Косигин: СССР активно помаже борбу вијетнамског народа“, *Политика*, 2. фебруар 1968, 2; Ј. Skendžić, „Ofanziva potvrda snage FNO“, *Narodna armija*, 9. фебруар 1968, 16; „Ke San drugi Dijen Bijen Fu?!“, М. Bitelić, „Velika ofanziva: dometi i posledice“, *Narodna armija*, 16. фебруар 1968, 15-16; Ђ. Раденковић, „Драматична поука“, *Политика*, 2. фебруар 1968, 2; А. Ненадовић, „Упорност и потиштеност“, *Политика*, 3. фебруар 1968, 2; „Амерички авиони бомбардују Сајгон“, *Борба*, 1. фебруар 1968.

²³¹ R. Petković, „Vijetnam: pregovori ili eskalacija“, *Narodna armija*, 23. фебруар 1968, 16.

²³² „Planiranje i izvođenje“, *Narodna armija*, 15. март 1968, 6; В. Pekić, „U kandžama 'crne smrti““, *Narodna armija*, 22. март, 1968, 11.

²³³ Bradley, M. P., *нав. дело*, 152-154; Lawrence M. A., *нав. дело*, 129-131.

эскалација је једино довела до ескалације америчких губитака,²³⁴ а морал америчког војника је и поред најсавременијег наоружања изузетно низак, па има и случајева дезертерства. Морална неисправност америчког учешћа је поново наглашавана, уз тврдњу да је таква ситуација довела САД у политичку изолацију.²³⁵ Уочи преговора, мада је у *Политици* и *Борби* антиамеричка пропагандна кампања ублажена, изражавана је сумња у искреност жеље Сједињених Држава за миром. Након што су преговори почели, југословенска штампа је кривца за њихову тромост пронашла у Сједињеним Државама, док је позиција Северног Вијетнама оцењена као реалистична.²³⁶

Џонсон није изменио своју жељу да постигне мир пре него што му истекне мандат, јер није хтео да буде упамћен као председник који је ескалирао рат, већ председник који га је окончао. Због тога је био отворен и за уступке, па је непосредно пред америчке председничке изборе 1968. године наредио обуставу бомбардовања Северног Вијетнама.²³⁷ Поводом тога у југословенској штампи није било цинизма, већ је исказана нада да тај поступак води миру. Џонсонов потез објашњаван је његовом жељом да не остане упамћен као ратни председник, а то што су кандидати на председничким изборима поздравили обуставу значи да је пут миру отворен. Наравно, оптимизам новинара је овог пута био преурањен, а њихово предвиђање, за разлику од већине претходних, било је нетачно. Поводом његове обуставе, бомбардовање је поново и осуђено, као војнички узалудно и политички неодбрањиво, а оправдавано спорним подацима о инциденту у Тонкинском заливу.²³⁸

У овој фази, напади су попримили и идеолошки карактер, па је релативно честа поента чланака била наводна морална и идеолошка инфериорност и зло Сједињених Држава. Не рачунајући то, напади на рачун ове силе су остали исти. Са друге стране, иако је совјетска помоћ Северном Вијетнаму расла, писање на ту тему није интензивирано и било је изузетно ретко и штуро. То може бити због негативних оцена издатих за уплитање Кине у рат, које је по питању снабдевања Северног Вијетнама било исте природе као и совјетско снабдевање, али мањег обима.

---

²³⁴ Ова тврдња је категорички нетачна. Губици супротне стране су нарасли знатно више, о чему је већ било речи.

²³⁵ R. Petković, „Na pragu pregovora“, *Narodna armija*, 12. април 1968, 16.

²³⁶ „Опрезно очекивање“, *Политика*, 7. мај 1968, 1; „Известија'о преговорима у Паризу“, *Политика*, 6. мај 1968, 1; Д. Д. Марковић, „Генерали жељни рата“, *Борба*, 3. мај 1968, 1, 16; V. Š, „О Vijetnamu bez napretka“, *Narodna armija*, 31. мај 1968, 14.

²³⁷ Donaldson G. A., *нав. дело*, 119-120.

²³⁸ Д. Д. Марковић, „Обустављено бомбардовање Северног Вијетнама“, *Борба*, 2. новембар 1968, 1, 24; V. Š, „Optimizam oko Vijetnama“, *Narodna armija*, 25. октобар 1968, 16; А. Ненадовић, „Како у Вашингтону замишљају наставак политичких преговора“, *Политика*, 1. новембар 1968, 1; А. Ненадовић, „Почетак краја?“, *Политика*, 2. новембар 1968, 1-2.

Џонсона је на месту председника САД 1969. године заменио Ричард Никсон, републикански кандидат који је тврдио да ће тежити миру у Вијетнаму. У штампи је испрва велика нада полагана у Никсона и његов предстојећи мандат, очекивано је да ће уследити мир у Вијетнаму. Иако се за мир залагао и Никсонов противкандидат из демократске странке, Хамфри, исказана је већа вера у Никсона зато што је рат започет у време власти демократа. Исти аутор који је изнео поменуте тврдње, свега неколико месеци касније, поводом Никсонове инаугурације, изнео је мишљење да промене у спољној политици САД неће бити, јер су демократе и републиканци у тим стварима исти.²³⁹ Никсон у међувремену није био ступио на функцију, тако да није још увек ништа био предузео, због чега је ова промена става према њему крајње загонетна.

Никсон је планирао да главну тежину борби против ФНО и северне армије преузме војска Јужног Вијетнама, односно да се изврши такозвана вијетнамизација конфликта, како би амерички војници могли да се повуку. Прва половина 1969. године је протекла са доста пропагирања те идеје, да би у јуну исте године био повучен први контингент војника САД из Вијетнама.²⁴⁰ Током овог периода је у југословенској штампи настављено пласирање тврдњи о безнадежности америчког положаја. Поред ранијих навода о епидемији конзумације марихуане међу америчким војницима због таквог положаја, додати су и наводи о психичким обољењима као још једној последици, али и о томе да се америчким војницима намерно и плански дају хемијске супстанце како би их учиниле агресивнијим и храбријим.²⁴¹ Што се тиче општег стања на бојишту, став је био да је Тет офанзива постигла велики успех, а да су САД обуставиле бомбардовање севера новембра 1968. године зато што су наводно увиделе да снага ФНО лежи на југу, чиме се суштински негира умешаност Северног Вијетнама, али и Кине и СССР. Програм вијетнамизације је виђен као неодржив, јер и са америчким трупима у акцији, положај Сајгона је упитан. Из тог разлога није очекивано да се вијетнамизација спроведе у блиској будућности. Међутим, када је јуна 1969. године почело смањивање броја америчких трупа у Вијетнаму, став је измењен, па је као вероватно речено да се ради о почетку краја америчке интервенције. Ипак,

²³⁹ А. Ненадовић, „Америка после избора“, *Политика*, 8. новембар 1968, 1; В. Š, „Nikson novi predsednik SAD“, *Narodna armija*, 8. новембар 1968, 14; В. Š, „Smena u Beloj Kući“, *Narodna armija*, 24. јануар 1969, 16.

²⁴⁰ Gardner L., „Richard Nixon and the End of the Vietnam War“, у: *A Companion to the Vietnam War*, ур. Young M. B., Buzzanco R., Malden MA 2002, 241-242.

²⁴¹ „Uživanje marihuane“, *Narodna armija*, 29. новембар 1967, 15; Т. Кронја, „Psihički poremećaji američkih vojnika“, *Narodna armija*, 31. јануар 1969, 6.

остављена је могућност да се ради о маневру за задовољавање јавног мњења у САД.²⁴² Изгледа да је штампа била растрзана између онога што би волела да се деси и онога што не би, али што јој даје муницију у пропагандној кампањи против Сједињених Држава.

Ради додатне муниције, напади на рачун велике силе су полазили и са идеолошких тачки гледишта. Било је говора о „назадним“ снагама, оличеним у војноиндустријском комплексу, које бране етику са почетка 20. века, по којој је амерички народ преодређен да води у обнављање света. САД се на спољном плану боре против слободе и независности, а на унутрашњем против здравог тела у свом друштву. Под тиме се мислило на младе, који се наводно ужасавају начина спровођења америчке спољне политике.²⁴³ Управо унутрашње друштвено вреће у САД је често коришћено као доказ неисправности политике која се води.

Та политика је представљана и као монструозна, путем говора о ратним злочинима. Када је постао познат, случај злочина у засеоку Ми Лај²⁴⁴ је добио велики публицитет, како у иностранству, тако и у Југославији. У то време су изречене осуде и тврдње да је то само један од мноштва почињених ратних злочина. Такође су донекле и сумирани ставови југословенске штампе:²⁴⁵

„Још један пут се показало како освајачки рат, који је сам по себи злочин, мора бити праћен и злочиначким методама ради постизања његовог циља... У име некакве самозване мисије 'заштите слободног света' наступају обезљуђени агресорови војници у којима су се разбеснели мрачни инстинкти. САД против ослободилачког покрета народа Јужног Вијетнама воде агресивни рат. Циљ је бацити тај мали народ на колена, ишчупати му националну душу, обезвредити га одузимајући му независност. А средства су: голема војна сила, тактика спаљене земље, бомбардерско уништавање и преоравање целих покрајина, хемијско загађивање и бактериолошко затровавање шума, поља, вода и животињског света, расељавање становништва и комплетно физичко истребљивање људских насеобина. То је, такође, право лице агресије. Агресори су увек и свугде у већој

²⁴² „На Мидвеју ништа ново“, *Борба*, 10. јун 1969, 2; А. Ненадовић, „Кратак корак, за почетак“, *Политика*, 10. јун 1969, 2; Т. Мirković, „Ofanziva i pregovori“, *Narodna armija*, 7. фебруар 1969, 16; Т. Мirković, „Lertov ratni izveštaj“, *Narodna armija*, 28. март 1969, 16; Т. Мirković, „Vešt manevar ili početak kraja“, *Narodna armija*, 13. јун 1969, 16.

²⁴³ М. Kavgić, „Korozija vojničkog morala“, *Narodna armija*, 21. новембар 1969, 24.

²⁴⁴ У засеоку Ми Лај су амерички пешадинци 1968. године извршили масакр неколико стотина цивила, што је јавности постало познато крајем 1969. године. (Donaldson G. A., *нав. дело*, 126.)

²⁴⁵ G. Perazić, „Ratni zločini“, *Narodna armija*, 28. новембар 1969, 24.

или мањој мери користили иста средства. А заједничко им је то што су најокрутнији кад им не иде како су планирали, или када почињу да губе... Амерички народ требало би да одбаца агресију као средство своје националне политике... Парадоксална је и жалосна чињеница да земља која је досегла Месец, данас мора да буде осуђена од цивилизованог света због несхватљивих поступака према једном малом и измученом народу који је решен да изгине за слободу.“

Из приложеног се може видети да се инсистирало на томе да се не ради о појединачним ратним злочинима, већ да је сам рат по себи, тако како се води, ратни злочин, и то злочин који није у складу са технолошким напретком и силом Сједињених Држава нити са етичким нормама. Рат који САД воде тиме није представљан само као монструозан, већ и као крајње нелогичан. Он је наводно такође имао јаку опозицију у виду америчког народа и традиција америчке војске. Злочини показују „морално срозавање оружаних снага агресора“ и изазивају раскол између народа и милитаристичких кругова у САД,²⁴⁶ што је потврђено осудама злочина у јавности. Бројне фотографије злочина су пратиле чланке који су се бавили овом темом, како би био јачи емотивни ефекат на читаоце.²⁴⁷

Због публицитета који је случај Ми Лај привукао, суђено је некима од војника који су учествовали у масакру. Нарочиту пажњу привукло је суђење поручнику Келију, као наредбодавцу масовног погубљења. Мада је испрва осуђен на доживотни затвор, након многих протеста на којима је амерички народ тражио блажу казну она је убрзо и смањена, да би Келија на крају председник Никсон помиловао.²⁴⁸

Реакција југословенске штампе на пресуду поручнику Келију и даље перипетије савршено илуструје да у очима те штампе Сједињене Државе нису могле да учине исправну ствар којим год путем да пођу, што у ствари доказује апсолутно противљење поступцима САД, какви год они били, а самим тим и пристрасност југословенске пропаганде, која у датој ситуацији може личити и на ирационалност. Пресуда Келију је негативно примљена, јер оцењено је да на тај начин суд тежи да прогласи остатак војске САД чистим и невиним, што он није. Поводом протеста за смањење казне

---

²⁴⁶ Заправо, мада је било знатних друштвених превирања у САД због рата, став народа по питању ратних злочина је био прилично млак. Као пример може се узети пресуда поручнику Келију 1971. године, за коју је већина у САД сматрала да је престрога.

²⁴⁷ М. Kavgić, „Infrastruktura ratnih zločina“, *Narodna armija*, 17. јул 1970, 24; А. Габелић, „Рефлектор“, *Борба*, 8. новембар 1969, 22-28.

²⁴⁸ Donaldson G. A., *нав. дело*, 126.

Келију констатовано је да је америчко друштво подељено и да већину чине људи који поједностављено и сентиментално гледају на ствари, па због тога „пропагандисти ратне политике“ њих користе за подршку својим циљевима. Ту подршку обезбеђују тако што „патриотским поклицима забављају уобразиљу просечности и неупућености“.²⁴⁹ Овде можемо запазити по први пут и напад на америчке народне масе; нешто што је раније избегавано како би се оставила могућност за мењање става према САД. Притом, новинар је амерички народ окарактерисао онако како се заправо може окарактерисати било који, односно изнео је став да су то у ствари особине карактеристичне само за амерички народ.

Негативне оцене су даване и на рачун Никсона као председника. Уочаван је континуитет његове политике и политике његовог претходника Џонсона. Та политика је само донекле измењена, јер Никсон путем вијетнамизације није тежио да оконча рат, него да терет борби пребаци на „Сајгонске марионете“. Из тога произилази да се Вашингтон и Сајгон нису помирили са чињеницом да су изгубили рат, због чега су настављали да силом оружја покушавају да спрече „неминовне историјске процесе“, под чиме се мисли на ширење такозваних ослободилачких борби и револуција. Захваљујући невољности САД да прихвате ту неминовност, рат се настављао и преговори нису могли да напредују.²⁵⁰ Никсону је замеран однос према домаћем јавном мњењу и наводно пренебрегавање мишљења многих суграђана — због слабих реакција на протесте, а његова администрација је оптуживана и за инфилтрацију међу демонстранте ради изазивања инцидената. Никсону је стављано на терет и вођење политике интересних сфера, настављање рата у Лаосу²⁵¹ и пуч у Камбоџи,²⁵² путем којих је тежио да САД задрже своје позиције у Индокини и након пораза у Вијетнаму, као и да рат прошире на читаву Индокину. Притом се инсистирало да између трупа САД и војске Јужног Вијетнама нема никакве разлике, јер је ова друга под потпуном

---

²⁴⁹ Ј. Густинчић, „После Никсонове интервенције“, *Политика*, 3. април 1971, 4; В. Ђурица, „Келија за генерала“, *Народна армија*, 9. април 1971, 28.

²⁵⁰ R. Petrović, „Stare zablude u novom izdanju“, *Narodna armija*, 14. новембар 1969, 24.

²⁵¹ Паралелно са сукобом у Вијетнаму трајао је и сукоб у Лаосу, где су силе такође подржавале зараћене стране. Поред тога, интересовање САД за Лаос је нарочито нарасло због такозване Хо Ши Минове стазе, путем које су снабдеване антивладине снаге у Јужном Вијетнаму. Како би могао да оконча рат, али без америчког пораза, Никсон га је и званично проширио ван граница Вијетнама и наредио је бомбардовање Лаоса, као и улазак копнених трупа САД у ту земљу. Међутим, главнина трупа које су ушле у Лаос су заправо биле трупе сајгонске владе. (Clymer K., „The War Outside Vietnam: Cambodia and Laos“, у: *Rolling Thunder in a Gentle Land: The Vietnam War Revisited*, ур. Wiest A., Oxford 2006, 107.)

²⁵² Марта 1970. године је у Камбоџи извршен пуч под вођством генерала Лон Нола, а којим је са власти збачен принц Сиханук. Истовремено, Камбоџа је прешла са неутралног на проамерички став, због чега су сумње у америчку умешаност у пуч биле распрострањене. До данас није разјашњено која је тачно била улога САД у пучу. (Clymer K., *нав. дело*, 109.)

контролом Сједињених Држава. Самим тим, вијетнамизација је безначајна и не мења ништа.²⁵³ За америчке аргументе којима су оправдавани ширење рата на Камбоџу и Лаос једноставно је тврђено²⁵⁴ да нису истинити.²⁵⁵ Осуде са разних страна света поводом ширења рата су пренешене, а највећа пажња је посвећена Косигиновој, у којој је стајало да је циљ САД потчињавање унутрашње и спољне политике држава Индокине путем ликвидирања „народних режима“ и путем колонизаторских метода, као и да је помоћ СССР Вијетнаму разноврсна и стална.²⁵⁶

На лето 1971. године процурели су у јавност такозвани Пентагонски папири, односно документа која су, између осталог, доказала да је мешање САД у Вијетнамски рат било унапред планирано за време Кенедијеве и Џонсонове администрације, уз обмањивање америчког народа да мешања неће бити. Истина о инциденту у Тонкиншком заливу је такође постала позната.²⁵⁷ Објављивање Пентагонских папира је поново дало повода, а и начина југословенској штампи да врши нападе на политику Сједињених Држава. Став према објављивању папира је био циничан, па је као могућност помињано да Никсонова администрација заправо стоји иза тога, јер је захваљујући документима откривена истина о инциденту у Тонкиншком заливу, који се догодио за време Џонсонове, односно демократске администрације. Из откривене истине о инциденту закључено је да у САД не постоји демократија, као и да „политика силе и агресије не може нигде да наиђе на подршку народа“, тако да је због тога власт морала да напад и податке о њему фалсификује. Захваљујући Пентагонским папирима, штампа је могла да истакне и да је Џонсон унапред планирао бомбардовање које је називано одмаздом за инцидент у Тонкиншком заливу, као и Ајзенхауерову улогу у непоштовању Женевског споразума, односно неодржавању избора 1956. године у Јужном Вијетнаму. Из тога је извучен закључак да се ниједном председнику САД не

---

²⁵³ „Марш против смрти“, *Политика*, 16. новембар 1969, 3; М. Kavgić, „'Zaboravljeni' rat u Laosu“, *Narodna armija*, 7. март 1970, 24; М. Kavgić, „Puč u Kambodži“, *Narodna armija*, 20. март 1970, 24; М. Т, „Opasnosti nad Kambodžom“, *Narodna armija*, 24. април 1970, 24; Р. Јовић, „Opasne kombinacije Pentagona“, *Narodna armija*, 22. мај 1970, 24; „Најоштрије осуђујемо агресију у Камбоџи, Вијетнаму и на Блиском истоку“, *Политика*, 4. мај 1970, 1.

²⁵⁴ К. Т, „Агресија на Лаос“, *Narodna armija*, 12. фебруар 1971, 24.

²⁵⁵ То се првенствено односи на наводе о томе да тзв. Хо Ши Минова стаза пролази кроз те земље, наводе који су заправо у потпуности били истинити. (Prados J., „The Road South: The Ho Chi Minh Trail“, у: *Rolling Thunder in a Gentle Land: The Vietnam War Revisited*, ур. Wiest A., Oxford 2006, 74-82.)

²⁵⁶ М. Маровић, „На САД пада тешка одговорност за проширење рата“, *Политика*, 5. мај 1970, 3.

²⁵⁷ Donaldson G. A., *нав. дело*, 126-127.

може веровати. У *Борби* су објављивани делови објављених докумената, али без коментара; пуштано је да сами документи говоре за себе.²⁵⁸

Никсонов мандат је обиловао скандалима везаним за Вијетнам, што је пружило југословенској штампи доста прилика за нападе на рачун велике силе. Због тога је пропагандна кампања била интензивнија, али се суштински није мењала. Југословенски став је од почетка био јасан и временом се није нимало мењао, већ само додатно продубљавао и утврђивао. Мотиви су били константни, а нова догађања на бојишту нису имала јак утицај на писање штампе.

Последња фаза рата

Марта 1972. године, Северни Вијетнам је покренуо такозвану Ускршњу офанзиву, којом је знатно проширен део Јужног Вијетнама под контролом Ханоја, уз знатне губитке на обе стране. Већина америчких војника је до тада већ била повучена из Вијетнама, па је офанзива показала и да америчко ослањање на јужновијетнамске копнене трупе није била најсрећнија одлука.²⁵⁹ Пошто је офанзива догађај који су покренули Вијетнамци, очекивало би се да поводом тога није било критика на рачун Сједињених Држава, али то није случај. Чак и тада су читаоци могли да наиђу на чланке у којима је стајало да је управо велика сила крива за смрти које се дешавају, јер уместо да се одмах повуче из Вијетнама, гледа да сачува образ путем постепеног повлачења. Пропратна фотографија, на којој су ковчези прекривени америчким заставама, насловљена је са „Повлачење армије се наставља“. Такође у вези са офанзивом, негирани су наводи медија из САД да се ради о инвазији из Северног Вијетнама, који су заправо били истинити.²⁶⁰

Вишегодишњи бесплодни преговори између Северног Вијетнама и САД у Паризу су јула 1972. године почели коначно да напредују, што је било последица америчке жеље за повлачењем из рата исто колико и вијетнамске жеље за америчким повлачењем.²⁶¹ Напредак у преговорима је створио прилику за полемику и сумирање ставова, тако да је у штампи било старих тврдњи о неморалним ратним циљевима

²⁵⁸ Ј. Густинчић, „Политички скандал или мајсторски потез?“, *Политика*, 16. јун 1971, 4; „Афера с тајним америчким документима“, *Политика*, 19. јун 1971, 4; М. Тоскић, „Šta sve афера обелодањује?“, *Народна армија*, 25. јун 1971, 24; „Пример цензуре без преседана“, *Борба*, 17. јун 1971, 2; „Макнамарини папири“, *Борба*, 19. јун 1971, 3.

²⁵⁹ Bradley, M. P., *нав. дело*, 166.

²⁶⁰ М. Šaranović, „Ofanziva за мир“, *Народна армија*, 6. април 1972, 24; В. Ђурица, „Šta ће Nikson одабрати“, *Народна армија*, 13. април 1972, 24.

²⁶¹ Lawrence M. A., *нав. дело*, 157.

Сједињених Држава, као што је доминација Индокином, заједно са узорним циљевима Северног Вијетнама и ФНО, а то је одлазак Американаца из Вијетнама, јер они га окупирају. Сваки траг поверења које је штампа имала у Никсона пре његовог ступања на дужност нестао је. Његови позиви на компромис и мир су дочекани са потрагом за његовим стварним мотивима. Пронађени су жеља за продужењем рата ради уништавања свих потенцијала земље (како би се онемогућио живот целокупном народу Вијетнама), располагањем голом егзистенцијом народа Вијетнама и наметањем народу апокалиптичне борбе.²⁶²

На јесен 1972. године договорени су услови мировног споразума. Ипак, на инсистирање владе Јужног Вијетнама, САД су у Паризу тражиле уступке северне стране. Север, војно надмоћан захваљујући повлачењу америчких војника из земље, није био вољан на уступке, па је чак и умањио претходна попуштања, због чега је Никсон наредио најинтензивнију ваздушну офанзиву читавог рата. Офанзива је вршена у другој половини децембра, након чега су преговори настављени, а мир је потписан јануара следеће године, под условима договореним на јесен.²⁶³ Поглед југословенске штампе на мировни споразум између САД и Вијетнамаца је био интересантна комбинација пристрасности, нестрпљивости и понављања старих пропагандних мотива. Сам споразум који је требало да се потпише је називан „споразум између Вашингтона и Ханоя о самоопредељењу Вијетнамаца“, што је назив који је јасан само уколико је читалац већ упућен у ставове штампе о учешћу САД у рату у Вијетнаму, а који садржи осуду на рачун те велике силе. Одлагање потписивања мира је виђено као последица изборне комбинаторике у САД и жеље за изазивањем већег броја жртава и већег разарања, а због назирања краја рату било је и чланака који су покушавали да сумирају колико је рат био штетан и по саме Сједињене Државе. Притом се један од аутора ослањао на статистичке манипулације²⁶⁴ како би губитке САД представио као огромне. Противљење владе на југу потписивању мира је оцењено као манипулација

---

²⁶² М. Kavgić, „Maslina u kljunu jastreba“, *Narodna armija*, 6. јул 1972, 20.

²⁶³ Bradley, M. P., *нав. дело*, 167-169.

²⁶⁴ Прављено је поређење у америчким губицима између Другог светског рата и Вијетнамског рата. Наведено је да су током Другог светског рата САД имале 8% рањених и убијених од максималног броја истовремено активних војника, док је тај проценат у случају Вијетнамског рата 62%. Притом нису наведене чињенице које толику разлику чине нити изненађујућом нити значајном, као што је податак да је за САД Други светски рат трајао нешто више од три и по године, док је Вијетнамски до тог тренутка трајао преко седам и по година, захваљујући чему је укупан број војника који је учествовао у Вијетнамском рату у већој несразмери са бројем максимално активних у било ком појединачном тренутку, него што је то био случај са Другим светским ратом. Статистика која би заправо била значајна, али која не би дала такву разлику у бројевима и самим тим ни утицај, било би поређење процента рањених и убијених у односу на укупан број војника који је служио у наведеним ратовима.

Сједињених Држава, које заправо имају тоталну контролу над њом, а нова бомбардерска кампања коју су САД покренуле критикована је на стари и испробани начин, а то је преношење осуда таквог потеза са разних страна света и инсистирање на неисправности избора циљева за гађање. Повремено је истицан позитиван утицај СССР на окончање рата, путем дипломатске подршке северу у преговорима и помоћи у војној опреми у борбама.²⁶⁵

Када је мир склопљен, поново су уследиле сумације и статистике којима се тежило да се илуструје колико патње и разарања су Сједињене Државе изазвале током рата. Ту су нарочито потенцирани подаци о бројевима рањених и погинулих, тонама бачених бомби и милијардама потрошених долара. Сам мир, такав какав је склопљен, није негативно критикован, као ни улога САД у његовом дефинисању. Чак је тврђено да су обе стране таквим миром извршиле концесије, што очигледно није тачно, с обзиром на даљи развој ситуације.²⁶⁶ Услед смрти Линдона Џонсона јануара 1973. године, било је поново коментара и на његову улогу у рату. Оцењено је да је његова улога у ескалацији била „пионирска“ и да, мада је на унутрашњем плану доста урадио за народ Сједињених Држава путем десегрегације и других социјалних мера, све то пада у воду у сенци његових поступака у вези са Вијетнамом.²⁶⁷ Џонсону након смрти у штампи није пружен исти третман као Кенедију, према коме је став био дијаметрално измењен, па су му поступци у вези са Вијетнамом били опроштени.

Већина америчких војника била је повучена из Вијетнама и пре склапања мира, који је, из тога следи, само био формалност. Повлачење је завршено марта 1973. године, након чега су сву тежину борби на страни Јужног Вијетнама преузели војници те земље. Мада је мировни споразум обухватио и два Вијетнама, пауза у борбама између њихових армија је била кратког века. Северна војска је била исцрпљена ратом, нарочито Ускршњом офанзивом, тако да је било потребно времена да се припреми нова офанзива за заузимање југа. Та офанзива је отпочела марта 1975. године и показала је изузетне резултате у врло кратком року. Већ крајем марта почео је напад на Сајгон, који је коначно пао 30. априла.²⁶⁸ Одлазак трупа Сједињених Држава из

---

²⁶⁵ В. Ђурица, „Ноће li Америка мир?“, *Narodna armija*, 7. децембар 1972, 28; „Амерички ратни губици i издаци“, *Narodna armija*, 14. децембар 1972, 28; „Аг्रेसија u Вијетнаму се продужава“, *Narodna armija*, 21. децембар 1972, 28; „О окончање рата у две етапе“, *Политика*, 27. октобар 1972, 1; „Негодновање у свету због бомбардовања Вијетнама“, „Куће, школе и болнице — војни циљеви“, *Политика*, 31. децембар, 1. и 2. јануар 1973, 3; Р. Б. „Московски сусрети Ле Дук Тоа“, *Политика*, 7. јануар 1973, 1-2.

²⁶⁶ М. Шапановић, „Народ је победио“, *Narodna armija*, 1. фебруар 1973, 20.

²⁶⁷ Ј. Густинчић, „Џонсон на крају пута“, *Политика*, 24. јануар 1973, 1.

²⁶⁸ Bradley, M. P., *нав. дело*, 172-174.

Вијетнама није представљао потешкоћу југословенским новинарима када је било потребно кривити САД за догађаје у Вијетнаму. Пошто су борбе настављене између ФНО, севера и југа, тврђено је да ове нове нападе врше искључиво сајгонске трупе, из чега се наводно види да САД и након повлачења теже да задрже своје позиције у Индокини. До краја рата, штампа је остала при ставу да САД имају тоталну контролу над сајгонским режимом и да се он одржава захваљујући америчкој помоћи. Са уласком јединица ФНО у Сајгон, у листовима су објављени и текстови поводом окончања рата, у којима су поново давани статистички подаци и сумације претходних пропагандних поставки, али и у којима се ликовало над америчким неуспесима у Азији.²⁶⁹

Слично ситуацији у време завршетка Корејског рата, штампа је издавала чланке који су имали две функције — сумирање раније пласираних ставова, као и ликовање над поразом силе против које се води пропагандна кампања, с тим што је у овом случају ликовање било израженије него раније.

Дискурс или уместо закључка

Поново, догађаји о којима је извештавано и који су коментарисани у штампи посматрани су на специфичан начин. Предрасуде су свакако играле велику улогу, због чега је став који ће штампа заузети према будућем догађају чак било могуће и предвидети. Негативан став према Сједињеним Државама је био категоричан, тако да су на ову силу и њене поступке немилице лепљене етикете. Сами термини који су кориштени у тим етикетама били су идеолошки обојени и инспирисани, а неки од њих су имали јединствену важност за југословенске комунисте, као што је повремено поређење САД са нацистичком Немачком, јер тзв. народно-ослободилачка борба за време Другог светског рата је била мит о постању за СКЈ. Уистину, социјалистичка Југославија и јесте рођена у том сукобу. Давањем САД улоге зликовца из мита о постању се постизала много озбиљнија осуда и демонизација него да се само радило о улози нациста као таквих.

---

²⁶⁹ М. Džabić, „Vijetnam bez stranih trupa“, *Narodna armija*, 5. април 1973, 20; Т. Žabkar, „Zabluda sajgonsko-američkih stratega“, *Narodna armija*, 17. април 1975, 20; М. Stožinić, „Pad u stilu 'domina'“, *Narodna armija*, 1. мај 1975, 20; G. Petković, „Trijumf vijetnamske istine“, *Narodna armija*, 9. мај 1975, 2; Ђ. Раденковић, „Убрзање лавине“, *Политика*, 28. март 1975, 2; „Хронологија страдања и отпора у Вијетнаму“, *Политика*, 3. мај 1975, 3.

Како би се у умовима читалаца утврдио став о томе која зарађена страна је морално покварена, осуде су разрађиване, а покривале су неколико различитих тема. Поред тога, пропагандна кампања трајала је колико и рат, тако да су поруке утврђиване и огромним бројем издања листова која су изашла за то време. Теме су сезале од тврдњи о погрешним мотивацијама САД за ратовање (колонијализам, империјализам, подела света на интересне сфере), преко погрешних метода ратовања (бомбардовање цивилних мета, уништавање земље хемикалијама и напалмом, покољи цивила) и одржавања марионетске владе у Сајгону до наводне безнадежности војног положаја САД и противљења самог народа у САД рату. Неке од наведених тема су се појављивале константно, док су друге зависиле од догађаја на терену. Мада су пропагандни мотиви генерално били константни, варирао је интензитет пропагандне кампање. Он је био у директној сразмери са акутношћу ситуације у Вијетнаму, па се најјаче фазе кампање могу уочити 1965. године, поводом званичног почетка директног учешћа САД у рату, као и 1970, приликом привременог проширења рата на Камбоџу и Лаос. Наспрам тога, нарочито је интензитет био слаб током прве половине 1960-их година, као и у периодима обуставе бомбардовања и почетка преговора.

Став заузет према Совјетском Савезу знатно је компликованији. Поимање тог става додатно је отежано изузетном реткошћу писања о улози те силе у рату. Ипак, и та чињеница сама по себи чини део става јер, пошто је део совјетског учешћа био јавно познат, слабо извештавање о њему сведочи да штампа томе није хтела да даје превелики публицитет. И када је писано о совјетском учешћу, углавном се радило о извештајима преузетих од ТАСС-а или сегментима Косигинових говора, без додатних коментара. Сами наслови тих чланака су, међутим, дело југословенских новинара и они сведоче о позитивном ставу према СССР у овом питању. Уколико је став позитиван, зашто онда није доследније и активније пропагиран? Одговор на то питање највероватније лежи у жељи да се Југославија не поистовети исувише са позицијом СССР, јер би на тај начин могла бити виђена као део источног блока. Такође, на тај начин би донекле била и контрадикторна, јер је иначе заговарала немешање.

Штампа је тежила да пропагира један, доследан став. Догађаји на терену нису имали превелики утицај на то, па су некада кориштене манипулације, па чак и неистине, да се подупре заговарани став. Свет је посматран дуалистички, уз јасно омеђену добру и лошу страну, где су САД биле лоша, а Северни Вијетнам и ФНО добра страна. СССР је такође посматран позитивно, али се на пропагирању тог става није инсистирало. Као и у време Корејског рата, штампи је куђење поново падало

неупоредиво лакше него хваљење. Категорички негативан став према Сједињеним Државама није био само плод идеолошког размимоилажења, већ и чињенице да је Југославија отворено подржавала Северни Вијетнам, па чак и слала помоћ тој држави. Из тога произилази да је пропаганда била под јаким утицајем спољне политике Југославије. Циљ пропаганде је, стога, био да се јавно мњење усагласи са званичном спољном политиком.

Закључак

Не нарочито изненађујуће, штампа под контролом агитпропа је заступала званичну партијску и државну линију у два посматрана периода. Ипак, ствари нису биле тако једноставне, па је степен ангажованости варирао између листова. Уочљиво, *Политика* је била умеренија са својим критикама на рачун великих сила, углавном се држала преношења извештаја новинских агенција, а када је писала ангажовано, то су били чланци који су се јасно разликовали од осталих — и по стилу писања, али и форматирања. Најмање изненађујући лист је *Борба*, која је као партијско гласило чинила управо оно што се од ње могло очекивати.

Са друге стране, *Народна армија* је, упркос томе што се већином бавила домаћим темама, права ризница најангажованијих пропагандних и информативних чланака. У оквиру овог истраживања било је могуће пратити и развој овог листа. Језгровитост писања и изношења ставова када су у питању стране теме учинило га је најзначајнијим за ово истраживање. Почетком 1950-их година, уједно почетком Корејског рата, још увек се осећала послератна оскудица, па је лист штампан на само 4 стране. Уочљива је била и потреба да се учвршћује новоуспостављена власт, нарочито у условима сукоба са ИБ. Из тог разлога је лист обиловао пропагандним текстовима чији су аутори били водећи људи КПЈ (касније СКЈ), а који су имали идеолошко-полемички карактер. Како је оскудица јењавала, лист је почео да излази на повећаном броју страна, а уведене су и рекламе, на основу којих се може видети да су циљна група биле најшире народне масе, мада је првенство ипак задржавала војска. И мада је садржина листа у почетку била чисто политичко-пропагандне природе, и то првенствено унутрашње, временом су се појавиле рубрике које се баве ратном технологијом и вештином. Лист је кроз време задржао своју првенствено унутрашњу оријентацију, али је извештавање о страним темама, за које је од почетка била резервисана последња страна, постало редовније. Такође, претворило се из чисто информативног у пропагандно. Када је писано о конкретним актуелним дешавањима, она су обавезно стављана у шири контекст, уз такође обавезно давање вредносних ставова, идентификовање добре и лоше стране, односно давање поделе на нас и њих. У вези са тиме, често је поистовећивана ситуација „добре“ стране са тренутном или прошлом ситуацијом у којој се налази Југославија.

У периоду Корејског рата, Југославија је била у сукобу врло озбиљне врсте са Совјетским Савезом и остатком источног блока, док се постепено зближавала са западом. Идеолошки гледано, удаљавала се од најближих, а зближавала се са заклетим непријатељима. Поред тога, комунистичка власт у земљи је била релативно нова. Из тих разлога, пропаганда је на себи имала изузетно важан задатак, а то је да убеди грађане да позиција Југославије није нарочито чудна нити неприродна, односно да није југословенско руководство криво за такву позицију. Због тога је било неопходно осути паљбу по источном блоку и нарочито СССР, а корејски сукоб је у неку руку пружио адекватну прилику за то. Терен је већ донекле био припремљен за антисовјетску пропагандну кампању, јер сукоб са ИБ је трајао већ две пуне године, током којих је кампања вођена. Ослањајући се на већ изнете тврдње о СССР, путем корејског сукоба је слику о тој сили штампа само додатно каљала. Притом је претпоставке, а повремено и неистине, представљала као чињенице, док је редовна пракса било преувеличавање значаја појединих догађаја или несразмерно обимно и фреквентно извештавање о њима. Став према овој великој сили је био категорички негативан, и ни један једини поступак силе није дочекан ни са чим осим са крајње негативним критикама. Тајно учешће Совјетског Савеза у рату је већим делом остало непознато југословенској штампи, али из онога што јесте чињено, логично је претпоставити да би ти подаци, да су били познати, били кориштени за још интензивније вођење пропагандне кампање.

Однос пропаганде према САД у овом периоду је био сложенији. Мада је Југославија ишла у правцу зближавања са великом силом, није постојала жеља за превеликом зависношћу од ње, што се одразило и на пропаганду. Иако су се Сједињене Државе у Кореји бориле против совјетских савезника, оне од југословенске штампе нису добиле неке нарочите похвале због тога. Ипак, прелазило се врло често преко околности и поступака који су могли да буду искориштени за антиамеричко пропагандно деловање. Због тога је извештавање о понашању те силе у Кореји на први поглед могло да делује и објективно, што заправо није случај. Поједини догађаји су прећуткивани, а на многе је коментар изостајао.

Од краја Корејског до почетка Вијетнамског рата у оквирима у којима је посматран у овом раду, прошло је свега седам година. Без обзира на то, међународна позиција Југославије се за то време драстично изменила. Не само да је сукоб са Совјетским Савезом разрешен, већ је успостављен и Покрет несврстаних. Југословенско зближавање са западом је у знатној мери уназађено јер Југославија за тим више није имала потребе. То не значи да је на тој страни настао нови сукоб, за

разлику од онога што би могло да се претпостави ишчитавањем југословенске штампе из периода рата у Вијетнаму. Извештавање о том рату је било изузетно ангажовано, а однос према силама се у односу на претходни период променио у складу са променом званичне спољне политике. Овог пута, улогу зликовца су у очима штампе узеле Сједињене Државе. Интензитет антиамеричке кампање је варирао, али она није обустављана. У периодима када је интензитет био највећи, његова јачина је одговарала интензитету најјаче антисовјетске кампање у време Корејског рата. Ово је нарочито интересантно уколико се узме у обзир да је интензитет неслагања између Југославије и САД у овом периоду био неупоредиво мањи од неслагања Југославије и СССР у време сукоба у Кореји. Објашњење за то можемо тражити у већим идеолошким размимоилажењима у првом случају наспрам другог. Став према сили која је означена као зликовац поново је био категоричан, због чега је било случајева заузимања не потпуно логичних ставова. Чланци који су критиковали Сједињене Државе издавани су константно и нису били у потпуности у вези са актуелним догађајима, већ су јако често скретали у општу осуду рата који су САД водиле на простору Јужног, а потом и Северног Вијетнама.

Однос према учешћу Совјетског Савеза у рату је био сложенији. Односи Југославије са овом силом су били знатно бољи него у периоду другог рата посматраног у овом раду, па је њено учешће у рату, макар онај део који је био познат јавности, позитивно оцењиван. Ипак, похвале сили нису биле нарочито честе, као ни уопште извештавање о њеном учешћу. И када је о томе извештавано, коментари су најчешће изостајали, па су само преношени извештаји новинских агенција. Узрок овоме треба тражити у југословенској тежњи за независношћу од великих сила, због чега није било пожељно држати исувише сличну позицију њиховој, а можда и у жељи за избегавањем инкриминисања самог Совјетског Савеза. Недостатак извештавања и изношења става поводом совјетског учешћа је свакако био изузетно упадљив, нарочито уколико се извештавање упореди са периодом Корејског рата.

И у случају Корејског, као и у случају Вијетнамског рата, писање југословенске штампе је било суптилније и носило је са собом не тако очигледне импликације када је писано о сили која је означена као неутрална или позитивна, што је последица тога да је задатак пропаганде у тим случајевима био сложенији од оног када је требало неку силу представити као апсолутно негативну. САД у време Кореје није требало исувише хвалити јер није било познато како ће се односи са силама у будуће развијати, а СССР у време Вијетнама није требало исувише хвалити због тежње за задржавањем

несврстаности упркос јасном заузимању стране у једном од посредних ратова Хладног рата.

Иако је између почетка Корејског и завршетка Вијетнамског рата прошло релативно пуно времена (читава једна генерација), ако бисмо заборавили да су се ови ратови одвијали у различитим периодима, не бисмо на основу коришћеног речника могли да претпоставимо да се ради о ратовима који су временски толико удаљени. Писање штампе је у оба случаја користило исти дискурс и речник, који није у међувремену претрпео видљиве измене. Онако како је Совјетски Савез карактерисан у време сукоба у Кореји, тако су карактерисане Сједињене Државе у време сукоба у Вијетнаму. Иако се ради о две различите силе, које су заступале две сасвим различите идеологије, југословенска штампа је у различитим периодима и једну и другу називала империјалистичком, колонизаторском, експанзионистичком, силом која се бави поделом света на интересне сфере итд. То није толико имало везе са оним што су те силе заправо биле (иако се за многе од тих оптужби заправо може рећи да су биле истините), већ је углавном било повезано са оним што је идеолошки непријатељ југословенских комуниста. Путем лепљења тих особина реалполитичким непријатељима, идеолошким питањима се оправдавао анимозитет према сили која је противник. Покушаји дискредитовања сила су такође у два периода имали доста додирних тачака, па је за обе тврђено да својим поступцима угрожавају мир у свету и да, као велика и војно моћна сила, доносе смрт и разарање једној малој земљи зарад својих хегемонистичких интереса.

Сличности у пропагандним методама и приступима између два посматрана периода илуструју да југословенска пропаганда није било нарочито маштовита, али то није ни морала да буде. Након што је пронађен успешан и ефикасан метод обликовања јавног мњења, није било потребе за његовим мењањем. Ставови који су проповедани били су једноставнији од званичне спољне политике коју је пропаганда пратила. Поред тога, она је релативно уско посматрала свет и писала о ономе за шта је потребно ставове пласирати. Упркос очигледним паралелама које се могу повући између два посматрана рата сама по себи, такве паралеле нису повлачене у југословенској пропаганди. Упадљиво, Корејски рат у време Вијетнамског није ни помињан. Очигледан несклад ставова поводом два рата је вероватни узрочник томе. Мењање исказа о улози САД у Кореји било би запажено у јавности, а поновно кривљење Совјетског Савеза би беспотребно кварило више пута лечене односе. Ради повлачења

паралела између два рата било би потребно заћи и у једно и у друго, тако да су такве егзибиције једноставно ескивиране.

Иако неке од тврдњи изнетих у пропаганди могу бити окарактерисане као тачне, јасно се виде манипулаторски циљеви њених аутора. Као што је то углавном случај, циљ југословенске пропаганде није био да се јавност поштено и потпуно информише, већ да се ставови народних маса обликују онако како то одговара властодршцима. Оно што њима одговара временом се мењало, па се и пропаганда прилагођавала, успут стварајући незгодне недоследности у позицијама које је заузимала кроз време. Једноставност и категоричност ставова, апсолутни недостатак сиве зоне у издавању вредносних судова и потпуна доследност између различитих аутора и листова огољавају колективизам и малициозни антиинтелектуализам твораца пропаганде, као и постојање централног апарата који је усмеравао писање медија и на тај начин кршио новинарску етику и унижавао новинарску професију.

Извори

1. *Борба*, јун 1950-јул 1953, децембар 1960-април 1975.
2. *Народна армија*, јун 1950-јул 1953, децембар 1960-април 1975.
3. *Политика*, јун 1950-јул 1953, децембар 1960-април 1975.

Литература

1. *A Companion to the Vietnam War*, ур. Young M. B., Buzzanco R., Malden MA 2002.
2. Benard C. и др., „Korean War Prisoner Programs“, у: *The Battle Behind the Wire: U.S. Prisoner and Detainee Operations from World War II to Iraq*, 2011.
3. Bradley, M. P., *Vietnam at War*, Oxford University Press 2009.
4. *Cold War Statesmen Confront the Bomb: Nuclear Diplomacy Since 1945*, ур: Gaddis J. L. и др., New York 1999.
5. Donaldson G. A., *America at War Since 1945: Politics and Diplomacy in Korea, Vietnam, and the Gulf War*, Westport, Connecticut 1996.
6. İşyar L., *Containing Tito: US and Soviet policies towards Yugoslavia and the Balkans*, мастер рад, Ankara 2005.
7. *Ko je ko u Jugoslaviji: jugoslovenski savremenici*, ур. Rajović R., Beograd 1970.
8. Kocka J., „Comparison and Beyond,“ у: *History and Theory*, 42 (2003).
9. Lampe J. R., *Yugoslavia as History: Twice there was a country*, Cambridge University Press 2000.
10. Laqueur W., *Europe in our time, a history 1945-1992*, New York 1992.
11. Lawrence M. A., *The Vietnam War, A Concise International History*, Oxford University Press 2008.
12. Lee, J., *The Partition of Korea After World War II: A Global History*, New York 2006.
13. MacDonald C. A., *Korea, The War before Vietnam*, Houndmills 1986.
14. Maddock S. J., *Nuclear Apartheid*, The University of North Carolina Press 2010.
15. Olsen M., *Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64: Changing Alliances*, New York 2006.
16. Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, II: Narodnooslobodilački rat i revolucija 1941-1945*, Beograd 1988.

17. Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918-1988, III: Socijalistička Jugoslavija 1945-1988*, Beograd 1988.
18. Pierpaoli P. G., *Truman and Korea: The Political Culture of the Early Cold War*, Columbia MO 1999.
19. Pratt, K. L., *Everlasting Flower: A History of Korea*, London 2006.
20. *Reading Primary Sources. The interpretation of texts from nineteenth- and twentieth-century history*, ур. Dobson M., Ziemann, B., New York 2009.
21. *Rolling Thunder in a Gentle Land: The Vietnam War Revisited*, ур. Wiest A., Oxford 2006.
22. Rubinstein A. Z., *Yugoslavia and the Nonaligned World*, New Jersey 1970.
23. Seth M. J., *A Concise History of Modern Korea, From the Late Nineteenth Century to the Present*, New York 2010.
24. Thakur R., Thayer C. A., *Soviet Relations With India and Vietnam*, New York 1992.
25. *The Cambridge History of the Cold War, Volume I, Origins*, ур. Leffler M. P., Westad O. A., Cambridge University Press 2010.
26. *The Journal of American-East Asian Relations*, Vol. 4, No. 1, Brill 1995.
27. Torkunov A., *The War in Korea, 1950-1953: Its Origin, Bloodshed and Conclusion*, Tokyo 2000.
28. VanDeMark B., *Into the Quagmire: Lyndon Johnson and the Escalation of the Vietnam War*, Oxford University Press 1995.
29. Weinberg, G. L., *A World at Arms: A Global History of World War II*, Cambridge University Press 1995.
30. Xiaoming Z., *Red Wings over the Yalu: China, the Soviet Union and the Air War in Korea*, A&M University Press 2002.
31. Životić, A., „Insistiranje na principima? Jugoslavija i počeci rata u Koreji“ у: *Annales: anali za istrske in mediteranske študije*, Koper 1994.
32. Булатовић Б., Кисић М., *Српска штампа: 1768-1995: историјско-библиографски преглед*, Београд 1996.
33. Золотарев В. А., *Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века*, Москва, Кучково Поле 2000.
34. Јовановић М., Радић Р., *Криза историје: Српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века*, Београд 2009.
35. Јовановић М., *Срби и Руси: 12-21. век (историја односа)*, Београд 2012.
36. Кока Ј., *О историјској науци: огледи*, Београд 1994.

37. Огороков А., *Секретные войны Советского Союза*, Москва 2008.
38. *Срби о Русији и Русима, Од Елизавете Петровне до Владимира Путина (1750-2010)*, ур. М. Јовановић, Београд 2011.